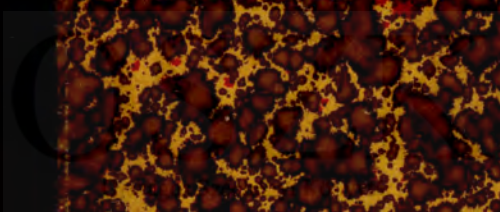

17834

OSZK

Chicago-Szechwan Library

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

292—295. SZ.

MODERN KÖNYVTÁR

SZERKESZTI GÖMÖRI JENŐ

BRÓDY MIKSA KLOTHO

ELBESZÉLÉSEK

ÁRA **80** FILLÉR

AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZ-
VÉNYTÁRSULAT KIADÁSA BUDAPESTEN

NYUGAT

SZÉPIRODALMI ÉS
KRITIKAI FOLYÓIRAT

Főszerkesztő IGNOTUS

Szerkesztők
ADY ENDRE és FENYŐ MIKSA

Minden száma vaskos kötet

Közöl regényt, novellákat, tanulmányokat,
verseket, színházi, művészi és könyvkritikákat
a legjobb írók tollából.

Megjelenik minden hó 1-én és 16-án

Előfizetési ára egy évre 24 K,
félévre 12 K. Egyes szám 1-20 K.

Kérjen mutatványszámot

a kiadóhivataltól Budapest. IX., Lónyay-utca 20

BRÓDY MIKSA KLOTHO

ELBESZÉLÉSEK

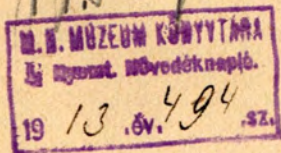
AZ ATHENAEUM R. T. KIADASA

~~Handwritten text, possibly "Jung" and "948+1", crossed out with a diagonal line.~~

(R
2)

17834/292-295

A szerző minden jogot fentart magának, a fordítás jogát is

Tekla beteg. Gőgösen elnyuló fehér függönyök mögött hever az ágyban és mert a vőlegényét várja, az ápolónő gondos igyekekvéssel, finom rendezésben állította ki, a beteg dekoratív tanácsait igénybe véve.

Előtérben a magasra dagasztott párnákon a sápadt fej, mely a fekete hajglória alatt valamilyen impresszionista előtt a szoborrá fagyott szenvedésnek tünt volna fel. Igazában alig élő, taposott madárfejhez hasonlított.

Tekla külön kívánságára az ápolónő néhány csepp atropint öntött a szemhéjak alá. Ettől szétesett fekete foltta lett a pupilla és olyan volt, mintha egy halálba bágyadó bogár végső erőmegfeszítéssel kapaszkodnék az életbe.

A lángvörös selyem takaró, melyre egy lila ernyővel fedett kis asztali lámpa sötét, széles foltokat vetett, lágy hullámlásban titkolta az alatta gémberedő test vonalassá egyhanguságát, a lesorvadás miatt beállott merev deformáltságot.

Az ápolónő a kissé kihajtott függönyök közt Tekla felé hajolt és gyémántokkal kirakott barna fésűt dugdosott hajába köröskörül koronának. Ahol nyakának vonala a fehér fejkötő alatt megtört, szőke hajhullámok váltak láthatóvá.

Az öreg pedig, aki a szoba közepén ült puha fekete bőr között, mint egy lágy koporsóban, rémülten nézte egy ideig.

— Apáca! — kiáltott rá paralitikus tompasággal hangjában. — Apáca! Hisz maga pinguin!

Az ápolónő ijedten fordult meg, mire az öreg megnyugodott és hörögve nevetett.

— Nem jó, — szólt, — ha nekem hátat fordít. Félek magától olyankor. Igen, igen!... Olyan, mint egy pinguin madár... He? Tudja, mi az: pinguin? Nagy madár a világ végén, fehér kötő van a fején és mindig bólongat... He?...

Ujra nevetett, de csak hangtalanul kinyílt szájával és görcsösen rázkódó testével.

Az apáca nem szólt semmit, leült Tekla mellé és dörzsölni kezdte a beteg hideg kezét és csuklóját.

— Apám, nem akar még lefeküdni? — hallatszott az ágyból Tekla vékony hangja.

Az öreg haragosan rázta fejét.

— Nem! — dörögte. — Talán gyerek vagyok, hogy ilyen korán kell lefeküdnöm! Unatkozom az ágyban, mert be kell hunynom a szememet és olyankor nem látok semmit. Régebben mindig akkor láttam a legtöbbet, amikor szemem becsukódott. He!... És itt jó lenni. Mert itt a pinguin.

Nevetett úgy, hogy megfulladni látszott.

— A pinguinnak piros az arca, — folytatta aztán, és fehér foga van. Sok foga van. Meg sem lehet olvasni, olyan sok. Hány van? Husz?... Harminc? Nekem sosem volt harminc fogam; neked sem volt, Tekla. Tivadarnak hat éves koráig egy sem volt, aztán nőtt neki, de megint kihúzták. Most aranyból van.

— Kérlek, papa! — hallatszott az ágyból.

— A pinguinnak láttam a haját; szőke. Juj, de

egészséges a szőke haj! Nekünk fekete hajunk van, olyan mint a szén és beteg. Mondja apáca, látott már maga egészséges embert, fekete hajjal? ... He? ... Ha levetné a fejről azt a kendőt, elhivnám a szobába, hogy megmelegítse az ágyamat. Tekla, te nem tudnád megmelegíteni az ágyamat, mert fekete hajad van és hideg a tested. Mi? ...

Tekla megnyomta ágya felett a villamos csengő gombját.

— A pinguinnak azonban nem szabad velem jönni és befeküdni az ágyamba, mert akkor te magadra maradsz és senki sem lesz jelen, amikor meghalsz.

A komornyik belépett és kérdő tekintetet vetett az ápolónőre.

— A méltóságos ur aludni kíván, — mondta a nő, — vigye a szobájába és fektesse le!

A komornyik felkapta az öreget és az ölében vitte az ajtó felé. Az egyre dörögött.

— Nem vagyok gyerek! Disznóság! disznóság! ... A fene egye meg!

Egyszerre csak elnevette magát.

— A pinguin okos madár. Én azt olvastam egy francia könyvben. Sok foga van, harminc, ... husz...

Több nem hallatszott. Az ápolónő újra dörzsölni kezdte Tekla kezét. Aztán belefáradt, abbahagyta és az óra ketyegett. Megint dörzsölni kezdett, fájtak az izmai és nem hallotta az óra ketyegését.

Az ajtón kopogtak. Tekla ijedten tépte ki kezét az ápolónő ujjai közül és a takaró alá rejtette. Az ajtó félig kinyílt, az orvos bedugta fejét.

— Szabad? — kérdezte az orvos, aki Tekla vőlegénye volt.

Bejött, meghajolt a távozó apáca előtt és Teklához lépett. Megcsókolta a lány homlokát,

— A számat, — mondta Tekla.

Az orvos leszorította tüdejébe lélekzetét és érzék-telenül rátette ajkát a lányéra. Leült.

— Hol volt ily sokáig?

— Sok betegem volt. Sulyos betegek.

— Nálam is betegebbek?

— Sokkal betegebbek.

— És meg fognak gyógyulni.

— Meg fognak gyógyulni.

Tekla felült az ágyban, miközben a takarót magával vonszolta és ráhajtotta a vállára, úgy hogy a nyaka sem látszott ki belőle.

— Huzza kissé jobban szét a függönyt, — mondta.

— Aztán emelje fel maga felől a lámpaernyőt.

Az orvos frissen borotvált kék arcára egyenletesen olvadt a világos sárga csillagfény, csak lejjebb, a fehér gallér fölött idegeskedett gyenge hullámozásban egy halványsárga árnyékolt.

— Most jól látom, Oszkár, — mondta Tekla. — Hasonlít valamilyen kutyaajtához... Ne haragudjék, mindnyájan hasonlítunk valamihez. Én is például...

— Maga fehér liliumhoz hasonlít, — vágott közbe az orvos.

Asítani szeretett volna.

— Fakult hasonlatok ezek a növényvilágból, — mondta Tekla. — Elviszi belőlünk az életet, kiszakítja vonalainkból a mozgást és az érzéseket. Nem, Oszkár, én tudom jól, hogy mire hasonlítok... Beteg, vergődő verébhez, mely egy kis szánalomért könnyörög.

— Nem jelent az semmit, ha valamihez hasonlítunk, Tekla. Mért keresni titokzatos fluidumokat, összekötő szálakat állatfajták és ember közt, azért, mert úgy tűnik fel, mintha hasonlóknak volnánk hozzájuk? Olyan természetellenesek, mint maga a beszéd, mely róluk szól...

Én, látja, sohasem veszem észre, hogy valaki hasonlít valamihez...

— Csak a fehér liliom hasonlat...

— Mert azt már szokás úgy mondani. Az ember nem gondol mellette semmire. Termékeny agyvelő nem szorul az ilyesmire... A dolognak meg kell látni a valóját, anélkül, hogy szimbolumokra támaszkodjunk. Csak szikkadt, tehetségtelen, vagy beteg fantázia fordít háttal a tárgyaknak, hogy idegen fogalmak tükrében lásson valamit belőlük.

— Istenem, — sópáncodott Tekla, — maga nem szereti az irodalmat.

— Produktív értelem nem szeretheti az irodalmat; legalább is magamagáért nem. Mert ami mese benne, az lebírja az egészséges fantáziát és hiu álomba szórakoztatja; ami pedig művészet benne, az rideg és önző, mint az anyag, melyből készül. A két önzés: az övé és a produktív agyvelőé, nem fér meg egymás mellett. De azt sosem mondanám, hogy az irodalom nem érdekel. Csak a szimbolista irodalom untat és bosszant, mert fáradtságnak és tehetetlenségnek a jele...

Tekla nem hallgatta és az utolsó mondatnál már egészen másra gondolt. Arra, hogy ebben az emberben soha szemernyi humor nem volt, mert nem látott az életből egyebet, mint azt, ami számára befejeződött, lejátszódott. Nemcsak intuíciói nem voltak, de kombinálni sem tudott. A humorhoz napsugár és hajnali derengés szükséges, s eféle nincs ócskavaskereskedésekben.

Mégis szerelmesen szerette. Ajkán mosoly jelent meg.

— Tán épp ezért? — sugta nagyon halkan.

— Mondott valamit?

Tekla elfelejtette, mit mondott. Ujból egész más érzések, gondolatok kóvályogtak benne...

— Mondott valamit? — ismételte a kérdést a férfi.

— Igen. Nagyon szeretném, ha eloltaná a lámpát...

— Tekla!

— Oly jó volna, ha sötétség volna körülöttem! És ha a színek nagy mozdulatlanságában megáll utjában az idő, úgy fogom érezni, mintha ebben a szobában életre kelnének a butorok és egyéb tárgyak; valami történnék velük... itt a szobában és történnék velem. Nem bírom ki ezt az egyhanguságot...

— Tekla! ennek a beszédnek semmi értelme. Könyvekben beszélnek így rosszul megkonstruált karakterek. Még ha lázas volna és félrebeszélne, de nem az!

Megfogta a leány kezét és figyelte az érverését...

— Nem lázas, — mondta végül teljes meggyőződéssel.

— Ugy beszél hozzám, mintha csupán az orvosom volna és nem a szeretőm is.

— A vőlegénye vagyok, Tekla!

A lány talán nem is hallotta ezt a közbeszólást. Zavartalanul folytatta:

— De vajjon a szeretőm-e még? Mert hát hol vannak a kíváncsiságok, melyek valaha izgattak, hol a kívánságok, mik idegeinkkel játszottak, hol az ösztönök, melyek egymás felé bujtogattak minket?... Megszüntem én, a nagy urak lánya titokzatosnak és kíváncsnak lenni maga előtt, aki csak... azt sem tudom, maga keresztény-e, vagy zsidó! Zsidónak kell lennie, mert nem tiszteli a könyveket. A bibliában is csak parancsszóra hittek régen. Gyanumat csak az oszlatja el, hogy még sohasem láttam humortalan zsidót... És mégis zsidó, mert undorodom ettől a fajtól és vajjon szeretném-e

olyan örülni magát, ha nem volna ellenszenves előttem a fajtája... Ugy-e, ezt maga nem is érti?

— Nem, — felelte szárazon az orvos.

Ebben a pillanatban az apáca belépett és zajtalanul közeledett az ágyhoz, amelynek lábánál leült egy székre... Mozdulatai nyugodtak voltak és plasztikusak.

*

Az orvos kétszer is kivette zsebéből óráját, anélkül, hogy megnézte volna. Aztán harmadszor is... ekkor ránézett a mutatókra, figyelte a számokat, visszavette zsebébe az órát és nem tudta, milyen késő van.

A fali óra ketyegett; deprimáló egyformaságban, unalmas bőbeszédűséggel. Idegesítő csámcsogással kortyokban nyelte az időt; kety... kety... kety... A szoba langyos levegője kisajtolta az asztalon fonnyadó virágokból az illatot, vastagon ömlött be a tüdőkbe, melyek görcsösen tapadtak lihegő mellkasukhoz.

Az orvos felkelt; Tekla kinyitotta szemét:

— Oszkár, úgy érzem, hogy jobb volna, ha még itt maradna... Nem akar?

Oszkár szótlanként leült, mire a beteg lány szeme megint lecsukódott. Az ápolónő előrehajolt és megfogta Tekla jéghideg kezét, dörzsölni kezdte. Tekla mintha álmódva mosolygott volna.

Az orvos tágra meresztette szemét és nézte az ápolónő finom fehér ujjait, amelyek közül néha hervadó sárgaságban, csontos merevséggel futott ki Tekla keze. Intett az ápolónőnek, hogy cseréljenek helyet. Az apáca finom fejbólintással köszönte meg és most halkán, visszafojtott lélekzettel, lábujjhegyen keresztezték egymást, de a ruhájuk majdnem összeért. Oszkár belehelte tüdejébe az ápolónő kék vászonkabátjának levegőjét és szinte ráhajolt, hogy a főkötő alól nemes vonalakban lenyúló nyakát szemügyre vegye.

Az ápolónő már ült, — most már az ágy fejénél, míg Oszkár a székét halk mozdulattal felemelte és ott tette le a másik szék közvetlen közelében... Nézte az apácát...!

— Valami német protestáns ápolórend tagja, gondolta magában, mialatt tekintete végig kuszott az apáca ruháján le egész a nagyon kicsiny cipőig, majd vissza, fel az arcig, melynek szabályos, egészséges kerekdedsége volt és a piros ajak alig nyílt hasadékan nedves fogak fehérje villogott ki.

Tekla hallhatóan lélekzett, miközben a paplan szabálytalan ingással mozgott keble fölött.

— Vajjon lázas-e? — sugta az orvos az ápolónőnek, de az nem hallotta.

Csak látta, hogy a férfi megfogja Tekla csuklóját, ép azt, mely az ápolónő kezében volt. A nagy csendben három érverés dobogása futott végig az orvos testén; a magamagáét érezte legjobban.

Egy pillanatra az ápolóné úgy vélte, mintha az orvos forró tapintását érezné kezén. Hirtelen egymásra néztek és szivdobogva reszkettek meg.

Tekla nyöszörgött, erre mindketten visszafojtott lélekzettel hajoltak a beteg felé és nézték... sokáig. Lassan, óvatosan szakadt ki a levegő mindkettőjük tüdejéből és arcukba csapott a forrósága. Az orvos sápadt volt és orrával, szájával szivta be az apáca leheletét. Elkábult, megfogta az asszony fejét és odaszoritotta az arcához.

A folyosóról füttyörészve közeledett valaki...

— Nincs láza, — sugta az orvos zavartan és eleresztette Tekla kezét.

Amikor az ajtó kinyílt, mindketten ültek a székekön... Tekla felült az ágyban és az ajtóra nézett, ahol felsőkabátban, félrecsapott cylinderben fiatal ember

állott. A szeme égett, piros volt, arca nagyon sápadt...
Részeg volt.

— Te vagy az Tivadar? — kérdezte a beteg lány...

— Igen... Jöttem érdeklődni... Jobban vagy?,,
Megvető pillantást vetett az orvosra, aki felkelt,
hogya a nyitva hagyott ajtót betegye.

— Kérlek Tivadar, — szolt Tekla, — gyujtsd meg
a lámpát.

Tivadar részegen tapogatózva keresett a falon,
mig megtalálta a gombot. A következő pillanatban a
csillár minden lángja égett, a hálószekrény-lámpa lila
világossága ijedten bujt meg a saját maga árnyékában...
Tekla arca fehér volt.

— Tivadar, — mondta szokatlan reszketéssel a
hangjában. — Korbácsold meg azt az embert!... Az
asszonyt is, mindakettőt...

Az apáca felsikoltott. Oszkár a falhoz hátrált. Tekla
tüdeje sipolt.

— Tivadar! korbácsold meg azt az embert!... Az
asszonyt is. Szeges korbáccsal!...

Az ápolónő az ajtó felé futott és az utját álló
Tivadart félrelökte. A másik pillanatban kinn volt a fo-
lyosón... Tekla hangosan visitott.

— Tivadar! korbácsold meg!

A részeg ember felemelte a botját és Oszkár arcára
sujtott vele. A vér kiütött belőle, szélesen elboritva a
halántékát...

Tekla sikongott és nevetett...

— Korbácsold!... Hisz nem védekezik, gyáva!...
Üsd!... Tivadar üsd!... A száját, ott csókolták egy-
mást...

Az orvos zsebkendőjét halántékához szorította...
A bot még egyszer feléje sujtolt; Oszkár lehajolt, ügyet-

lenül, nem védve magát; a haján tíz helyen is vércseppek csomósodtak...

— Ne bántson, — mondta rekedt hangon. — Ugy sem védekezem. Nem engedi emberi méltóságom... Ember nem üti meg a másikat...

— Tivadar, korbácsold! — sikoltozott Tekla. — Utálatos, undorító zsidó... Űsd, Tivadar...

A folyosón összefutottak a cselédek, a szomszéd szobából hálóingben és térdig meztelen lábszárral tipegett be az öreg. Ránézett a vértől elborított, támolgyó Oszkárra, odalépett hozzá és belemarkolt a hajába.

— Ez is fekete haju... és nincsenek fogai... Az apáca szőke és harminc foga van... husz!...

Tekla kacagott és egész teste görcsösen reszketett. A takaró leesett az ágyról. Az áttetsző csipkés ingre rárajzolódott sárgabőrű izomtalan csontváza.

A cselédek kivették a részeg ember hadonászó kezéből a botot. Egy inas kituszkolta a vérző orvost az előszobába; ott ráadta a kabátot, fejébe nyomta a kalapot és a lépcsőn levezette a támolgyót.

— Korbácsold!... Szeges korbácsokkal! — hallatszott a szobából a visitó hang. —

Amikor az utcán volt, felsőhajtott, kábultan támaszkodott a falhoz és behunyta a szemét.

A friss levegő langyos fürdője beivódott teste pórusaiba. Nedves illatokat érzett és valami nagy-nagy gyönyörűséget: az élet és egészség legszebb vértanúságának fájdalmát.

FIATAL BECSÜLET

Délután három óra volt, amikor a doktor befordult a csendes, előkelő belvárosi utcába, melyben lakott, Frissnek, fiatalnak érezte magát, mint valahány negyvenesztendő ember, akinek soha emésztési zavarai nem voltak. Pajzánul ropogtatta a lépéseit, melyeknek visszhangja betöltötte az utcát, nyakát vállába huzta, kezét mélyen tartotta zsebében és füttyűrészelt.

Az utca másik végén ugyanakkor fordult be egy asszony. A doktor kitünő szeme egyetlen pillantással mérlegre vette a nő csodálatos alakját, a távolból még elmosottan látható fejét, melyen a kalap formájához fésült szőke haj lágy hullámokban dagadt ki az egyik arcfél fölött. A járása a magas cipősarok folytán lebegő, kihívó volt. A doktor elhaladt a ház kapuja előtt, melyben lakott és elébe indult a nőnek.

Csakhamar találkoztak. Egymásra néztek, az asszony közömbösen, a férfi ellenben szemtelenül a nő arcához hajtotta fejét; homlokuk majdnem összeütdött. A doktor nyomban megfordult és megszólította a nőt:

— Szabad kísérnem?

Nem kapott választ, a nő meggyorsította lépéseit.

Abban a házban, ahol az orvos lakott, egy pillanatilag megállt az asszony, megnézte a házszaot, elolvasta a réztáblára irt nevet:

»Dr. Bogossy Árpád egyetemi magántanár.«

Aztán lesújtó pillantást vetve a mögötte álló férfira, belebegett a kapun és szapora léptekkel igyekezett fel a lépcsőkön.

Az orvos lassabban követte. A házban nem volt szándéka folytatni a kalandleső játékot s amikor lakása magánbejáratához érkezett, a szép asszony már eltűnt szeme előtt.

Néhány perc múlva szemközt állottak egymással a rendelő-szobában. Mindketten elfogódva, kissé szégyenkezve sütötték le szemüket. Bogossy szólalt meg először hivatalos hangon:

— Mivel szolgálhatok, asszonyom?

— Ön Bogossy egyetemi tanár?

Az orvos meghajolt és székkal kínálta meg a nőt, aki helyet foglalt és széles kalapja alatt félszeg mosolylyal nézett fel az előtte álló férfira.

— Orvosi tanácsára volna szükségem, — mondta kissé habozva. — Beteg vagyok.

Bogossy visszanyerte hivatalos hidegvérét, egy karosszéket emelt fel izmos kezével, letette a földre és az asszonnyal szemközt leült:

— Szabad tudnom, kihez van szerencsém?

— Ez is szükséges?

— Forma. Be kell vezetnem a könyvbe összes pácienseim nevét. Ez már így szokás.

— Előbb hadd mondjam el, miféle bajom miatt fordulok az ön orvosi tudásához. Azt hiszem, szivbajos vagyok!...

Rövid szünet.

— Szivbajos vagyok... Lehet ez?

Az orvos alig hallotta, mit mondott. A szemével nyelte a szemközt ülő karcsuságot, lelkét betakarta az asszony párázó illatával és a fehér fogak harmatos

nedvességét érezte képzeletében az ajkán. Az asszony nem vett észre semmit.

Tegnap éreztem először, mintha valami összeszorította volna, fájt. És elájultam. A férjem ma reggel professzort akart hivatni, de én nem engedtem. Azt mondtam, muló baj, egy kis rosszullét. Mert nem akarom, hogy ő is tudja, hogy komolyan beteg vagyok és meg kell halnom. Titokban jöttem ide önhöz, családom és az uram tudta nélkül. Vizsgáljon meg és mondjon meg mindent.

Bogossy felkelt és a szomszéd szobába mutatott, melynek ajtaja nyitva volt.

— Menjen oda be, nagyságos asszonyom és vetközzék le!

Az asszony felkelt, indult az ajtó felé, ahol hirtelen megállt.

— Nem! — szólott. — Mégsem! Talán más orvoshoz fordulok inkább...

Bogossy szótlánul meresztette kérdőre szemét. Az asszony zavartan folytatta:

— Az imént... — sugta, — az utcán!... Nem akartam szólani, hozzá vagyok szokva a férfiak kiméletlenségéhez... De most eszembe jut, hogy az orvosom mégsem lehet az a férfi, akiben...

Azt akarta mondani, akiben »vágyakat ébresztettem«, de szégyelte a szavakat kiejteni.

Bogossy szigorú ridegséggel felelte:

— Ahogy gondolja! De vegye tudomásul, nagyságos asszonyom, hogy az utcán én sem vagyok orvos és volt valami önben, ami erőszakkal csábított az aszfaltbetyárságra. Önben és bennem. Ön az ismeretlen asszony volt, aki ezen a magányos utcaszigeten szándékosan, vagy önkéntelenül leszerelte rólam a társadalmi

udvariasságot s én... én a magam életerejétől voltam részeg. Idehaza az orvos vagyok s ön beteg. Nincs oka tehát félni tőlem.

Bár hazudott, de annyira meggyőzően mondta a szavakat, hogy az asszony bement a szobába és betette maga mögött az ajtót.

Bogossy érezte, hogy a keze fagyos és fogai vacogni kezdtek. Fel s alá járt a szobában, idegesen lesve, mikor nyílik az ajtó. Izgatottsága végigbizsergett a hátgerincén, míg az agyában a becstelenség tudata ébredezett. Soha még nem volt olyan betege, aki egyéb lett volna előtte, beteganyagnál. Az asszonyi testen csak az anatómiai jelenséget látta meg, nem kábult el a sárga bőron titokzatos remegéssel átkéklő véredények játékatól, asszonyi lélegzet forróságából kielemezte a szénsavas tartalmat, szívek meleg dobogásán keresztül a szivbillentyűk örök egyhangu álmos mozgását látta; érzékei reflexszerűen kötődtek le a beteg előtt, még ha a legkivánatosabb asszony is volt a beteg.

Most mintha felbomlott volna benne minden; nem volt józan, nem volt orvos, csak férfi volt, egész emberi ösztöne belecsomósodott a bőre pórusaiba, a tapintásába, az ajka pirosságába, szemének csillogásába. Ugy reszketett, mint egy huszéves ifju, aki először készül szerelmi találkozásra.

Amikor kinyílt az ajtó, hangos sóhaj szakadt ki tüdejéből. Ott állt az asszony, meztelen vállakkal és fehér csipkeszélű ingét kezével emelte magasra, hogy keblét eltakarja.

Bogossy a kezét dörzsölte, úgy fázott. Intett az asszonynak, hogy üljön le, aztán odállt melléje s elkezdte végigkopogni a vállát. Csak a körme koppanását hallotta, amint reszkető ujjával folyton rátévedett. Aztán a nő szívéhez szoritotta a fejét.

Elöntötte a vér és szédülni kezdett. Bal karját a nő hátán támasztotta meg és kábultan szorította fejéhez a beteg testét. Csak a saját maga lihegő lélekzetét, a saját szive zakatoló dobogását hallotta. Nem bírta sokáig.

Eleresztette a nőt, felkelt és gépiesen indult az íróasztalához.

— Öltözzék fel — mondta ridegen...

Az asszony meglepetten nézte az orvost; megdöbbsentette a hang keménysége, de aztán befutott a másik szobába és gyorsan felöltözött. Amikor visszatért, Bogossy az ajtónál utját állotta:

— Nagyságos asszonyom — szólt izgatott hangon — menjen tőlem egy becsületes orvoshoz.

Az asszony ijedten nézte. Aztán mindent megértett.

— Becstelen! Alávaló ember! — kiáltotta. — Szégyelje magát! Ezt tette velem! Velem! Uri tisztas szonnyal!...

Bogossy lehajtotta a fejét és minden tagjában reszketett. Ugy érezte, hogy a legközelebbi pillanatban az asszony rá fog ütni és ijedten, félve, megadással várta a csapást.

Csak ruhasuhogást hallott s mire ismét felütötte fejét, senki sem volt a szobában.

A fiatalsága és a fiatal becsülete hagyta e pillanatban faképnél.

Akkor azt hitte; persze ma már nem hiszi.

KLOTHO

— Kedves Gorgias, ne nézze olyan nagyon azt az izületkiforgató, ormóttan néger lányt! Az igaz, hogy nem rossz, ahogyan széjjeltapossa önönmagát és kilapitva, felszeldelten mutogatja idomait. De ön, Gorgias, akinek a szépet görög szobrok fehér márványán tálalták fel és aki a szerelmet halálosan bárgyu minstrelek ajkáról tanulta!... Bocsásson meg kegyelmességed a maga öreg barátjának és mesterének, ha ezeket a nyugtalan táncmozdulatokat nem tartja méltónak nevelési rendszeréhez.

Az öreg magasan bekapcsolta fekete redingotját és jóságos kék szemét bágyadtan takarta el hosszuszőrű szemhéjával.

Színhely a »Táncművészetek Elyseumá«-nak kékposztós, kékfüggönyös, kéklüssös páholya, — vagyis páholy az izléstelen koporsóhoz.

A szinpadon Susah, az alabamai ritmusnak, bájnak és fájdalomnak fekete istennője aranyflitteres szoknyában megboldogult nagyanyja haldoklását mutatta be. Az ültetvényes szadista dühhel korbácsolja Susah megboldogult nagyanyját, aki testén lobogó huscafatokkal járja gyötrelmes táncát a halállal.

Gorgias hideg tekintettel nézte a néger nőt, de keze reszketett, amikor leintette vele öreg mesterét.

— Hallgasson most, Edvard! — suttogta. — Hallgasson!

Edvard, az agg filológus és szenvedélyes antik kamea és skarabeus gyűjtő, doktor theologiae és philosophiae, volt rektor az upsalai egyetemen, Gorgias nevelője és titkos beugrató az orfeumban, megnyomta a csengőt.

A földszinten felszabadult az undortól elfojtott energia és pattogó taps, lábdobogás üdvözölte a bucsuzó Susaht. A szinpad elsötétült, majd a reflektorból sötét vérhasábok ereszkedtek le és elöntötték riasztó pirossággal az egész termet. Az orkeszter Sivah istennő himnuszába fogott, melyet a karmester komponált össze bukovinai reminiszcenciákból. A közönség elolvadó hangulatban kísérté halk dudolással a szent muzsikát és sosem látott misztériumok hűvös templomában érezte magát. Szivarokból és cigarettákból kék füstök tömjénét okádta fel áldozatul a háttér fekete vászon oltárára.

Klotho már a szinpadon állt, senki sem tudta, hogyan került oda. Mindkét karja, a jobb lábszára és fél melle meztelen volt. Bal válláról derékig fehér csipkefátyol omlott le hullámosan a sáfrányszínű lepelhez, mely testét takarta. Fedetlen lábának vajsárgaságát élesen kiemelték a vérpirosra festett sarok és lábujjak. A látható jobb lábszár azonban fehér volt, mint az attikai hegyek márványa.

— Most! — suttogta Edvard Gorgias fülébe. — Ez az! Nézze, hogy meg sem mozdul... Csak az érzékei táncolnak. De azért csupa szent tombolás a test, minden pórusa pogány ritusban áldoz Vénus istenasszonyának...

Klotho kitárta karját és széles ivben, görcsös lassúsággal huzta vissza melléhez, összeszorult öklét rátapasztva kebléhez.

A páholy ajtaján kigyószerű mozdulattal jelent meg a pincér, kifogástalan komornyikeleganciával hajtott fejet

a hátra forduló Edvardnak és megértette néma parancsát.

Klotho ezalatt a szinpadon rövid lebegéssel fejezte ki a testén megvillanó szent gyönyör hullámain, majd óvatosan, hogy meg ne üsse magát, végigterült a földön. Felgyulladtak a fehér lámpák és a közönség oly mámoros volt formaszépség-ittasságában, hogy egymás keblére szeretett volna borulni.

A pincér ismét megjelent a páholyban, kezében karcsu ezüst kád volt, melynek jégsírában hanyagul dőlt meg a pezsgőspalack. Gorgias hűvös haraggal fordult hátra. A palack dugójának tompa puffanása megzavarta hangulatában, melybe a Siva-himnusz utolsó akkordjai vitték. A pincér uri alázattal kért néma bocsánatot, majd a kis asztalra helyezett három metszett poharat, színültig megtöltötte borral, melyben aranszín borzongással kavartak az apró gyöngycseppek.

— Kinek a harmadik pohár? — kérdezte Gorgias.

A pincér szólni akart, de Edvard intett neki s erre távozott.

— Meglepetés, — válaszolt helyette az agg filológus és beugrató.

Az előadásnak vége volt. A földszinti nézőtérén megmozdultak a kereskedőifjak és polgárásszonyok. Siettek elvinni a helyiségből lenézett erkölcsi felfogásaikat. Kissé haboztak még, jól esett nekik a meleg levegő és tekintetük a titkos bűnökről beszélő karzatokra kapaszkodott. Néhány pillanat alatt befutották a különböző folyosókat, benéztek a még üres szeparékba és ravasz orral szimatoltak ki belőlük olyan orgiákat, aminőkről legkörmönfontabb debauchék sem mertek álmodni.

Gorgiásék páholyának ajtaja is kinyílt félig. Egy lorgnonos hölgy sok fekete hajjal a gögös tollazatu kalap alatt, kíváncsian forgó szemekkel nézte meg a

két férfit, sóvár pillantást vetett a pezsgőre és becsapta az ajtót. Behallatszott, amint valakinek mondta:

— Pfuj! ezek francia pezsgőt isznak! Mi lesz ebből!

Edvard dühösen dobta az ajtóhoz égő szivarját, úgy, hogy az tüzes szikrákat szórt szerteszéjjel.

— Szennyes nép! — mondta. — Évezredes elfogódottságok ketrecében él és mint csimpánz, ahelyett, hogy önmagára haragudnék, azokra vicsorítja fogát, akik kívül állnak ketrecén.

— Edvard ur, — szólt Gorgias, egymásután lehajtva a három pohár tartalmát, — úgy veszem észre, hogy gyengék már az aforizmái. Látszik, hogy öregszik. Abból is, hogy meglepetéseket tart fenn számomra. Egykor antik nyugalmat diktált belém, most ellenben izgalmakra állítja be idegrendszeremet.

Edvard megadóan hajtott fejet.

— Öreg vagyok, az igaz. But these words are rasors to my wounded heart. A meglepetés, melyet az ön számára készítek, csak formája a kifejezhetetlennek. Mert ezuttal kénytelen vagyok beismerni, hogy minden emberlátásom mellett sem tudom látni azt a valakit, aki minket mindjárt meg fog látogatni.

— Remélem, nő és nem férfi.

— Lány, egyéb semmi. Amikor bemutatták nekem, úgy éreztem, hogy nem is élő husból van, hanem egy Beardsley-rajz. Láthatta, az imént táncolt. Nincsenek benne emberi momentumok, csak vonalak ábrázolják. A véletlen mintha megvonta volna tőle azokat az árnyékokat, melyek életnyilvánulásokat fejeznek ki, minden vonala, minden mozdulata valami érzékiséget szolgál.

— Klotho?

— Klotho!...

Ebben a pillanatban Klotho teljes diszkisérettel bevonult a páholyba. Jöttét a kinyíló ajtón betóduló vörös

fénysugarak előzték meg, majd selymek suhogása szállt be nehéz muguet-illatok levegőjében, s mire ismét becsapódott az ajtó, a páholy egészen megtelt a lány lényével.

— Klotho vagyok! — mondta kellemes hangon és megmutatta fehér fogait.

— Köszönöm, kegyelmes uram!... — mialatt Gorgias lesegítette belépőjét.

— Edvard ur! Örülök, hogy ön is itt van. Mert önnek is van lesegíteni valója rólam...

Itt már kényelmesen ült a székben.

— ...az elfogultságomat. Mutasson be a kegyelmes urnak.

— Mintha én ösmerném önt... mintha én tudnám, hogy micsoda ön. Kedves Gorgias, ez a nő Klotho. Apja Acheron volt, az éjszaka királya. Ő a párkák legdicsőbbje, mert az élet orsóját forgatja. Egyebet nem tudok.

— Ne higgye, uram, — mondta a nő és arany tárcából cigarettet vett ki, melyet tapasztalt dohányosok módjára puhára gyurt az asztalon ujaival. — Ha már szimbolumnak kell lennem, a nevem mit sem fejez ki abból. A valójában Atropos volnék, aki napszámbérért vagdossa az élet fonálát... De ennek sokkal bővebb jelentősége van, semmint most illő volna megmagyarázni.

(Az olvasó láthatja e szavakból, hogy a mythológiában kultivált nővel van dolga, aki ennél fogva nem lehet más, mint vagy költőnő, vagy courtesane.)

Gorgias azok közé a férfiak közé tartozott, akik nők társaságában nem tudnak miről csevegni. Sok férfi ugyanis épp akkor fél a közhelyektől, amikor leginkább élhetne velük. Kapott tehát Klotho elejtett célzásán, melynek illetlen és obscén értelme kiérezhető volt és így szólt:

— Csak mondja! Magyarázza meg!

— Nem lehet! — felelte Klotho. — Nem vagyok az a nő, aki bizonyos dolgokat leplezetlenül szokott ki-mondani, s épp ezeknél a dolgoknál unalmas a deko-ráció. Ezért unom azokat a pornografusokat, akik a szavak mámorító pompájába dugdosság ordenáréságaikat, hogy az író finomnak lássék és a rendőrség bele ne avatkozzék. Magam is ilyen pornografus vagyok és unal-mas.

Megivott egy pohár pezsgőt és rágyújtott a ci-garettájára.

— Öreg Edvard, — mondta aztán, — maga nagyon keveset beszélt mindidáig. A kegyelmes ur, — itt Gor-giasra mutatott, — majd felfal szemével s így nincs módja beszélni, de ön, öreg barátom, aki tőlem egye-bet sem akarhat, mint asszonyi csevegést, mért nem szól hozzám?

— Hallgatok, hogy legyen időm tanulmányozni önt. Oly szép maga, hogy az már egészen titokzatos előt-tem...

Klotho rövid kézmozdulattal elvágta ezt a be-szédet.

— Elég, uram! — szólta. — Ha pezsgőt ittam, őszinte vagyok. Ön is csak egy pornografus, még pedig a kerítő-k fajtájából való. Ez a legocsmányabb. Abban lelik örö-müket, hogy másoknak érzéki előnyöket nyujtanak, ön-maguk pedig semmi hasznát nem látják. Ugy-e? Ez az ur (Gorgiasra mutat) és én?... De ennek az urnak nem elég az asszony úgy, ahogy az Isten megteremtette. Ezért ön, a kerítő, a titokzatosság és érdekesség de-korációit építi fel gondosan körülöttem, csakis azért, hogy pártfogoltjának legyen mit lerombolni a képzele-tével, míg végül mégis csak azt az asszonyt kapja meg, amelyik olyan, mint a többi. De hát rombolni kell va-

lamit, már csak az izgalmak kedvéért. Az idegrendszer izgalmai!... Az ilyen idegrendszert finoman raffinált, dekadens kulturidegrendszernek nevezik. Vagy nem?

— De mért akar tönkre tenni azzal, hogy leleplez? Lehet, hogy igaza van. Én itt kártyavárat építek diszletül maga köré s erre ön pajkos gyermek módjára lefujja a falakat, mielőtt a vár elkészült volna...

— Vagy hogy még merészebb legyen a hasonlat, én, miként Sámson, megrázom a várat, amelynek romjai alá temetem magamat önnel együtt, kedves filiszteusom, — a kártyavár romjai alá...

Gyermekes kacaj kísérte szavait.

— No, ne féljen, öreg kerítő! Nem rontom el a játékát. Észrevehetné, hogy mindezzel csak fokozom a titokzatosságot, melylyel ön körülvenni akar, hogy gazdag barátját meghódítsam. Leleplezem magam, de csak azért, hogy még rejtelmesebb legyek ezáltal. Ez az ur azt kérdi magában most, vajjon ki lehet ez a különös nő, aki olyan furcsán őszinte. Na, hallgasson ide, kegyelmes ur, még messzebbre megyek! Én egy egészen közönséges árunő vagyok! Megvehet bizonyos összegért.

Gorgias, aki már sok pezsgőt ivott, kissé bátrabb lett. Megfogta Klotho karját ott, ahol a magas keztyű sisakszerűen kezdett leereszkedni a könyökig és megszorította.

— A szerelmét is? — kérdezte izgatott mosolylyal.

— Csak a dekorációt!

Gorgias kérdő tekintettel nézett Edvardra, mint aki nincs hozzászokva disztinkciókhoz és azt kérdezné, hogy el-e fogadja a kínákozást, vagy nem...

Klotho felfogta ezt a pillantást.

— Fogadja el — szólt. — Ennél jobbat úgy sem kaphat. Ami már nem dekoráció, az sokkal kevesebb, mint amennyit ön akar és sokkal több, mint amennyit

adhatok. Csupán azt nyújthatom önnek ma, amit tegnap és tegnapelőtt másoknak nyújtottam. És hogy ez mennyi és milyen sok, azt a szinpadon, mint kirakatban megmutattam.

— Azt akarom, hogy szerelemmel szeressen — mondta őszintén és izgatottan Gorgias. — Nem bánom, ha csak egy óráig, nem bánom, ha egy évig, az örökkévalóságig! De azt akarom, hogy szeressen, nemcsak a pusztá szerelemért, hanem magamért, csakis értem... És semmi másért!...

— Pszt! fiatal ur! micsoda holdsáfrány színű érzés ez? Ha még egyszer illet mond, Edvard ur kénytelen lesz a szerelem teóriáját elemezni. Az elmélet pedig csirájában megfojtaná a kínálkozó regényes fordulatot, mely a kettőnk viszonyába belejátszhatik. Már mondtam, hogy Atropos vagyok, aki elvágja az élet fonalait. Amit én adhatok magának, az a legszebb valami a szerelemben, az már tiszta művészet és épp ezért öli meg a szerelmet. Ismétlem, csak dekorációkat adhatok...

Gorgias intett Edvardnak, aki felkelt és kérő pillantást vetve Klothora, távozott... Alig tette be maga mögött az ajtót, Gorgias letérdelt a nő előtt és megcsókolta a szoknyáját ott, ahol az a térdhez tapadt. Majd kutyaalázattal nézett fel rá és így szólt:

— Nem kell a dekoráció! Te kellesz!

— Ahá! Itt a regényes fordulat. Feleségül akar venni?

— Igen.

— Tegyük fel, fiatal ur, hogy csakugyan megfedkezném magamról és épp oly hirtelen elfogna ön után egy kifejezhetetlen sóvárgás, mint önt én utánam — mi lenne akkor a hivatásomból? Magam nem hiszek benne, mert a papja vagyok, de a szektát még-

sem hagyom cserben. Hitvallásunk az, hogy a szerelem megöli a gyakorlat szépségeit, nem szép dolog a szerelem, mert önzetlen. És az önzetlenség minden disztól megfosztott puritán tulajdonság.

— Nem hisz a hivatásában, mégis oly meggyőződéssel áll helyt érte.

— Azért, mert az ellenkezőjében még kevésbé hiszek — ha ez a fokozás lehetséges. Azt is kétlem, hogy maga más uton jár, mint én. Ön csupán ott tart, ahol kezdte; az ön érzékisége tulfokozódott és visszafokozódott a naivsághoz. Ön már olyan perverz, hogy szerelem nélkül nem is tud már szeretni.

Gorgias felkelt a földről és sápadtan meredt maga elé.

— Ön olyan elmés — szólt — mintha egy novella-író adta volna szájába ezeket a mondatokat...

— Pedig ön regényes fordulatot szeretne. Legyen szerencsém! Én az öreg Edvard leánya vagyok. Ő az apám. Mit mond ehhez?

Gorgias nem tudott szólni, csak a tágra nyílt szeme beszélt a rémületről.

— Nos?... folytatta nevetve Klotho. — Nemde olyan ez, mint egy pornografikus giccs? Valja be, szegény ember, hogy ez tetszik magának. És minden arra fut ki, hogy önt, naiv barátom, alaposan megkopasszuk és párnánkat aranytollakkal tömjük meg.

— És az erkölcs, a vérkötelékek? — nyögte kétségbeesetten Gorgias.

— Arra jók, hogy fölényes emberek unalmas elméletekre bontsák... Ezért ne is beszéljünk tovább róluk...

— Hát ki maga?... Ki ez az Edvárd, aki éven át mesterem volt a szerelem tanulmányaiban?

— Torzszülöttek vagyunk, fiacskám, kihegyezett

idegrendszerü, tehetségtelen és terméketlen egyéniségek agyának torzszülöttei.

— És mi az élet?

— Ostoba kérdésnek ostoba válasz jut. Az élet közhelyek lebonyolítása.

— És mi az igazság?

— Az igazság semmi. Legalább nekem semmi, önnek minden, ami előző meggyőződéseit lerontja.

Gorgias szomorúsággal szólt:

— Kiábrándultam önből. Mert mimelte az okos-ságot és én most is azt hiszem, hogy okos. Mily szép lett volna, ha szerelmet hazudott volna nekem és boldoggá tett volna!

— Nem lehet barátom. Asszony vagyok és még a szerelemnél is jobban szeretem az ugratást. Az öreg nagyon dühös lesz, ha megtudja, hogy nem történt köztünk semmi. De hogy még se távozzék üresen a helyiségből, ajánlom magának Susaht, a néger táncosleányt. Kulturátlan nő, akit még meg lehet hódítani...

Felkelt, töltött magának a pezsgős palackból, ivott, aztán így szólt:

— Segitse fel a belépőmet!

EMMA ASSZONY VENDEGEI

A szobalány hideg teát szolgáltat fel Emma asszony vendégeinek. Tudta, hogy a szalonban nem szabad a közálmodozást megzavarnia, ezért óvatosan tette le a csészéket az asztalra, nehogy a csörömpölésük hallatszék. Aztán lábujjhegyen távozott.

Emma asszony ajkához emelte a csészét, mire a többiek követték példáját.

Csak Bokros író nem ivott. Az asztalon könyökölt és kezét homlokára csapzott fekete hajához szorította. Nagy Lavalliére-nyakkendő és egy egész fekete tafotaring volt feltűnő a ruházatán. A tulzottan raffinált érzékű ritka fajták közül való volt mint író és mint ember, ezért meggyászolta legimpresszionistább érzéseit is, amelyek pillanatnyi életre születtek meg lelkében.

— Megrögzitem őket, — szokta mondani, — de mire formát adtam nekik, holtan párolognak el belőle — a feledésbe.

A fekete ing és nyakkendő redői megannyi nagy halott gondolatot gyászoltak, amiknek nem vala feltámadásuk.

Korty... korty... hallatszott Emma asszony gé-géjéből a tea és formás sárga nyakán vibráló táncot jártak a porcok. A vendégek irigy érzékiséggel nézték, amint Bokros ugyszólván rábukott Emma asszony szilhuettjére, befészkelte magát a szép nő büvkörébe és nyitott szájjal nyelte tüdejébe puderének illatát.

Azonban Kroll, aki szent vitustáncban dolgozott, elejét vette annak, hogy Bokros térdével megérintse a háziasszony remegő térdét. Szavalni kezdett:

— »Whom do you pity«...

— Ez Browning Róbert, — szakította félbe Szirtes, aki arról volt nevezetes tizenöt ember előtt, hogy Lyco-phorontól az ifju Homerosig és Ronsardtól Pontus de Thiardig mind a két pleiadot végigtanulmányozta...

— ... »Or the mistress of my friend with the wanton eyes.«

Bokros, aki nem bizott barátaiban s mert nem tudott angolul, azt hitte, hogy ez a citátum merényletet rejt ellene; kissé visszahuzta lábát Emma asszony közelségéből. A háziasszony, aki tudott angolul, de nem értette az összefüggést, fájdalmas mosolylyal bólintott fejével. Kroll szintén nem értette az összefüggést a helyzet és a manzsettájáról leolvasott vers között, de meg volt elégedve magával és fehér habot kavart az ajkára. Irigykedve nézték, amint szemei görcsösen belerándultak a gödreikbe és fehéren villogtak be az őszi alkony langyos szintelenségébe.

Az ajtó félig kinyílt s egy tisztára borotvált arc szorult a nyíláson át a szobába, hogy hirtelen ismét eltűnjék a lecsapott ajtó mögött.

A vendégek elfogódott mosolylyal nézték Emma asszonyra.

— A férjem volt, sugta fázósan és dacosan dőlt hátra székében.

Aztán megkuporgott, a nyakát hátradöfte, izgett-mozgott egy kissé; s mint a kutya a fekvőhelyén, addig fészkelődött, míg ismét megtalálta a sulypontját. A rövid incidens kihozta valamennyire a társaságot ünnepléses feszességéből, a férfiak gyorsan hadarva mondtak közömbös dolgokat egymásnak, ezzel jelezni akarva,

hogy senki sem tulajdonított fontosságot a férj megjelenésének.

A szokatlan zajba egy élezett, vékony hang kellemtelenül hasított be:

— Milyen undorító helyzet!... Annyit megtehetett volna a férje, kedves Emma, hogy bejöjjön és bemutatkozzék vendégeinek!...

Én voltam!...

Egész idő alatt az ablak alatt levő karosszékben ültem és lábaimat egy másik széken hevertettem.

Épp oly kevésbé vagyok hőse ennek a történetnek, mint a többiek; de tartozom a hiúságomnak azzal, hogy többet foglalkozzam magammal, mint másokkal. A külsőm! Hiszek benne. Mert többet táplálkozik öntudatlanságomból, mint amennyi egy ember külsejét megilletné. Azt hiszem, a külsőm elég őszinte. A bensőm!... Erről akarok beszélni. A bensőbb már zavarosabb; ha émelyítő akarok lenni, léleknek nevezem.

Valamivel jobban utálok magmat, mint ezeket a rongyosokat, akik itt belejátszák az ő maguk kis derengő életállapotaikat a nagy életbe, — de magamnak inkább meg tudok bocsátani, mint nekik, mert magamat jobban ösmerem.

A tehetségem a foglalkozásom, de ha volna tehetségem, igazabb dolgokkal foglalkoznám. Ezen a földön, ahol minden emberféreg szép öntudatlansággal viszi a maga kis szemetét a nagy szemétdombhoz, amelybe végül beletemetkezik, mi vagyunk az utolsó emberek; mert ki vagyunk vetve az öntudatlanság paradicsomából és ezt fenhéjázó büszkeséggel fogadjuk. És minden utolsó közt én vagyok a legutolsó, mert a magam gögjét is kinevetem.

Azt hiszem, hogy egyetlen erényem ez ebben a társaságban, ahol én vagyok a legutolsó. Nem bizom

magamban és nem ámitom magam. És ha én is azért jöttem ide Emma asszony vendégei közé, mert szeretni szeretném ezt a keserű száju nőt, legalább nem ringatom magam perverzhitűséggel abban, hogy egy rejtély megoldása vár reám.

Szeretlek Emma asszony! Mert szép vagy! Tömött hajad drapériája gyászos korona a fejedben. Szemedből megszenesedett napgömb sugarainak olvasztott fekete fénye árad. Keskeny arcod sárga bársonya olyan, mint az óvatosan belehelt sárga fayence zománca. Nyakad a hajkoszoru alatt olyan, mint az éjszaka karimájába kapaszkodó hajnalfelhő... Csunya vagy Emma asszony; nyakad egyáltalában nem szép és arcod sárga, mint a fayencera rálehelt zománc!

Emma asszony hasonlít a macskához. Ugy képzelem, hogy ha egyszer magamhoz szoritanám és hallanám keble pihegését, megborzadnék attól, hogy meleg élete belelűktetne az én keblem életébe. És a szeme ugyan fekete, de a megszenesedett nap sugara...? Nevetséges!

— Kedves Bokros, — szóltam Emma asszony feleletét be sem várva iménti diszharmonikus megjegyzésekre, — nem gondolja-e, hogy illetlenség, amit öntesz?

Emma asszony elpirult, amit nem kell szószerint venni. Csak egy kicsit barnább lett a sárga arcbőre. Bokros visszasólt székében. Ismét beállott az iménti csend, melynek stilizáltsága annyira illett a kékvirágos szalonba. Egy huszéves ifju fátyolozott hangon minden különös ok nélkül sugta szomszédjának:

— Mert tudja, a Franckizmus az egyetlen igaz spiritalizmus.

— Igen, — felelte a másik, akinek főképp könyvcimek és írónévek irányában volt kifejlődve a memóriája, — a Franck Adolfizmus.

És még halkabban folytatták. Nem unatkoztam, mert néztem Emma asszonyt. Valamely magas lénynek képzelte magát, ahogy ott ült ezek közt az emberek közt, akik éhes tekintettel környékezték meg és lakmározni szerettek volna belőle.

— Emma asszony, — szóltam megint kellemetlen, rikácsoló hangomon, — elhatároztam, hogy ezen a zsuron a szinpadi rezonnőr szerepét fogom játszani. Az Istenre kérem, mért ugrik be maga ezeknek a piszkos legényeknek? Nem látja, hogy minden középtolsztojanizmusuk **E**bben áll, hogy közép időmérték szerint válnak fehéreneműt. (Mondhattam volna feketeneműt is, de nem akartam kegyetlen lenni a tafotás költő gyászával szemben.) Mért akar ön irónő lenni, ha nincs tehetsége hozzá? ...

Kroll egy vitusmozdulattal tiltakozott az ellen a kijelentés ellen, aminek az lett a következménye, hogy habot verni öt percre le kellett fektetni a földre...

— És ha volna, — folytattam, nem nagyon törődve ezzel az incidenssel, — ha csak egy kis tehetsége volna, akkor is mi várni valója volna tőlünk? Hát mik vagyunk mi? Művészek? Mesemondók? Alkotók? Hát vagyunk mi egyebek szegény nyomorult rajongóknál, akik sápadtan a nagy sikereitől belegyötörjük a mi tehetségtelenségünket az irodalomba és végül magunk is hiszünk magunkban!

Az egész társaság úgy hallgatott rám, mintha ihletett proféta szent örületét hallgatnák. Nem vették észre, hogy csak úgy pózolok, mint ők és hogy magamban nagyokat röhögök a szónoki hatáson. Emma asszony asszonyi jelentéktelenségében nem is tudta palástolni elragadtatását és éneklő hangon hápogta felém:

— Milyen érdekes ember maga, József!

Az epém kavarogni kezdett és felrugtam a széket,

melyen lábamat hevertettem. Most már igazán dühös voltam. De mennél jobban elfutott a harag, annál érdekesebb lettem Emma asszony előtt; és akárcsak a Hugo nevető embere, aki nem tudott senkit megrikatni, — mennél dühösebb voltam, annál jobban kellett magamon nevetnem.

— Milyen érdekes ember maga, József!

Bokros megvető mosolylyal nézett rám; de csak ravaszságból, lelke mélyén tisztelt engem, mert azt hitte rólam, hogy egy analitikus elme vagyok. Az is vagyok!

Hogy ezek az emberek sohasem mutatták, vagy legalább sohasem fejezték ki elismerésüket irántam, abban része van annak is, hogy Emma asszonyt féltették tőlem. Több rosszat mondtak neki rólam, mint amennyit én magam tudok magamról.

A szomszéd szobában meggyújtotta a szobalány a lámpát és egy vérpiros hasáb jelent meg az ajtórésen, mint amilyen tavaszhajnalon a falusi kerítések hasadékan szokott látszani.

— Nagyon érdekes ember maga, József!...

Olyan nevem van, mint egy borkereskedőnek. Mért ejti ki Emma asszony oly sokszor az ajkán? Ha még Józsinak hívna! De mikor az embert az anyakönyvbe bevezetett pontos nevén nevezik, az olyan, mintha a halál hívogatná. Vagy nem? Ez is csak impresszionista póz volna részemről? Bizonyára az!

— Na menjünk, menjünk! — gorombáskodtam a fiukkal, — micsoda tolakodás az ennyi ideig egy asszony nyakán ülni!

Emma asszony tiltakozott, de én felboxoltam székkükből az ifjakat, akik hosszú kézcsókokkal bucsuztak. Kroll szirtes vállára hajtotta sápadt, hajglóriás fejét és támoltyogva ment le a lépcsőn.

Amikor az utcára értünk, karon fogtam Bokrost és átvezettem őt a járó másik oldalára...

— Nézzünk be az ablakán! — mondtam és megálltunk azzal az ablakkal szemközt, mely alatt még az imént ültem. Valaki kinyitotta. A férj volt; széles vállu, acélos szemű férfi. Kihajolt az utcára, ránk nézett, de csak úgy közömbösen s mindjárt el is fordította tőlünk tekintetét.

— Szimbolum! — sugta felém nagy jelentősen Bokros. — Pandora kibocsátja a szelencéből az édes mérgeket, melyeket ott feledtünk. S az az asszony, mondom önnek... az az asszony nagy tehetség!

Nagyot vágtam a hátába, hogy majdnem befordult a kocsitra.

— Maga kis hamis! Én tudom ám, hogy maga kicsoda és mit akar! Maga egy kis ordenáré, aki ihlet-rongyokat akar szedni a verseihez...

HUSZ ÉVES TALÁLKOZÓ

Illemtudó fekete, fénytelen frakkok; illemtudó, fehér nyakkendők és szalvéták; illemtudó arcok, melyeken nemrég orgiát ült és táncolt a borotva. Az asztalfőn Bitafalvy Algernon államtitkár egérszinű angol bajuszkával és pufók, ostoba arccal. Tőle jobbra Fehérszeghy Győző országgyűlési képviselő fekete, angol bajuszszal és sovány, ostoba arccal. Balra az államtitkártól Kőváry Tibor főmérnök őszes császárszakállal és szegletes, ostoba arccal. Az asztal körül még vagy huszan részint kövér, részint sovány, ostoba arccal.

Ezek valami husz éves találkozót ünnepeltek. Kőváry épp most fejezte be az ékesbeszédű felköszöntőt, melynek utolsó mondatai imigyen hangzottak:

— Az évtizedek bemohosították fejeinket, de lelkünk még ma is a husz évesek fiatal lelkesedésével tör nemes célok felé. És ha végigjártatom tekintetem e díszes gyülekezeten, boldogan észlelem, hogy a szemekben nem pislog alattomosan a skepszis keserű fakósága, mert még nem zajlott le bennünk az ifju vihar, mely egy nagyszerű kulturális fejlődés tavaszillatától terhes. És abban a nagy világszeretben, gyönyörű szabadelvűségben, mely husz éves sziveinket hevítette, még most is vezérünk a mi barátunk és egykori osztálytársunk, Bitafalvy Algernon államtitkár ur ökegyelmessége, akinek hosszas, zavartalan egészségére üritem poharamat.

Es üritette. A poharak összezsaptak, a távolabb ülő urak felugrottak és rohantak az asztalfőhöz, hogy elolvadó alázatossággal koccintsanak az államtitkárral. A legtöbbnek könny csillant fel szemében, a szívből fakadó szentimentalizmus nemes könyecseppje.

— A mi drága nagy barátunk! A mi testvérünk, apánk, szülőanyánk!...

Ezek a felbuzdulások hangzottak el; a merészebbek odadörgölték arcukat a kegyelmes ur orrához; valaki pedig kezét csókolt neki. Az államtitkár elkapta kezét, érezte, hogy fáj, néhányszor végigdörzsölte a nadrágján és gyanusan tekintett az illető után, aki gyors lépésekkel sietett az asztal végéhez, ahol az utolsó széken leült.

Az államtitkár Kövály füléhez hajolt és sugva kérdezte:

— Ki az ott, az utolsó helyen; abban a rossz frakkban? Ne nézz oda, majd később!...

Kövály óvatosan forgatta meg szemgolyóját tengelye körül és amikor sikerült egy hirtelen pillantással, ugyszólván észrevétlenül fölszívni a kézcsókoló idegen arcvonásait, összeráncolta homlokát. Majd a feléje hajó államtitkár fülébe sugta:

— Szombati Ferenc. Egy obskurus alak.

A kegyelmes ur lassan, görcsösen mozgatta fejét és mereven nézte Szombatit, aki épp ekkor töltötte meg újból poharát pezsgővel és egyszerre kiüritette. A társalgás hangosabb lett, a pincérek vastag havannaszivárokat hordoztak körül. Ezek és a pezsgő a kegyelmes ur ajándéka voltak; mindjárt kitetszett abból a vendégszeretően pimasz mosolyból és gesztusból, melylyel az urakat a kiosztásnál bátorította.

Leghangosabban egy sovány emberke beszélt: Rátonyi Béla, a »Radikális Lapok« szerkesztője és a li-

beralizmus bátor seregének husz év óta előőrse és büszke harcosa.

— Uraim, — kiáltotta, miközben a magába tömött desszert-manduláktól egészen habos volt a szájaürege, — örömmel látom, hogy a negyven esztendő, mely vállainkon nyugszik, nem tett rokanntá bennünket. Lelkünk kitűnő kondícióban van még, gondolkodásunk a haladás szellemébe van befűzve.

— Fiatalabbak vagyunk az ifjaknál! — harsogott közbe egy rekedt baritonhang.

— Ugy van! Mert ugyanazzal a lázassággal imádjuk az idealizmus elveit, mint hajdan. Éljen az idealizmus és vesszen a reakció!

— Éljen a liberalizmus! — kiáltotta egy vidéki ügyvéd.

Szombati volt az egyetlen, aki hallgatott és gúnyosan megmosolyogta a husz év előtt még virágjokban levő jelszavakat. Csak az államtitkár figyelte meg ezt a szünetlen vigyorgást, mely az elzüllött ember ráncokba gyűrődött arcát a fésületlen, fekete hajba kapaszkodó ferde halántékokkal még faunszerűbbé tette. A torkát valami fanyarság szorította össze, mert eszébe jutott, hogy ez az ember, aki az imént oly alattomosan meghapta a kezét, valamikor ezerszerre különb volt nála és most!...

— És friss erővel küzdünk tovább is az egyén felszabadulása érdekében, — folytatta lelkesen a szerkesztő. — Szabad atomok leszünk egy szabad szervezetben.

— Hohó, barátom! — mondta szórakozott mosollyal Bitafalvy. — Vigyázzunk, mert ez már anarkiára vezet.

— Nos, aztán! Hát legyen anarkia! Épp ezt fej-

tegettem tegnapi vezércikkemben, mely a manchesterizmusról szólt.

— Halljuk! halljuk! — hallatszott egy kellemetlenül vékony hang az asztal végéről.

A szerkesztő végignézett a közbeszólón és észrevette a gunyos mosolyt, mely annak arcáról és a szemek körül kerek ráncokba gyűrt bőrterületről feléje szemtelenkedett.

— Nini, — szólt kissé fölényes hangon, — te is eljöttél, Szombati Ferenc? Hát téged ki hitt meg?

— Meghívás nélkül jöttem el. Mert nyilván csak tévedés folytán nem kaptam hivatalos értesítést erről az ünnepélyről, melyhez engem ugyanolyan jogok fűznek, mint az urakat.

— Hohó! — kiáltotta Rátonyi. — Hohó!

— Ugyanazok a szent jogok, — erősítette nyugodtan a kopott frakkos. — Az elmúlt esztendők joga. Én is öregebb lettem husz évvel az életpályákra való első lépés óta. A megvénülés szent joga...

— Mi becsületes életpályán vagyunk, — mondta plasztikus önérzettel Rátonyi és idegesen tört szét ujjai közt egy diót.

Szombati felkelt és poharát kezében megemelte.

— Kérlek, barátom! — szólt a székében feszengő államtitkár és csakugyan kérő tekintett vetett Rátonyira.

— Tisztelt uraim, kedves, volt osztálytársaim! — kezdte szónokló hangon.

A férfiak egymásra néztek. Az államtitkár ur köhécselt és kenyérmorzsákat csipegetett az asztalról; Kőváry mérnök a talpával veregette az asztal lábát; a képviselő kihívólag nézett Szombatira, a szerkesztő özszeráncolta homlokát.

— És kedves barátaim, — folytatta Szombati. — Hivatottnak érzem magam, hogy a mai napon, melyet

életünk legmunkásabb korszakának nyugvópontjául jelöltünk ki, hozzátok néhány szerető és barátságos szót intézzek. Hivatottságom abból a külön való helyzetemből meritem, hogy köztetek nekem maradt legtöbb időm valamennyitök fejlődését egy közömbös nézőpontból megfigyelni. Mert míg ti, kedves barátaim, az élet derék harcosaiként vívtatok meg sikeres küzdelmeiteket és sem kedvetek, sem időtök nem volt bepillantani a többiek érékvilágába, én egyebet sem tettem, mint szemléltem és meleg szeretettel érdeklődtem minden iránt, ami közösségben volt veletek. Míg ti valamennyien ama emberi igazság felé törekedtetek, hogy a jól megérdemelt véredényelmeszesedést becsületes munka árán küzdjétek ki, én, miként Minos, az alvilág birája, ültem székemben és aranyjogarral kezemben mondtam ítéletet mindnyájatok fölött.

— Hohó! hohó! — kiáltotta ismét a szerkesztő mérgesen.

— Halljuk! — szólt az államtitkár.

— Kedves barátaim, — folytatta Szombati zavartalanul, — nyugodtak lehettek. Az igazi bíró, aki filozófiai szemlélődéssel telik be a tétlenség boldog szigetén, csak külsőségek után ítél és nem törődik azzal, ami a veséken belül történik. Ennélfogva kegyelmes lesz az én igazságom is fölöttetek. A nagy világrendhez voltatok alkalmazkodók, soha olyasmit nem tettetek, ami ne vált volna a társadalomnak és önmagatoknak hasznára, hivatalokra pályáztatok és nyertetek el, családot alapítottatok, gyermekeket neveltetek fel stb. Kegyes lesz tehát ítéletem és kiszabom rátok a halált, melyet megérdemeltetek! Amíg élet van bennetek, a magatok felbomlásának romboló illatát terjesztitek és azt a szagot csak én érzem, aki kívül álló vagyok tőletek. A züllött emberek ereje és tisztasága van bennem, mert nem dobtam

azt oda a társadalom szolgaságának. Csak én tudhatom, aki mindent magamért loptam, csaltam és koldultam, hogy én vagyok és senki más. Ezért is nem vagyok szennyos a mások érintésétől, azokétól, akik, mint ti, egy közös csatorna üregén át egyetlen egy rettenetes rezervoárba ömlesztitek véreteket. Husz év óta figyellek benneteket és husz év óta látom, hogy mint teljesen kiégett, elhasznált bőrréteg lógtok a társadalom testén, de nem hulltok el, mert maga a társadalom tart titeket az ő bornirt hitében, hogy szüksége van rátok.

— Örült! örült! — kiáltott fel kétszer valaki.

— Örült! — ismételték a többiek egymásra nézve. Szombati, mintha nem hallotta volna ezt, foly-

tatta:

— Nincs ostobább valami a társadalomnál...

— Hallgasson már! — ordított rá a mérnök.

— És mégis öntudattal, szerves étellel ruházzátok fel őt, mintha egyéniség volna. Husz év óta vágyam ezeket megmondani nektek. Nem engedtetek magatokhoz, mert amikor elrugtalak benneteket magamtól, azt hittétek, hogy ti száműztetek ki engem abból a paradicsomból, melyet társadalomnak neveztek. De jól van így! Most mégis itt vagyok és amit husz év óta szerettem volna a fületekbe ordítani, most halk halotti beszédben sugom el sirotok fölött...

— Hallgasson már! Elég volt! — kiáltott dühösen egy mellette ülő középiskolai tanár és a kabátjánál fogva ráncigálta.

— Gazember! gonosztevő! — ordította a képviselő.

— Igen, gazember, gonosztevő vagyok! Nem öltem ugyan, nem is raboltam...

— Sokkal súlyosabbat követett el! — kiáltott felé a főmérnök.

— Ugy van. Arculütöttem egy leányt. Az utcán, mások is látták! Egy gyengéd lelkű, szemérmetes urilányt, egy jó barátomnak a menyasszonyát... Tehát nem is az enyémet. Egy barátomnak az uri menyasszonyát. Arculütöttem, kétszer... jobbról és balról. Egy gyenge nőt, aki nem védekezhetett. A közöttünk ülő kegyelmes államtitkár ur tisztes menyasszonyát és utóbb feleségét...

Az államtitkár felkelt. Az arca fehérebb volt a falnál. A többiek is felugrottak. Mindenki össze-vissza lármázott, a pincérért ordítottak... Szombati tulharsogta őket:

— Egy gyenge, szemérmes nőt, aki mind a két gyönyörű kék szemével mohó falánksággal éhezett rám...

Többet nem mondhatott. Az államtitkár kifordult a teremből, néhányan követték. Akik bent maradtak, rárohantak a hadonászó férfira, letépték róla a kopott frakkot, az arcába ütöttek, míg egészen belepte a vér...

Az államtitkár rohant ki a szálloda kapuján. A friss levegő megcsapta arcát. Egy ideig állt és körülnézett az utcán. Mielőtt azonban a többiek utolérték, hirtelen elindult, befordult a szomszédos keskeny utcába és felső kabátja gallérját feltúrte, nagy lépésekkel sietett hazafelé.

A harmadik utca sarkán valaki megfogta a kabátja szárnyát; ijedten fordult meg.

Szombati volt.

— Mit akar? — kérdezte a kegyelmes ur riadt hangon.

Szombati megfogta az államtitkár kezét és hirtelen lehajolva megcsókolta.

— Mit akar?

— Adj néhány forintot kölcsön!

— Takarodjék!

— Csak néhány forintot! — Elvégre megérdemlem tőled!...

Az államtitkár kivette pénztárcáját és hosszas keresgélés után egy tizkoronás bankót nyomott Szombati kezébe.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

FOLT AZ ÉJSZAKABAN.

A négy egymásba nyíló terem ki volt világítva. Négy aranyozott csillár a falak nagy tükrében megszásszorozódott fehér gyertyák mozdulatlan lángjával ünnepi fényt ontott. Csak a sarokban vetett sötét árnyékot egy terebélyes pálma, mely alatt gőgös Apolló-szobor hűsölt fehér meztelenségben. A jácintvirágos szalonban volt.

Egy asszony nézett ki a fekete utcába. Magas alakján finom hullámvázban omlott le a kissé uszályos crépe de chine, mely a kar felső harmadától ki volt vágva, úgy, hogy az egyenletesen gömbölyű vállon nyugvó fehér nyak egészen kilátszott; anélkül, hogy zavarta volna a hatást, melyet különösen érzéki és lelkes emberekre egy fekete ruha és egy görög frizurás, szürkébe csillogó szőke haj kontrasztja gyakorol.

A szomszéd szobában inasok nagy virágos-vázákat raktak a terített asztalra. Egy lakáj hangtalanul lépett be a szalonba.

— Nagyságos asszonyom — szólt az ajtónál állva — a zongoraművész.

— Kérem — felelte meg sem fordulva az asszony.

Elmult fél perc is. Finom kis ujjaival ideges játékban veregette az ablakot; talán nem is hallotta, ahogy a férfi belépett és amint kétszer is mondta:

— Bocsánat, asszonyom...

— Homlokát odaszoritotta a hideg üveghez, mintha fejét bele akarta volna fektetni az éjszaka torkába.

— Asszonyom! — hallatszott harmadszor.

Még most sem fordul meg és amikor megszólalt, mintha az utcához beszélt volna.

— Foglaljon helyet. Bartoldi ur megírta, hogy ma este ön fogja helyettesíteni. Remélem, megmondta önnek, mi a teendője?

— Zongoráznom kell. Chopint és Grieget, esetleg Beethovent.

— Igen. A jobboldali másik szalonban van a zongora...

A férfi felkelt. Arcára egészen ráesett a csillár fénye és most feltünővé lett fejének ösklasszikus plasztikussága és vékony ajkának fakó színe. Felkelt, de aztán nem mozdult; az asszony idegesen rázkódott meg és hangosan dobolt az ablakon. Ujabb fél perc mult el, az asszony karja lankadtan esett le előbb az ablak párkányára, majd onnan is le. Megfordult, ránézett a férfirra, de mintha az teljesen idegen lett volna előtte, tekintete elsuhant arca mellől és aztán ismét megakadt rajta. Hirtelen két kézre fogta szoknyáját és derékban megtört az alakja. Mintha futni akart volna. De ismét felegyenesedett, hátát megtámasztotta a függönynek és mélyen lélegzett, mielőtt szólni tudott.

— Horace! — mondta suttogva.

A férfi arca még halványabb lett egy árnyalattal, az ajkak remegtek, mint a sirni készülő gyermeké. Kezével megkapaszkodott a székbe, hogy reszkető lábait megtámaszsza és leült.

— Majdnem szentimentális lettem, — szólt kis idő múlva a még mindig rémült mozdulatlanságba álló asszonyhoz. — A börtön kisajtolja az emberből a jó

neveltséget. Nehezebbre esik fegyelmezni a könnymirigyeket. Szegénysorsu gonosztevők társasága teszi ezt...

Kitetszett, hogy azért beszél egyszerre ennyit, hogy az asszonynak ideje legyen magához térni a meglepetéstől. Körülnézett a szobában és semmitmondóan bólogatott a fejével. Közben az asszony is leült.

— Szép lakása van, Eszter, — folytatta a férfi. — Nagyon szép. Egyébként mindenről értesültem. Bartoldinak eljárt a szája; mert nagyon megsajnált. Képzeld, sirt, amikor meglátott és a kezemet szorongatva váltig azt hajtogatta, hogy ártatlanul ültem az öt esztendő. Ő eszelte ki, hogy maga helyett engem küldjön ide zongorázni. A szegény délvérű ember naiv fantáziával festette meg magának a meglepetés romantikus jelenetét. Amint egymás karjába omlunk és az öröm fájdalmas könnyeivel öntözzük meg egymást. Nem sejtette, hogy egy fáradt hedonista idegrendszerre nem bírná meg a nagy szcénák szertartásainak zaklatását.

— Horace! — sugta az asszony panaszos hangon. — Mennyit kellett szenvednie!

— Milyen szép vagy még mindig, Eszter! — mondta a férfi. — Alig változtál öt év óta. És milyen nagyszerű a festék, mely arcodat oly csodás emaille-al vonja be, akárcsak akkor, amikor kék tömjén langyos füstjében esküdtünk örök házasságot. Emlékszel-e, hogy sosem tudtam eltanulni tőled az arcfestés művészetét, mert nem volt hozzá elegendő ihletségem? És senki barátnőid közül, akiket házasságunk szent hónapjaiban megcsókoltam, nem tudott rám úgy hatni, mint te, mert az arcuk pirosságának árnyalatában a dilettáns ötletlensége visszataszító volt. De te!... Ha lelkes tudnék lenni, imádkoznék hozzád. De a börtön elrabolta minden hitemet.

Eszter felugrott és összekulcsolta kezét:

— Menj el, Horace! — könyörgött. — Menj el innen! Mért jöttél hozzám? Semmi közünk egymáshoz.

Mintha megijedt volna az utolsó mondat kegyetlenségétől, még egyszer mondta, félénken, alázatosan:

— Semmi közünk egymáshoz többé.

— Tudom, — felelte Horace. — Loptam kötelességből. Mert egyetlen kötelességünk, hogy jogunk legyen az élet szépségeihez.

Gunyosan mosolygott.

— Kötelesség, jog... Ezt a két rettenetes szót a börtönben és előtte tanulja meg az ember. És senki sem akarja elhinni, hogy a viszony csak egy lehet a kettő között. Kötelességünk, hogy jogunk legyen! Persze a törvény csöppet sem ötletes és még azt sem fogja fel egész mélyében, hogy jogunk van a kötelességhez. Erőszakot vett rajtam és neked megengedte, hogy elválj tőlem.

Kocsi állt meg a ház előtt. Eszter az ablakhoz futott és kinézett. Aztán visszafordulva sietett mondani:

— Az istenért, menjen el, Horace! A vendégeim jönnek! Nem lehet, hogy magát itt lássák.

— A volt férjét? Vagy a betörő tolvajt, akit a bíró megbélyegzett?

— Horace!

— Kedves Eszter, engedje meg, hogy itt maradjak! Megfürödni akarok keserűségben és perverzül gyönyörű fájdalomban. Engem úgy sem fog senki látni; Bartoldi mindent kifecsegett. A két szalon ajtaján leborul az átlátszatlan fekete csipkék függőnye. A zongoraművész nem lát semmit és amit a billentyűk csevegésén keresztül hall, csak finom suttogás, egymáshoz hajló ajkak ziháló lehelete. És mindezekből kivettem, hogy ön... hogy te elárultad házaseletünk titkos játékait. Az egymás felé hajló, de egymást nem érintő ajkak csókját, a legszentebb

szemérmetesség pogány gyönyöreit. Kiszolgáltattad a mi tisztaságunkat idegen oltároknak, a kettőnk vallását terjesztetted. Pedig megmondtam neked, hogy a vallás az egyetlen, melyet nem szabad kipazarolni belőlünk. Elvezettelek a titkos utra, melyen végtelenül mély szakadékok fölött járhattunk és te másokat vittél oda magaddal... Tudod-e, hogy ez bűn?

— Horace!

— Itt maradok, mert jó nekem szétmarcangolni a magam lelkét...

Csengettek...

— Menj, Horace! Az istenért! — könyörgött az asszony.

A folyosóról hangos beszéd hallatszott. Eszter betuszkolta a férfit a zöld szalonba; a fekete csipkés függöny, két szárnyát összezsapva alázatosan borult földig és elválasztotta őket egymástól.

A vendégek illatosan égő fáklyák sora közt suhantak be a szalonba. Két nő volt és három férfi. A finom és előkelő esték drága toilettejeiben a nők, frakkban a férfiak. Eszter az ajtóig ment eléjük és a legnyájasabb mosolylyal fogott kezét velük. A keze reszketése elárulta izgatottságát.

— Mi baja, Eszter? — kérdezte az egyik nő, aki legmagasabb volt valamennyi közt és kérdése után nyomban megigazította haját.

— Milyen hideg a kezed! — mondta az utolsónak belépő férfi.

Lányos arcu, nagyon szép, szőke haju ifju volt. Mélyen nézett Eszter szemeibe, aki nem állotta ezt a tekintetet. Fejét meghajtotta.

— Valami történt? — kérdezte aggódalmas fürkészéssel az ifju.

— Igen, — felelte Eszter szomoruan. — Rosszat álmodom e pillanatban.

— Fel fog ébredni és vidám lesz.

A lakáj bejött és jelentette, hogy tálalva van. Egy-más karján bevonultak az ebédlőbe. Az elfüggönyözött szalonból tompított zongoraakkordok hangja hallatszott, mintha ezüstös gyíkok futkostak volna a levegőben. Egy nocturne volt.

Az ebédlőben megkezdődött az evőeszközök óvatos, majdnem nesztelen berregése. A szolgák nagy ezüst tá-lakat hordoztak és halkán forgolódtak az asztal körül. Pezsgőt hűsítő kádak egész sora került be a jácintvirágos szalonba és egyenként vándoroltak át az ebédlőbe. Az idő lomhán suhogott el a lakásban. És a zöld szalonból egy Beethoven-szonáta hullámai bugtak ki.

— Ez nem Bartoldi! Ez valaki más! hallatszott egy vékony asszonyhang.

— Bartoldi beteg, egy fiatal művészt küldött maga helyett.

Ezt a háziasszony mondta.

— Eszter, milyen borostyánszine van ma a pezsgő-nek! És mintha ambrával szagosították volna meg.

— Hideg csóknak izét érzem, amikor ajkamhoz emelem az italt — hallatszott az egyik férfi ajkáról.

A lakáj, aki pezsgőért jött be a szalonba, a fejét rázta és megrugta a pálma alatt büszkélkedő Apollót, úgy, hogy az épp az orrára bukott... A zaja bele-veszett egy vadul pajkoskodó Grieg-futamba.

A szolgák távoztak és amikor az utolsó betette maga mögött az ajtót, hirtelen sötét lett, mintha ezer gyertya lángja egyszerre az éjszakába vágódott volna. A jácintvirágos szalonban ugyanekkor egy vörös csillag gyult fel az egyik ablak alatt álló mahagoni asztalkán. Véres olaja végigömlött a levegőben. Az ebédlőből ci-

garetták ibolyaszínű füstje felhőzött bele a tompa pirosságba, melynek véres torka mohón falta magába a kékes ködkigyókat. A fekete függöny mögül érzéki tánc-lépésekkel bukdácsolnak ki fehér és fekete billentyűk.

— Fehér térded oltárára fektetem le lelkem áldozatát: testetlen imádatomat. Szemem alázattal csókolja végig minden vonalát hullámos alakodnak!

— Szépség! te vagy az isten, akihez profán kezemmel nem nyulhatok, mert Belzebub tüzével szennyez-nélek be és a magam áhítatát!

— Szeretlek! Mert a lelkemben tükrözik vissza alakod és szemedben látom önmagamat.

A vörös csillag fénye elhunyt. A jácintvirágos szalon feketére vált és az orrán bukdácsoló fehér Apolló belebukott az éjszakába. A zöld szalonban görcsösen hörögtek a billentyűk. Két árnyék lebegett végig a jácintvirágos szobán. Az egyik mintha végigvágódott volna a szőnyegen.

— Eszter! Eszter! imádlak...

— Csitt!... az ott benn, a férjem. A mester!...

— A mester?...

Ebben a pillanatban egy hosszú d-moll futam siklott végig a billentyűkön. Csend és valami csattant...

A fekete csipkés függöny kinyílt és ott állott Horace. Fehér ingjén végig, le a ruháján egy keskeny véres szalag futott... A csillárok egyszerre felgyúltak.

A szolgálak be- és kifutottak. Az egyik tovább rugta lábával a földön alkalmatlankodó Apolló-szobrot, amely most a szájával szürcsölte a szőnyeg puha bolyhaiba kívánczoló vérfoltokat.

Horacet kivitték a konyhába és telefonoztak a boncterembe kocsióért.

Eszter szagos ecettel mosta a homlokát és az álla

egészen sárga volt. Csak az arcán és ajkán nem tört meg a nagyszerű emaille tiszta, halvány pirossága.

A nagyon magas hölgy, akinek derékig volt végighasítva a ruhája, melléhez szorította a kezét és remegő hangon szólt:

— Milyen barbárság!

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A FÉRJ

(A férj 40 éves, férfias típus, az ugynevezett nyugodt temperamentumuak közül való. A feleség 30 körüli, szőke szépség, naiv és házias. A vendég 35 éves, cvikkes, igénytelen belsejű. Vacsoránál ülnek. Az utolsó fogást épp most vitte ki a cseléd.)

Férj: Mért nem töltesz? Magadnak...

Vendég: Köszönöm. Talán elég volt mára...

Férj: Épp mára nem volt elég. Ma ünnepnap van. Édesem, maga nem is tudja? Sejtettem, hogy el fogja felejteni.

Asszony (zavartan): Ma?... mi van ma?

Férj: Hát... no de igazán nem tudja? A házasságunk tizedik évfordulója. Én egész hónapban rágonoltam és azt hittem, hogy maga is. Persze egyéb dolga volt. Artur töltö! Az asszonynak is.

Vendég (tölt): Éljen a tizéves boldogság! (Koccint az asszonnyal.) Az isten sokáig éltesse téged, öregem. (Koccint a férjjel.)

Férj: Éljen a tizéves boldogság! Valljuk be, édesem, hogy tíz évig boldogok voltunk, nagyon... nagyon boldogok.

Asszony: Igen.

Vendég: Éljen az örök boldogság! (Tölt.)

Férj: No, no! Sok volna! Látszik, hogy fiatal vagy még, Artur. Mennyi ideje ismerjük egymást?

(Vendég és asszony összenéznek.)

Férj: Ugye-e, másfél esztendeje? Nem igaz, drágám?

Asszony: Igazán, nem emlékszem pontosan.

Férj: Nem emlékszik? Várjon csak, majd eszébe juttatom.

Asszony: Nem fontos. (Vendéghez.) Parancsol feketét?

Vendég: Kérek. (Asszony csenget.)

Férj: Másfél éve ismersz minket s még mindig örök boldogságról beszélsz...

Vendég (leveszi a cvikkert szeméről és az asszonyra néz): Nem értelek... mi köze a mi ismerettségünknek a boldogsághoz?... A ti boldogságtokhoz? mi az: még mindig? (Cseléd belép.)

Asszony: Hozza be a feketét. (Cseléd kimegy.)

Férj: Miről is beszéltünk? Ja igen, a boldogságról. Az ilyesféléről vagy ostobák, vagy nagyképűek beszélnek. Vagy!... nos, ha az ember bort ivott és jókedvű, megengedheti magának a nagyképűsködést. (Ropant komolyan.) A családi boldogsághoz kell egy harmadik, aki lássa ezt a boldogságot. Te vagy ez a harmadik. Mi terajta keresztül vesszük tudomásul, hogy boldogok vagyunk. Sőt, tenélküled nem is volnánk azok. Mert a mi együvé tartozásunkat hozzámérjük a te magányodhoz, ami szent és kedélyes családíságunkat a te sivár egyedüllétedhez... Arra gondolok, hogy van egy ember, aki irigylitőlünk a csókokat, miket egymásnak adunk.

Asszony: Ugyan kérem, mit beszél!... (Cseléd behozza a kávé és el.)

Férj: Ne tagadd, Artur, te irigyzel engem... Hányszor álmodtál odahaza az ágyadban a feleségemmel?... Adjon drágám még egy cukrot a feketémbe, tudja, hogy édesen szeretem...

Vendég: Kérlek Laczi, ostobaságokat fecsegsz. Nagyságos asszonyom, igazán sajnálom.

Asszony (eltolja maga elől a findzsát): Ugy látszik, sokat ivott...

Férj: Szavamra, alig három pohárral... De igaz, eszébe juttatom a napot, melyen megismerkedtünk Arthurral. Egy napon rosszkedvűen jöttem haza a hivatalból, ideges voltam. Nálunk zsur volt, amelyen egy cvikkeres ur is megjelent. Te voltál. Délelőtt csunyán összeveszttem a főnökömmel. Ha jól emlékszem, félórai késéssel érkeztem az irodába. Máskor is megtörtént, de mintha aznap meg lett volna bolondulva... Ordított: ezt nem tűröm! Maga sem különb a többinél! Érti? ha még egyszer megtörténik, majd meglátja... Ha arra gondolok, hogy két évig mily kitűnő barátok voltunk!... Mennyi ideje is van szerencsénk hozzád, Artur?...

Asszony: Hisz épp most mondta, hogy másfél éve. (A vendégre néz.)

Férj: Furcsa, mily hamar összebarátkoztunk. Na ígyunk! Éljen a családi boldogság! (Iszik.) Lássa, édesem, ma felvehette volna azt a gyönyörű nyakláncot, amelyet a múlt évben vett a megspórolt pénzéből... Mikor is vette?

Asszony (dacosan): Nem emlékszem.

Férj: Érdekes, semmire sem emlékszik. (Hosszu csend.)... Furcsa, milyen csend állott be. Ugy látszik, az imént a szokottnál hangosabban beszéltem, ezért tűnik most fel oly szokatlannak a csend... Sohase igyék az ember! (Szivarra gyújt.) Ne igyék az ember, mert az ital tulélénkké teszi a hangját. Én például nem szeretem a tulélénk embereket, rendesen ostobák és ordinárek...

Asszony: Nem attól függ...

Férj: Nem csak attól... De mit akart ezzel mondani?

Asszony: Semmit, csak épp...

Férj: Igaza van. Az ember ne mondjon mindig

olyan dolgokat, melyeknek jelentőségük van. Hamar kifogy a mondanivalókból, de főképp kifogy a hallgatókból.

Vendég (kiveszi zsebéből óráját): Nini, már tizenegy óra...

Férj: Még korán van... Remélem, innen egyenesen hazamész.

Vendég: Ugy van...

Asszony (felkel): Kedves egészségükre!

Vendég (felkel, kezet csókol az asszonynak): Kedves egészségére!

Férj (ülve marad): Ne menj még! Valamit kérdezni akarok tőled...

Vendég (leül): Parancsolj!

Férj: Üljön le maga is, drágám. (Az asszony leül.) No ne vágjatok oly ünnepélyes arcot! Egész jelentéktelen a dolog... Holnap, mikor fogtok találkozni?...

Asszony (elsápad és reszketni kezd.)

Vendég (felugrik, sápadtan): Hogy érted ezt? Mit mondtál?

Férj: Semmi! semmi! micsoda szamárság ez? Hogy lehet így megijedni? Ugy látszik, bennem van a hiba. Tulságos élenk volt megint a hangom. Legyetek kissé nyugodtak! (Tölt.) Éljen a tizéves boldogság! Kilenc év óta abból élek, amit a barátaim adnak a felelőségemnek...

Asszony: Jézus Mária!

Vendég: De... László!... kérde... kérdezem...

Férj: Nagyon izgatottak vagytok! Ez a ti hibátok. Miért nem vagytok olyan fegyelmezett fő, mint én vagyok?

Asszony (sir).

Férj: Nem szeretném, ha romantikusnak látnátok a helyzetet. Én egy fegyelmezett agyvelő vagyok. Ha akarjátok, nem beszélek többet róla... (Felemeli poharát.) Éljen a...

Vendég (kiüti kezéből a poharat): Jól van tehát, beszéljünk... Mit akar?

Férj (meglepett arcot vág): Mit akarok? Azt, hogy ne higgyétek azt, hogy ostoba vagyok... Félóra késés miatt a főnököm komiszkodni kezdett. Két éven át sohasem tette... Egy év múlva te is komiszkodni fogsz velem...

Asszony (felugrik és távozni akar).

Férj: Maradjon!... Csak néhány percig!... Igen, azt akarom mondani, hogy mindent tudok. Már két év óta tudok mindent. Azt is, ami azelőtt történt...

Asszony: Öljön meg!

Vendég: Rendelkezésére állok...

Férj: Pfuj! de közönséges. Öljön meg! Jó, hogy azt nem mondja, vágjam le a szeretője fejét és etessem meg a szivét önnel. Neked pedig azt mondom, számár vagy. Micsoda mészáros-romantika ez? Csak nem gondolod, hogy párbajozni fogok?...

Vendég (visszanyerve nyugodtságát): Nagyságos asszonyom, távozzunk! Én elkisérem önt a szüleikhez...

Férj: Mily nemes! Most már értem, mely bőkezűségből és nagylelkűségből fakadt feleségem megspórolt pénze, annyi drága gyűrű és buton forrása... És a házbért is sokszor...

Asszony: Laci... Kiméljen! (Sir.)

Férj: Én tudtam! Én mindig tudtam! Belőlem most a bor beszél, én mindent elárulok... Azt a kétezrezer koronás váltót is a te pénzedből fizettem ki... De ti nem sejtettetek semmit...

Vendég (leül): Kérlek Laci, tisztázzuk a helyzetet! Én minden elégtételre kész vagyok...

Férj: Ó te édes, édes nagylelkűség, te álmodozó ifjuság! Hát nem készpénzben fizettél azért, amiért nem is tartozol nekem? Mit vettél el tőlem? Szerelmet? Hitvesi hűséget? Boldog pásztorórákat? Semmit! Semmit! Kérlek, érts meg! Ne akarj tőlem szavakat. Ne akard, hogy megerőltessem magam és jelentőséget adjak szavaimnak. Én egy fegyelmezett fő vagyok és nem hagyom magam elragadtatni... Nekem minden mindegy...

Asszony: Kérem, Artur, menjen, távozzék! Ez türehetetlen így!

Vendég: Azt akarom, hogy ön is jöjjön, hogy váljanak el!

Férj: Na, ne bolondozzatok! Még a bor szeleme nyomja a fejemet, elfeledkezem magamról és kiemem emberi szerepemből...

Vendég: Hitvány, bitang!...

Férj: Kérlek, ne! Meggondolatlan leszek. Én tudom, hogy nincsenek tragédiák az életben és mindent ki lehet heverni... Csak idő kérdése az egész. Ma tulélénk voltam és játszottam veletek... De kérlek, ne sértegezz! Egy szó, egy valami, egy semmi megfoszthat a józanságomtól...

Vendég: Hitvány bitang!

Asszony (könyörgő pillantást vet Arturra. Aztán hirtelen összeesik és minden különös ok nélkül szívinfarkban meghal.)

Férj: Látod... Látod... Most itt van! Ilyen ostobaság... És a sors, ez a pátoszos komédiás!...

VIATKA ÉS A TÖBBIEK

Gyergyók Iván jogot hallgatott a berlini egyetemen. Kedves, fekete szemű fiú volt s amíg élek, sajnálni fogom, hogy bemutattam Viatkának, a nagy szőke orosz nőnek.

Akkortáiban az Unter den Linden környékén és az előkelőbb házakban beteg asszonyok laktak, akik sárga és lilaszínű kimonókban álltak a pálmától fedett ablakok mögött és az esőtől nedves, ködös utcákat ultra-violettszillogásban látták. Akkortáiban az iparművészettel bekötött könyv hatalma erőt vett a lelkingomorultakon, szerencsétlen nyavalyásokon, akik mint valami furcsa szekta éltek a maguk művészet-vallás életüket.

Egy kávéházban találkoztunk Viatkával. A krémszínű lámpagolyó fényében még sárgább volt a haja s a nagy szemek alatt kék árnyék suhogása látszott.

— Bemutatom magának Gyergyókot. Ő is Schmidtet hallgatja.

Barátságosan bólintott fejével. Gyergyóknak tetszett a lány és félóráig mindenféle bolondot beszélt neki. A félénk emberek fecsegése volt, hogy elkábithassa vele magát, és azt, akihez beszél. Nem volt nagyon ravasz fiú, de azért látta, hogy a leányt nem nagyon érdekli a csevegése. Ezért izgatónak akart lenni s lelkének, érzéseinek szárait szedegette ki önmagából. Ilyeneket mondott neki:

— Kezdek félni magától. Ebben a pillanatban olyan, mint Millais titokzatos asszonyai, mint a százszerű sás és mosza közt mosolygó halott Ofélia.

A kissé kövér, halott Ofélia mosolygott. Iván beugrott neki s bizalmasabb lett.

— Félek magától. Félek is, de egyuttal le is nézem magukat asszonyokat. Milyen gazdag léleknek teszük ön előtttem, pedig ki tudja, belül talán egészen más, közönségesebb ön, Viatka, Ofélia.

Ofélia hidegen szólott közbe.

— Viatka csak a keresztnévem. Konstantinovszkának hívják.

— Bocsásson meg. Nem akartam bizalmaskodni.

— Kérem, ne is tegye, — felelte a leány és felém fordulva kivette kezemből az ujságot, melybe el voltam merülve.

— Nem látta Kurtot? — kérdezte tőlem.

Vállat vontam. Gyergyók visszaesett félénkségébe és azontul szomoruan, szótlánul ült a helyén.

— Maga nem szereti, tudom, — mondta Viatka. — Van valami félemlítő benne. Titokzatos, hűvös ember. De a versei csodásak. Ritmusainak halk járása van, mint az ábrándos szarvasnak, miután megfürdött a szépség vizében.

Ujból vállat vontam. És arra gondoltam, hogy egy új Moliére-nek kellene születnie, aki ezt a kort, a beteges kulturáját, a tettetett nyegleségét és snobságát kicsufolja. Az emberek már azt sem tudják, milyen furcsaságokba öljék semmittevésüket. Ez a lány úgy mondta el az ő kis banalitását, mintha csakugyan valami gazellára gondolt volna és a szépség vize valahol Grunvald körül folynék be a Spree piszkos-zöld olajába.

Kurt von Brücke versei akkor divatosak voltak. Elkecseredett félkritikusok, érdektelenségükbe savanyodott írók és asszonyok: félbolondok és tunyák, rosznevelésűek és hiszterikusok rajongtak értük. Költőjük a keresztre

feszített és újra feltámadott Szépség papjának mondta magát. Ellenben keskeny orra volt és fekete fogai. Mért nem csináltatott aranyplombot a fogüregekbe? Nyilván lustaságból. Hiszen ha lusta nem lett volna, talán verseket sem irt volna. A verseiből az tetszett ki, hogy közvetítő, utánérző talentum volt. Ha tevékeny ember lett volna, irodalomtörténetet tanított volna valamelyik vidéki gimnáziumban. A lassu, lomha vére ellenben költővé prostituálta.

Megérkezett. Amikor belépett a kávéházba, tekintetét már az ajtón végigjártatta a tágas termen. Látszott rajta, hogy keresett valakit. Csakhamar megpillantott bennünket s egyenesen felénk tartott.

Kezet szorított Viatkával, hidegen biccentett felém a fejével és bemutatkozott Ivánnak. Látszott a viselkedésén, hogy boszantotta jelenlétünk s lenéz kettőnket. Nem is igen törődött velünk s csakis Viatkának beszélt.

Finom és gazdag asszonyokról csevegett, akiket ismert. Épp most jött az egyiktől. Idézte azokat az elmésségeket, melyeket a társaságokban mondott; Viatka szivből kacagott rajtuk és csodálkozott, hogy mi nem nevetünk. Közben a költő érezhetően azt látszott kifejezni tekintetével: mit keres ez a két idegen a társaságban. Nekem már többször bemutatták s többször igyekezett elfelejteni az ismeretséget. Semmi közösséget nem érezett velem, mintha megsejtette volna, hogy hitvány, kis emberkének tartom s keresztül látok a pózoló játékán.

Gyergyók félrészezen ült a helyén. Érezte a fölösleges voltát s könyörgő pillantásokat vetett rám. Láttam, hogy távozni szeretne. Engem azonban gyerekes vágy fogott el, hogy még ott maradjak és zavarjam a két embert.

— Szeretném magát ma este elvinni a »Kék

mécs«-be, — mondta Kurt Viatkának. Ott lesznek barátaink és néhány kedves, érdekes asszony.

— Kik? — kérdezte Viatka.

— Peter Altbeck, a festő, Baruch, a »Weg nach den Tiefen« szerzője, Madame Recamier — alias Riza Bettner, Göbel professzor és még mások. Boldog lehet, hogy megismerkedik velük.

— Csakugyan, — szoltam közbe, — boldog lehet, mert überszalon modorral ismerkedik meg és esztétikailag tanul meg unatkozni. Nagy mulatság...

— És... és, — folytatta megvetőleg rám sem hederítve Kurt.

De már belezavarodott...

— ... Különben, ha az urakkal óhajt maradni, nem zavarom.

— Elmegyek! — felelte határozottan Viatka és boszankodva nézett rám.

— És ott lesz Gast is, — füzte tovább az elejtett fonalat a költő, — aki ma leghivebb német szolgálja Botticellinek.

— Sőt, mondtam erre gunyosan, — ez a német ur mint igazi anglomán rajong az olasz primitivekért. És hallom, hogy Rosettin keresztül látta meg meleg közvetlenséggel az olasz piktort.

Kurt leszurta az ajka szegleteit és nem méltatott válaszra.

Gyergyók felkelt.

— Már távoznak? — kérdezte Viatka.

Mosolyogtam és én is felkeltem.

— Amennyiben mindkettőnk nevében megmagyarázza Gyergyók bucsuzását, — mondtam, — távozzunk. Isten vele. Remélem jól fog unatkozni ma este.

Viatka haragudni kezdett.

— Nem mindkettőjük nevében értettem. Csak önt gondoltam. Kérem, Gyergyók, jöjjön velünk. Kérem!

Csábitóan mosolygott rá.

— Hátha szükségem lesz a jó magyar izmaira! Ugy-e, eljön?

Gyergyók nem tudott ellentállani az előtte szokatlan, különös izü leány kérésének s nekem, a száműzöttnek, egyedül kellett távoznom a kávéházból...

Másnap korán reggel Gyergyók felkeresett. Gyűrönten, álmosan és csillogó izgalommal a szeme feketéjén.

Elmondta az éjszaka eseményeit. Ami megdöbbsentett a beszédében, az a beteges, idegenszerű lelkesedés volt, melylyel kísérte.

Az asszonyok szépek voltak és ambraszaguak. A szobában diszkrét vérfény égett (ipsissima verba.) Művészetről és irodalomról beszéltek. Kissé keverten. Fra Angelico, Tizian, Holman, Hunt, Manet, Degas, Pater, Nietzsche, Peladan...

Pezsgőt szerettek volna inni, de hát: noblesse oblige. Abszintot ittak. Csak amikor már kezdtek megfeledkezni magukról, kapcsolták össze a kellemest a hasznossal. Az abszintot pezsgőbe öntötték s keverten itták. Majd okkultista téren próbálkoztak meg. Swedenborghoz imádkoztak, — ... önmaguk misztikumát érezték és holdvilágos frázisokba olvasztották érzésüket.

Viatka is érdekes lehetett. Mert úgy beszélt, mint a Dolsztojevskij legsötétebb fejezetei. Az apjáról, akit egyszerűen Konstantinovicsnak nevezett és generálisnak, az anyjáról, Mária Konstantinovszkáról, a bátyjairól és orosz rémnapokról. A legszebb volt, amikor az apját vén tolvajnak, az anyját egyébnek nevezte.

Iván ijedten, félig áhitattal mesélte el ezeket. Elöttem pedig szörnyen gyanus volt az egész társaság; a gyászosan világított szoba, a feketére festett liliumok,

az abszint, a halk beszélgetések, Viatka orosz izü történetei. Mindnek olyan könyv szaga volt. Mint ahogy akkoriban könyv szaga volt az előkelő szalónoknak, az asszonyok ábrándjainak, a férfiak stilizáltságának, csinált rejtelmességüknek, tettetett és való hisztériájuknak.

— Megértettük egymást és boldogok voltunk, — folytatta meséjét Iván. Viatka is, meg én is teli tudóvel szívtuk a beszédük ópiumos izét, míg egészen belebódultunk. Kurt igazán nagy volt! Néhány versét olvasta fel.

— Elég! — kiáltottam rá türelmetlenül. — A vége? Mi volt a vége?

— A vége? ... ostoba volt. Kurt a mellén megharapta Viatkát és én erre kirugtam a helyiségből. Részeg volt. Azután mi is távoztunk. Viatka a vállamra hajtotta fejét, úgy kísértem a lakása kapujáig. Ma nála vacsorázom ...

— Mafla! — kiáltottam rá. — Mi közöd ahoz a lányhoz?

— Kell nekem! Olyan különös ize van. Egész más, mint akiket eddig ismertem odahaza a magyar faluban és a kis városokban.

— Megállj! — kiáltottam feléje. — Egyre figyelmeztetlek. Amit te Viatkában és a többiben különöset látsz, az csupa vékony máz. Szerencsétlen emberek, akik futnak az élet elől, a közönséges elől és nem veszik észre, hogy a magukra öltött, egymástól eltanult különösségek banalitásába fulnak. Ez az ő tettetett impreszionizmusuk, ultra violett színlátásuk, kapkodó modorosságuk émeljítő és hamarabb közhelylyé változik, mint akár egy cipőtisztító hétköznapisága. Mert semmi közük az élethez.

Iván nem tudott erre felelni. Csak annyit mondott:

— Kérlek, ne bánts d Viatkát!

— Mit akarsz Viatkával? Tönkre fog tenni. A te egészséges magyar véred elpusztul az ő mérgükben. Nekik nem árt, mert az örökölt ősi fertőzés immunissá tette őket. De te...

— Nem bánom! Valami vonz ahoz a lányhoz. Kérlek, ne bánts miatta!

— Eredj a pokolba! Takarodj innen! — ordítottam rá és szomoruan megsimogattam a fejét. A szemébe néztem.

Látszott, hogy szégyeli magát előttem. El is sietett. Két hónapig nem láttam.

Március volt. A tavasz már elküldte langyos szeleit. Világos felöltőjű férfiak jártak az utcán. És az asszonyok, leányok hervadtak voltak a tél fáradalmaitól. Arcuk olyan volt, mint az öregedő színésznőé reggeli világításban. A tavaszi kijózanodás elkergette a vért az arcukról. Ha költő volnék, azt mondanám a szívükbe s innen van, hogy a tavasz a szerelem időszaka.

Szemközt jöttek velem az utcán. Kurt kísérte őket. Majd hogy beléjük szaladtam. Iván rám kiáltott:

— Te vagy az öreg filozopter! Meg sem ismered a barátaidat!

Majd hogy át nem ölelt. Lesoványodott, a haja, a hajdan rövid tüskés fekete haja most hullámosan esett rá a vállára. Szemei be voltak esve és szomoruan néztek rám. Kezet fogtam Viatkával, üdvözöltem a költőt, aztán karon ragadva földimet, hozzájuk csatlakoztam.

A költő előre ment Viatkával; mi ketten követtük őket. Iván minden bevezetés nélkül így szólt hozzám:

— Elvettem feleségül. Nem esküdtünk meg; ő el-lene volt Persze odahazulról most percenként kapom a leveleket. Az anyám, szegény, nem ért az egészből egyebet, mint azt, hogy most nem megyek haza. Az apám azt írja, ő nem bánja, ha bolond vagyok, hát akár

a bolondok házába mehetek, vagy egy hárembe költözhetem. De ha megesküszöm vele, hát kitagad. Már csak ezért is szeretném, ha megesküdnénk. Mert tiszta lelkiismerettel akarok az apám elé állni.

— És boldog vagy?

— Igen. Tudod, igaz lelki életet élünk. Haladunk felfelé, mint Strindberg grófja és Estherje. Tudod, a gótikus szobában. A lakásunk iparművészet és ornamentika. Olvassuk Blavatsky titkos tanait. Keressük az érintkezést az anyagiatlansággal. A minden anyagtól megfosztott szép...

— És szeretitek egymást? — vágtam közbe.

Szomoruan néztem erre a megmételjezett szegény fiura.

Hallgatott egy ideig. El voltam készülve, hogy impresszionista természete valami különös fordulatra ragadtatja. Vártam már, hogy a legközelebbi pillanatban megragadja kezem és azt fogja kiáltani: »Vigyél magaddal! Haza megyek, az anyámhoz.« De csak ennyit mondott:

— Nagyon!

Bucsuztam tőlük. Néhány percig időztek még velem az út közepén. Kurt, a költő kissé félreállott. Viatka beszélt:

— Nem akarják elismerni a házasságunkat. Persze az ő paraszt elmaradottságuk...

Iván sárga arcát előntötte a vér. A szégyentől, hogy ezt szó nélkül türi.

— De majd csak megleszünk így is, — folytatta Viatka. — Lelki életet fogunk élni, mi hárman.

Kurtra nézett, aki mozdulatlanul állott mellettük.

— Mi ketten, — javította ki a mondatot a leány és mosolyogva kapcsolta be karját Iván karjába.

Elmentek. A sarokig, ahol befordultak, utánuk néztem. Viatka haja idegesen reszketett a napsugaras csillogásban. Gyönyörű sárga folt volt a ruhájuk szürkességében. Kurt a leány baloldalához lépett át. Mintha a kezüket egy pillanatra egymásba kapcsolták volna.

Gyergyók egészen elveszett a leány terebélyesen ingó árnyékában. Sajnáltam ezt a szegény magyar Don Quijot-t, akinek fogékony lelke beleszédült ennek az internacionális társaságnak tettetett és romlott romantikájába...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

AZ UTOLSÓ JELENET

Színhely: Fekete miniszteri tanácsos lakása: a szalon. Mahagoni butorok, zöld tapéta, világoszöld garnitúra. A személyek derüsen tarka szmyrna szőnyegeken járnak.

Szobalány: Itt tessék várni.

Az asszony: Soká jön a nagyságos ur?

Szobalány: Talán mindjárt itt lesz. (Menni akar.)

Az asszony: Kérem csak... (Szobalány visszafordul.)... Különben semmi... Köszönöm...

Szobalány: Parancsol valamit a nagysága?

Az asszony: Köszönöm, nem kérek semmit.
(Szobalány el.)

Az asszony leül egy székbe, körülnéz a szobában, felkel, nézi a butorokat, az ablakhoz megy, kinéz az utcára, aztán visszatér ugyanahhoz a székhez és leül.

Tilda bejön. Tizenkilenc éves, csinos lány, de cseppet sem feltűnő. Fejét magasan hordja és kifejezésteljes szemével áthatóan néz az emberre. Megpillantja az asszonyt, az ajtónál megáll s egy ideig fürkészőleg nézi. Utcai ruhában, fején kalap.

Tilda: Kit tetszik keresni nagysád?

Az asszony: A tanácsos urat várom. A szobalány azt mondta, mindjárt jön.

Tilda: Ilyenkor sétálni szokott a papa...

Az asszony (gyorsan): Ön a lánya?... (Felkel, közelebb megy Tildához.) Ön a lánya?

Tilda: Igen, nagysám. De különös,...

Az asszony: Ugy-e, hogy különös, hogy olyan

élénken érdeklődöm!... De távoli rokona vagyok a tanácsos urnak.

Tilda (minden emóció nélkül): Ugy... Foglaljon helyet kérem. (Leveti kalapját s a zongorára teszi. Mindaketten leülnek.) A papa sohase szólt nekem...

Az asszony: Egész távoli rokona vagyok. És már rég láttuk egymást... nagyon rég... Külföldön élttem.

Tilda (végignézi rajta): A férjével?

Az asszony: A férjemmel? Mért kérdi?

Tilda: Csak úgy...

Az asszony: Nincs férjem. Magányos nő vagyok, özvegy. Meguntam a hazátlanságot, s most itt akarok letelepedni.

Tilda: S a papa tanácsára volna szüksége, ugy-e? Szegény papa, nem igen hiszem, hogy mostani állapotában jó tanácsadó volna. Az utóbbi időben nagyon megrokkant.

Az asszony: Megrokkant?... Nagyon öreg már?... Persze, persze... amikor én láttam, még... Most körülbelül hatvan éves.

Tilda: Ötvenhét. De hetvennek látszik,... amikor szegény bátyám agyonlőtte magát, egyszerre öreg ember lett a papa...

Az asszony: Igen... igen... olvastam a lapokban. Most három éve volt. És ha szabad tudnom, mi volt az oka?... Bocsásson meg

Tilda: Kérem!... Jobb is, ha nem beszélünk róla. Nem mintha elérzékenyítene a dolog, az ember tulesik rajta, — de tisztán családi ügy volt... Persze, ön is a családhoz tartozik, amint mondja, de a papa sohase tett említést róla... (Fürkészőleg nézi az asszonyt.) A színpadon tetszett működni?

A z a s s z o n y: Ó, ahhoz én nem értek. De azért közel jár hozzá. A külsőmről ítél...

Tilda: Bocsásson meg, de igazán nem akartam megsérteni. Az ember csak úgy beszél valamit, ha nincs mondanivalója. Különben is, higgye el nekem, tul vagyok az elöitéleteken...

A z a s s z o n y: Ez azt jelenti, hogy a külsőmről ítél. És leolvasná, hogy olyan áféle vagyok...

Tilda: De nagysám, hová gondol! Elvégre ehhez nem volna jogom.

A z a s s z o n y: Igen, igen, a külsőmről ítél. Ugy-e rossz asszonyrak tart?

Tilda (bátran): Rossznak nem, de bukott asszonyrak, — ahogy mondják. Azoknak van ötven éves korukban, sőt még később, oly fiatal szája, de már husz éves korukban öreg az alsó szemhéjuk. Ezt én már halott asszonyokon is észletem a boncoló asztalnál. Mert orvosnövendék vagyok.

A z a s s z o n y: Pedig én azt hittem, az emberek mind egyformák, amikor meghaltak. Akkor kiegyenlítődik minden.

Tilda: Ó nem. Az emberek magukkal visznek egész csomó gyűlöletet, haragot, szerelmet, gonoszságot a sirba. Több gonoszságot, mint jóságot, mert előbbiektől nehezebb megválni; nagysád nem vette még észre, hogy jobban szerette a rossz szokásait, mint a jókat.

A z a s s z o n y: De igen. Csakhogy nem tudom, hogy azok csakugyan rosszak voltak. Én egyszer elhagytam a törvényes gyermekeimet s törvényteleneket születtem... és megtenném még egyszer!...

Tilda: A törvényes gyermekeit nem szereti?

A z a s s z o n y: Nem ismerem a gyermekeimet. És azt sem tudom bizonyosan, rosszat tettem-e akkor, amikor elhagytam őket. Az ilyesmit érezni kell és én

nem érzek semmit. Néha gondoltam rájuk, de olyankor eszembe jutott, hogy az apjukhoz hasonlítanak. És nekem semmi közöm sem volt az apjukhoz. Gyűlöltnöm kellett volna őt, vagy legalább szeretnem, hogy közöm lehessen hozzá. De idegen volt. És amikor megszületett az első gyermekem, úgy éreztem, mintha halott ember nemzette volna.

Tilda: Miért ment hozzá?

Az asszony: Amért a többi férjhez megy. Én azonban nem bírtam ki két évnél tovább. Amikor a második gyermekem is megszületett s az is hasonlított az apjához, fázni kezdtem. Hideg volt a lakás, mint egy kriptá. S benne két halott gyermek! brr!... Aztán jött az apjuk és még akart gyermekeket. Még ha gyűlölni tudtam volna, ha undor fogott volna el tőle!... De semmi, semmi. Egész kislány koromban csak a patkányoktól undorodtam, egyszer az udvaron láttam egyet. Döglött volt. Szürke, puffadt hasa égnek fordult s kicsiny hegyes fogai látszottak. Még holtan is úgy nézett, mintha látott volna. Futni akartam, de aztán ellenállhatatlan ösztön hajtott vissza hozzá. És megfogtam, simogattam a hasát és az ujjamat bedugtam a szájába. De a viaszbábukat nem akartam. Sohasem értettem, ha más, velem egykoru leánykák babákkal játszottak?...

Tilda: Mért ment hozzá?

Az asszony: Az imént feleltem már erre a kérdésre. A többi is férjhez megy, mert a szülei úgy akarják, vagy mert azt hiszi, hogy szerelmes. Csakhogy másoknak nincs olyan idioszinkráziája a közömbös iránt, mint nekem. Nem ellenszenv az, sőt éppenséggel nem az. Minden este, amikor magunkra maradtunk, úgy éreztem, hogy egészen más, mint tegnap. Minden este egy más idegen... Elmentem.

Tilda: És azóta nem látta őket?... A férjét meg a gyermekeit?

Az asszony: Nem. A fiu meghalt...

Tilda (hidegen): Ugy látszik, a papa ma nem fog itthon vacsorázni. Sziveskedjék nagysád talán holnap ide fáradni!

Az asszony (felkel): Hát akkor holnap. Bár nagyon szerettem volna még ma beszélni vele. Valami üzleti leszámolásunk volna egymás közt. S pénzre volna szükségem... Tetszik tudni, valamikor ő kezelte a vagyonomat...

Tilda (hidegen): Tartozik önnek? Akkor várjon! (Székre mutat, az asszony ismét leül.) Majd fölcsavarom a villanyt.

Odakinn férfihang hallatszik. A tanácsos hangja.

Tanácsos: Egy asszony?... Ki lehet?... A leányom is benn van?

Tilda: Apa! (Felgyujtja a lámpákat.)

A tanácsos bejön. Magas, őszhaju ember. Kissé meggörnyedt derékban, de a hátát és nyakát feszesen tartja.

Tanácsos: Jó estét, lányom, jó estét, asszonyom. (Közelebb lép hozzá.) Mivel szolgálhat... (zavart tekintettel néz rá, aztán a lányára néz, aki nyugodtan áll az asztal mellett.) Te!... Te!... Te vagy az?... Mért jöttél?... (Tildára néz)... Ismeritek egymást?... (reszketve ül le egy székbe.)

Tilda: Ez a hölgy már rég vár rád, apa. Üzleti ügyekben. (A hölgynek): Isten vele! (Bólint a fejével, kimegy.)

Tanácsos (kinos zavarban): Mért jöttél?... Mit akarsz?...

Az asszony: Látni akartam a lányomat. De most majd megint elmegyek... végleg el!... Azt hittem,

felébreszttem az anyai szeretetet lelkemben, de semmi sem történt.

Tanácsos: Ő meg abban a hitben van, hogy meghaltál... Csak nem beszéltél...

Az asszony: Nem szóltam semmit. De ő tudja. Mindent tud. És ahogy itt ült mellettem, hidegen, nyugodtan, alig néhány szót szólva, kiolvastam a szeméből, hogy tudja, ki vagyok. És ha azt mondtam volna neki: itt vagyok, — az anyád vagyok!... Akkor sem történt volna semmi. (Hosszas csend. A tanácsos ur reszketve ül székében és zsebkendőjével törülgeti arcáról az izzadságot.) Nem érzek lelkifurdalásokat. A többi asszony, feleség és anya is ilyen. Nem szereti az urát, aki csak arra való, hogy örüljön, ha mennél több udvarló kéri meg füle hallatára a feleségét. Nem szereti a gyermekét, akit meggondolatlanul szül a világra. Vannak kivételek is... Véletlenül két egymásnak való ember találkozik egymással... véletlenül... ritkán... A másik öngyilkos lett. Mért?

A tanácsos (vállat vonva): Szégyelte... igen... az anyját szégyelte. Amikor megtudta, hogy Páristól Konstantinápolyig kávéházakban virrasztja át az éjszakákat.

Tilda (bejön, hidegen): Apa, kihül a vacsorád.

Az asszony (felkel): Megyek már. (Az ajtó felé indul. Az ajtónál megáll és hosszas pillantást vált Tildával. Tilda hideg fejbólintással el)... Megyek, mint már egyszer mentem. Az asszony a férjének ellensége, a férj az asszony ellensége. Amikor a házastársak ennek tudatára jönnek, úgy kell, hogy elhagyják egymást. Nem jó, ha az ellenséget a házukban tartjuk. (El.)

A tanácsos felkel és vacsorázni megy.

A GYERTYAK

Az öreg Romula zsémbelődött a fiával:

— Itt ülsz a nyakamon, a terhemre vagy, ahelyett hogy a segítségemre lennél. Vagy mennél el, mint a többiek a városba a szeszgyároshoz, Gyorgye már pénzt is küldött a minap haza. Nem hiszem ugyan, hogy tíz forintot, mint ahogy Marika hazudja, de az is valami, ha csak a felét küldte. Ám te tegnap is három gyertyát szedtél ki a fiókomból, ki tudja milyen bűnödért. Megverne az Isten, ha bánnám; ...nem is bánom, — hadd legyen a templomnak, — a pópa is rászorul, — de aztán mi marad nekünk...

Stefán az ágy szélén ült és a csizmáját huzta fel a lábára. Odakint bokáig érő sár volt az őszi esőzéstől, nem igen lehetett bocskorban járni.

— A Glück is ideküldött, — azt parancsolja, eredj fel a palotába. Az idén még nem dolgoztad le a napodat nála.

A legény nem valami gyengéden dobta le a még fel nem huzott csizmát a földre...

— Nem is dolgozom! — mondta mérgesen. — Hallottam én a múlt héten Szentmártonban, hogy már rég nem kell a parasztnak ingyen robotolni. Az öreg Tógyer is mondta, hogy az ő gyermekkorában, — lehet annak vagy hatvan esztendeje is, — a király azt izente, hogy a paraszt is ur és ne dolgozzék ingyen. Persze te, meg a többi, Tógyernek nem hisztek.

— Akár igaz, akár nem, amit Tógyer mondott, te csak eredj a palotába és fogadj szót Glück urnak. Hátha

megint ad egy véka tengerit, mint a mult esztendőben. Akkor aztán senki sem mondhatja, hogy ingyen dolgoztál. Tudod, hogy nekem kevés termett az idén, még kenyérre sem elég, hát még olajra, paszulyra, gyertyára.

Még csak az kellett az öregnek, hogy megint eszébe jusson a három gyertya, amit tegnap ajándékozott Stefán az Uristennek; elkezdett sópánkodni:

— Isten bocsássa meg vétkeimet, nem sajnálom tőle a gyertyát, de mit égetünk, ha majd télen sötét éjjel megint rám bocsátja görcsét az ördög...

Keresztet vetett magára és ravasz szemébe félelmet rajzolt ez a gondolat. Ha tudta volna, hogy fia megint a pópához igyekszik, talán újabb bűnököt meggyónni, a pincébe ásta volna el a még megmaradt nyolc szál gyertyát, amit még a tavasszal vásárolt a boltban...

Stefán közben felcibálta a másik lábára a csizmát, néhányszor megkopogtatta az agyagos padlót, mintegy meg akarván győződni róla, hogy jól a lábán van a csizmapár, aztán felkelt, köszönt és távozott. Az öreg még utána kiáltotta:

— Aztán elmenj a palotába!

Eszében sem volt! A falu egyetlen utcáján végigment két sor nyomorult viskó között a palotától (így nevezték a régi kastélyt) épp ellenkező irányban.

A templom ott állott a falu végén, egy alacsony dombon. Nem volt rajta semmi látnivaló. Négy kopár fal, középen töredezett torony. A templom mögött nádfedeles ház, három zöld zsálugáteres ablakkal. Ebben lakott a pópa.

A templomtól balra a temető, — egyetlen lombos fűzfa a középen, aztán csupa-csupa fakereszt. Kissé felkapaszkodtak a nagy hegyre is, mely ott terjedt el a falu mellett, elég kopár hátát mutatva. Odafenn a ma-

gasban és messze a tulsó oldalon erdők is voltak, patakok is. Azokon csusztatták le a derék faszálakat egész a Marosig, amely azonban nagyon-nagyon messze volt innen s a szentmihályiak közül sokan azt sem tudták merre van. Az öreg Tógyer, aki volt már minden nagy hegyeken tul, amik körülölelték a falut, sokszor mesélte, hogy a Maros mellett az sem hal éhen, aki soha nem dolgozik mert csak a kezével kell kifogni a halat a vízből, annyi van benne... Bizony odáig kevesen jutottak. Hiszen a hat órányira fekvő Fehértemplomba is csak azok kerültek, akik a szeszgyárba mentek dolgozni, meg akiket katonának hívott a császár...

A pópa ott állott a templom ajtaja előtt s már messziről meglátta Stefánt. Még nem harangozott vécsernyére s nem is igen volt elkészülve arra, hogy valamelyik hive ilyenkor keresse fel. Széles vállu, ősz szakállas ember volt, apró szemei egyre pislogtak, mint a csapdába jutott rókáé.

— Na, mi járatban jöttél, Stefán? Csak nem történt megint valami? Hiszen csak tegnap gyóntál meg azért, amivel az ördög látogatott meg...

— Nem is azért jöttem, — felelte amaz alázatosan és megállott a pópától néhány lépésnyire, — hanem a tanácsodra volna szükségem, uram.

A pópa megvakarta a füle cimpáját. Nem nagyon szerette, ha tanácsot kértek tőle. Nagyrészt azért, mert nem igen volt neki, aztán meg mitsem hozott a templomnak.

— Miféle tanácsomra? — kérdezte savanyuan.

— Mit gondolsz, uram, nem volna a tegnap éjszakai esemény után tanácsos, hogy én is bemenjek a szeszgyárba dolgozni, mint a Gyorgye, meg az Alexi, meg a többiek?... Az öreg nem szereti, hogy otthon

lopom a napot. A gyertyát is félti tőlem. Pedig hát attól félek, hogy ma éjszaka is...

Nem merte tovább mondani. Keresztet vetett és nagy figyelemmel várta a pópa tanácsát...

Annak nem volt ingyére a dolog. Hogy egyik legjobb módu és legjámborabb hive kivándoroljon a faluból, még ha az ördög menyasszonya is látogatta meg az éjszaka!...

Eszébe jutott a tegnapi gyónás s ahogy rágon-dolt, öreg ráncos arcát melegség futotta be. Mint a gyerek a mesét, még egyszer szeretne volna hallani...

— Hát hogy is volt az az éjjel?

— Hiszen már meggyóntam.

— Az istennek gyóntad meg. De most mondd el nekem, úgy mint a barátodnak, az apádnak. Hisz tanácsot kérsz tőlem, azért jöttél.

Leültek a kőpadra. Stefán mesélte.

A kertünk végén volt, ott, ahol az utolsó eperfa koronájára már rászakad a hegy meg az erdő. Az öreg rég lefeküdt a házban, én meg az istállóban hevertem, de nem birtam elaludni. Már akkor, mintha az ördög nyugtalanított volna. Felkeltem és száraz torokkal mentem ki a kertbe; nagy csend volt és eszembe jutott, hogy a tehén már két napja nem akart tejet adni. Az eperfa alatt aztán rámszakadt az ördög menyasszonya. A nyakamba borult és rossz szavakat sugott a fülembe...

A pópa félbeszakította:

— Mondd csak el azokat a szavakat!

A legény csodálkozva nézett a papra. Nem fogta fel az eszével, mért kelljen neki most már másodszor elmondani még a szavakat is, amiket a boszorkány a fülebe sugott. Mintha tegnap nem gyónta volna meg az utolsó betűig mindazt, ami vele történt.

— Hiszen már mondtam, tán elfelejtetted?

— Csak mondd... Mit sugott a füledbe?

Stefán mondta:

— A fülembe sugta: jer fel, a tisztásra, épp odasüt most a hold. Meg akarom kinozni a testedet, hogy fájjon, meg akarom égetni a lelkedet, hogy elromoljék. Én félttem tőle, de nem tudtam ellentállani neki. Megfogta a kezemet és vitt föl a tisztásra. Ott ezerszer is megcsókolta a szemem úgy, hogy nem igen láthattam, milyen volt. De fiatal lehetett, a csókja tiszta lehelletű volt, a haja pedig koromfekete, azzal takarta be az arcomat... Azon-
tul csak a gyors lélekzését hallottam, meg a kacagását...

— Kacagott is? — kérdezte asztmatikusan lihegve a pópa.

— Igen. Amikor a szemére vetettem, hogy elviszi a lelkemet, meg hogy megrontotta a tehenünket.

— Azt mondd, a hold sütt. És mégsem láttad? A legény elpirult, eszébe jutott valami, aztán így felelt:

— Nem láttam, csak éreztem... Adj hát tanácsot uram, mit csináljak, ha az éjszaka is kísérteni találna...

A pópát megszállta a fukarság ördöge és szigoruan felelte:

— Azt nem igen tanácsolom, — neked! Az uristen nehezebben bocsátana meg és három gyertya kevés volna engesztelésre...

A szegény fiu sirni tudott volna. Az öreg Romulára gondolt, aki bizonyára a pincébe dugta a gyertyákat előle. Bucsuzott a paptól, aki megszánta és a következőket kiáltotta utána:

— Lefekvés előtt mondd el háromszor a miatyánkot, az tán segíteni fog rajtad...

A legény lassan baktatott a sárban a falu felé. A pópa még utána nézett egy ideig, aztán megfordult

és ment be a házba. A cselédje épp a kecskét kötözte a kapu aljába.

— Benn van az asszony? — kérdezte a pópa.

— Nincsen uram. Az imént sietett a faluba a hegyi ösvényen. Azt mondta, a boltshoz megy.

A pópa kelletlenül fordult vissza; a toronyba igyekezett, hogy a hiveket vecsernyére harangozza. Ahogy a templom ajtaján belépett, tekintetével végigfutott a szűk terem minden részén. Aztán megdöbbenve meresztette ki szemét.

— Mi ez? Csakugyan boszorkányság volna a dologban?

Keményen dörzsölni kezdte a szemét, aztán megint tágra meresztette.

— Nem lehet másképp — dörögte ijedten. — A gyertyák eltűntek. Mind a három. Ugy látszik, az ördög avatkozott a dologba.

Háromszor keresztet vetett magára, aztán félig boszusan, félig ijedten sietett fel a toronyba.

Stefán nehezen gázolta a sarat s még nem érkezett haza, amikor a sötét este rászakadt a falura. A falu közepe táján egy kis ösvény futott fel a hegyi utra két ház között.

Amikor a legény ehez az ösvényhez érkezett, valaki hátulról átkarolta. Stefán ötször is keresztet vetett magára ijedtében. Meg akart fordulni, de az ijedtség és az arcára özönlő csókok megakadályozták ebben.

— Ne félj — suttozta egy női hang. — Én vagyok!

— A tündér! — rebegette Stefán, miközben a szive gyorsan dobogni kezdett...

— Igen a tündér, suttozta a sötétben a nő; derékon fogta a legényt és gyengéden az ösvény felé.

vonszolta. — A tündér, aki mindent tud. Azt is, hogy az imént fecsegtél a pópának.

A legény bután meredt a sötéttségbe, miközben reszketve tapogatta végig az asszony arcát...

— Hát ki vagy te, — szólt siránkozó hangon, — hogy mindent tudsz?

— A tündér vagyok; az ördög menyasszonya. De te azért csak ne félj. Visszahoztam a három gyertyádat, hogy legyen, ha holnap ismét gyónni akarsz... Holnap majd megint visszahozom...

Nevetett s a megrémült legény kezébe nyomta a három gyertyát. Aztán gyengéden eltolta magától és felemelve szoknyáját, a térdig érő sárban futni kezdett vissza a pápa háza felé.

DAGON, AZ ÖRDÖG

A hosszú folyosó végén volt Soror Agnella zárkája.

Két év óta be volt falazva s ajtó helyett csak a falba vájt kerek nyíláson át érintkeztek az alig husz esztendőös hölgygyel. Két év óta nem is Agnella volt már a neve; mert mihelyest az a gyanu merült fel ellene, hogy boszorkányságot űz, visszanyerte a becsületes Madeleine de Bavent nevet.

Minden délben Mária testvér csusztatta be az ételt a kerek nyíláson s egy fonnyadt, megsárgult kéz vette át tőle az edényeket. Ez a kéz Madeleine keze volt. Egyebet nem lehetett belőle látni.

Egy vasárnap Mária hasztalan várta, hogy a kéz megjelenjen a nyíláson, s miután öt percig hiába kopogott a falon, bejelentette a fejedelemasszonynak a különös esetet. A fejedelemasszonynak, úgy látszik, némi tapasztalata lehetett az effélékben, mert a jelentés után háromszor keresztet vetett magán, majd csendes zokogás közben kijelentette:

— Meghalt.

Hivatta a kapust, aki kapus és kertész minőségén kívül kőmives is volt. Lebontatta az ajtófalat s ismét viszontlátta a szegény Agnellát. Ott feküdt a szennyesszalmazsákon, az arca sárga volt és fonnyadt, mint a keze, a daróc, amelybe akkor burkolták, amikor idehozták, rongyokban lógott le csontváz testéről s hosszúra nőtt, ősz hajfürtjei ziláltan estek ki a daróc fejkötő alól. Amikor a fejedelemasszony belépett és olvasóját megzörgette kezével, néhány szürke egér ijedten ug-

rott le a szalmazsákról. A fejedelemasszony összeborzadt s hirtelen térdig kapta fel kék szoknyáját. A kapus elfordult s imát mormogott magában...

A falakon pedig Madeleine irásával, Madeleine vé-réve! sok minden volt felírva, amitől a fejedelemasszony, mert elolvasta, három hétig fogvacogva és testet égető lázban feküdte meg az ágyat.

A falakon a következők voltak felírva:

»Pater Beatus hazudott. Amikor görcsösen reszkető, husos ajkával istenkáromló imádságot rebegett lelki-üdvösségemért, majd kijelentette, hogy nem vagyok a sátán szolgálonője, akkor hazudott.

Pater Beatus maga a sátán.

Ezt ő maga vallotta be nekem. Gyötrelmes éjszaka után, ködös hajnal leteltével vérszinű napsugarak reszkettek a langyos levegőjü, tömjénillatu kápolnában.

En térden állva csókoltam meg két fehér kezét és gyóntam neki.

Az én Krisztusom sohasem fogja megbocsátani a nagy bűnömet. Haraggal fog tőlem elfordulni, ha a mennyek országában találkozni fog velem. Istenem! mit is tettem!

Akkor! akkor! gyóntam neki. A lelkem titkát tár-tam fel előtte. De itt önönvéremmel kiáltom ki, hogy jaj annak, aki a lelke titkát meggyónja! Aki elárulja önönmagát!

Arcomra csipősen csapott rá a szégyen pirossága. És elmondtam neki, hogy férfiről álmodtam azon a gyötrelmes éjszakán. Férfiről, aki olyan szép, mint a keresztre feszített, de gonosz, mint Belzebub. S ez a gonoszság édesebb volt a csóknál, amelyet Jézus ajkai-ról szoktunk lopni titkos magányban.

A nap sugarai vérvörösen estek be a kápolna ablakkockáin s Páter Beatus különös tekintettel nézett

rám. Az arca rettenetes volt, szemei a falánk tigrisé, s kezével megfogta csuklómát. Jéghideg volt az a kéz.

Valamit sugott nekem, amitől megakadt a szívverésem, a szavai úgy futottak végig a hátamon, mintha jeges ólomcseppek lettek volna.

Szavai így hangzottak:

»En vagyok az igazság! én vagyok a megváltó!«

S hangja csudálatosan szép volt... Majd így folytatta:

»En vagyok a megváltó! A tested tisztaságát, a meztelen fehér tested szépségét megváltom a salaktól. Léleknek hívják. De a te igaz istened, a Sátán, azt izeni neked általam, hogy ne higgy a léleknek, ne higgy a lélekben. Mert ami bűn hozzá tapadt a testedhez, az a lélek.«

»Jer hozzám! Szolgálni fogsz nekem és a lábaimat fogod csókolgatni szombat éjszakáján. Felgyujtom a véredet és kinevezlek az igaz Sátán szent papnőjének. Az igaz, egyetlen Sátán felkent szolgálója lész!«

»En vagyok maga Dagon, az ördög fia és szent szombat napján az erdő tisztásán el foglak jegyezni magamnak.«

»Mi vagyunk az igaz Szent háromság! A test, a szerelem és a szépség.«

Aztán átkarolta a nyakamat, megcsókolta az ajkam és különös keserű főzettel itatott meg Szűz Mária oltára előtt. Támolyogva hagytam el a kápolnát s a kerti tó tükrében megnéztem arcomat. A szemem feketéje olyan nagy volt, mint a csipkebokrok bogyója, az arcom fehér, mint a nyári hajnal ködfátyola.

Azontul nem gyötörtek északánként gyötrelmes álmok s puha párnáim szerelmesen ölelgettek és csókdostak hajnalig, a mikor megkondult a misére hívó harang.

Szombaton éjfélkor ott álltam a zárda kapujánál,

amely kezem érintésére kitárult, mintha láthatatlan kezek kulcsolták volna ki. S ott állt előttem Pater Beatus.

Megfogta reszkető kezemet s vitt szóltalanul a nagy sötétség csendjében. Nem mertem felé fordítani arcomat, nem láttam tekintetét, de éreztem szemének tüzes sütését, s hallottam tüdejének vad lihegését.

Az erdőtisztás ezüstös fényben uszott s a hold fehér sugarai pajkosan játszottak a langyos levegővel.

Dagon kétszer megcsókolta a földet s a kezében lévő feszületet vad káromlás közt darabokra törte, majd letépte testemről a ruhát, s amikor pokoli meztelenségben álltam előtte, szemérmetlen szavakat sugdosott a levegőbe.

— Mondd utánam a szent szavakat! — szólt hozzám.

S én utána mondtam.

Amikor hazaérkeztem s a zárka sovány ágyában takaróm alá rejtőztem, még mindig úgy éreztem, mintha fekete patkányok csókolnák szegény meztelenségemet s égő fogakkal mardosnák keblemet...

A magzatomat, — szegény, holtan fogamzott meg a halott méhben, — ketten temettük el egy záporosós éjszakán. Senki sem látta, amikor bevittük Szűz Mária kápolnájába, senki sem hallotta, amikor gödröt ástunk az oltár alatt s Isten fiát káromolva dobtuk rá a megfagyott rögöket....

Petar Beatus hazudott!

Amikor Jézus szent papjainak ítélőszéke előtt álltam s a boszorkányság bűneivel vádolt meg ennek a zárdának a fejedelemasszonya, Pater Beatus, a gyónató atyám, tiltakozott e vád ellen. Szemében az álnokság könyve csillogott s husos ajkai reszkető hangon ejtették ki:

— Nincs boszorkány! Nem lehet élégetni. Ami bünt elkövetett, az Jézus eltévedt bárányának büne volt...

Hazudott! Mert van boszorkány. Én az voltam s tiz hónapon át áldoztam minden szombat éjjelén Sátán oltárán. Addig, míg Jézus kápolnájában meg nem találták szörnyű titkomat, Dagon ördög jegyese voltam.

Jézus, a férfi, Magdolnát teremtett az utca asz-szonyából.

Dagon, a férfi, boszorkányokat nevelt Isten szü-zeiből.

És Jézus örökké lesz. És Dagon mindig élni fog.

— — — — —

Ennyi volt vér-tintával felírva Soror Agnella zár-kájának falain. Másnapra Soror Agnella holttestét máglyán felgyújtották. Harmadnap Pater Beatus misét mondott eltévelyedett lelkeért.

Történt pedig mindez az ur ezerhatszáznegyvenhe-tedik évében.

Országos Széchényi Könyvtár

A MENYASSZONYOM

A menyasszonyom finom, magas termetét imádtam; csodáltam arcának nemes szépségét, barna szemének meleg nézését, vonzott veleszületett előkelősége és tekintélyes vagyona.

De legragyogóbb tulajdonsága az volt, hogy teljesen céltalan életét élt. Nem voltak benne rajongások a szépművészetekért, nem írt verseket, mint a sovány Célia és lelkének nem voltak belső élményei, mint a vöröshaju Emmának, aki egész napon át azzal a szándékkal járta a parkot és gabonaföldeket, hogy impressziósan lássa a természetet.

A kastélyban négyen laktunk. Anna szüleit nem veszem számításba, mert ők, mint negyven éves öreg emberek, kimultak az intenzív élet számára. Ha tehát nem szerepelnek ebben a történetben, az dekadenciájuk rovására irandó. Jövendőbeli apósomnak minden nap kijutott egy rá nézve megalázó kézcsók; jövendőbeli anyósomat, mivel még csak harminckilenc éves volt, homlokon szoktam érinteni; minthogy négyünk közt én voltam a legfrissebb, minden reggel én csókoltam le arról a homlokról a fehér himport.

A sovány Célia és a vörös Emma Annám baráti meghívását követve jöttek le Pestről Békapusztára és két hét óta táplálták magukat a természet nagyszerű szépségeivel. Már mindketten hizni kezdtek tőle.

Cinikus ember vagyok, akárcsak egy Wilde-féle színmű raisonneurja, bár annak elméssége nélkül. Nem szeretem tehát a rajongókat és minden benső tisztele-

tem mellett, melylyel a két széplelkű vendég iránt viseltetem, untam a társaságukat, a beszédjüket azokkal a válogatott mondanivalókkal, melyek az efajta lányokat oly egyformákká teszik. A finoman kiesztelt mondanivalók kisajtolják az emberből az egyéni karaktert és természetes színeket. Ezért sokszor megtörtént velem, hogy a poetikus Céliát nem tudtam megkülönböztetni a harmonikus kedélyű Emmától.

— Anna — szoltam egy reggel a zöldesen tapétázott parlourban — ha nem imádnálak úgy, mint egy tökéletes szabásu angyal, rég megszöktem volna a bárátnőid elől.

— Tulzás — felelte Anna és hizelegve simogatta meg frissen beretvált arcomat — tulzás, öregem! Az ember sosem érzi magát rosszul szép lányok társaságában és főképp nem unatkozik velük.

Boszusan rántottam el fejem cirógató kezei alól.

— Ha csak szépek volnának, hagyjáj! — mondtam. — Te is szép vagy. Annám és mégis tűrhető vagy. Vendégeid azonban rettenetesen műveltek, akiknek fetise a könyv, melyet fanatizmussal imádnak. Ezért irtózom tőlük.

— Az ő imádatuk legalább pogány imádat, erkölcstelen rajongás. Az erkölcstelenség pedig nem unalmas.

— Kedves fiam, tanulj most tőlem valamit. Az olyan erkölcstelenség, melyben nincs egy szemernyi fajtalanság sem, természetellenes és nemtelen.

— Nemtelen? ...

— Igen. Ez alatt értem azt a szikár szemérmetlenséget, melyben a nemek tisztos játékának nincs szerepe. Csak arra való, hogy gyengécske elméket, — olyant, aminő a tiéd is, angyalom, — elkábitson; fölényesnek állítson be elvetemült lelkeket, melyekből az érzéketlenség minden bájos ösztönt megfosztott.

Ebben a pillanatban, — ebben a nagyszerű pillanatban, amikor éreztem, mily bámulatos értelmetlenséggel, velemszületett homályossággal fejeztem ki egy paradoxális gondolatot, belépett a két vendég. Frissen, mint az erdő talajából kicsattant ibolyaszál.

— Kik azok az elvetemült lelkek? — kérdezte a vörös Emma apácaszerű mosolylyal.

Anna zavarba jött. Elpirult és ezzel mindent elárult. Célia megfenyegette sovány ujjával.

— Csak nem mi vagyunk azok? — kérdezte és hirtelen lesütötte szemeit.

Éreztem a perc nagyszerűségét.

— De éppen maguk — feleltem elszántan. — Mert egész életüket hazugságoknak dobják oda és tetszelegnek magukban ebben az álarcozott szerepben. Hiszen én is azt mondom, hogy szüksége van az embernek élethazugságokra, de amit maguk csinálnak, az már tudatos csalás... tu... da... tos!... Itt van a hangsúly,

Emma buskomor hangon válaszolt:

— Hát ön jobb, mint mi nők vagyunk? Hát ön nem hazudja a maga észéletét, az analitikusságát, a levetkőztetett prózaiságát?

— Kedves Emma — feleltem gunyosan. — Nem vitatkozom magával és tudja-e miért nem?... Mert ezuttal igaza van. Félek, hogy meggyőzőm az ellenkezőjéről és minden banalitásnál jobban irtózom attól, ha akkor vannak velem egy véleményen, amikor nincs igazam.

Emma és Célia egyszerre megvetőleg vontak vállat és egyszerre vágták a szemembe:

— Bernard Shaw!...

Ez fáj. Megsebezve rohantam el; ki a parlourból, a hallból, a vestibülből. A mezőre futottam ki, a ter-

mészet ölébe, igazi parasztok közé, hogy a sok természettől ne lássam a természetet.

Délben meglepetések vártak rám a kastélyban. Két fiatal ur érkezett meg a fővárosból; a ház régi jó barátai, Anna gyerekkori játszótársai, távoli rokonok. Mindketten híres sport-férfiak voltak, evezőmesterek, football-championok, vivóbajnokok. Onnan volt, hogy szívbillentyű elégtelenségben és asztmában szenvedtek, valamint tultengetett férfiasságban, ami, valljuk be őszintén, egyike a legpimaszabb férfitulajdonságoknak. Köztem és két ifju közt már évek óta barátságtalan viszony uralkodott. Nekem gyermekkoromban az volt a szokásom, hogy a kislányokat pofoztam, ők pedig tartoztak velük született férfiasságuknak azzal, hogy megvédjék a lányokat olyformán, hogy engem pofozzanak vissza. Ez pedig azért nem felelt meg az igazságos jogszolgáltatásnak, mert a kisleányoknak kijárt a verés, ennélfogva én ártatlanul szenvedtem a megtorlást.

Célia és Emma kárörvendően mosolyogtak, amikor látták, mennyire szenvedek a két ifju férfias kézszorítása alatt. De azért mindkét hölgy, mikéntha lelkükben meleg bizalom ébredt volna fel irántam, sietett megsugni nekem ebéd közben:

— Undorodom az erős férfiaktól! Amióta ezek itt vannak, kezdem magát imádni, Henrik...

Ellágyultam volna, csak ne ejtették volna ki a csábító mondat után a nevemet. Henrik, az majdnem olyasvalami, mintha valakit Miksának hívnak. Henrik, az olyan, hogy a viselője számára a legsikerültebb portrét helyettesíti. Henrik, az valami göndör hajut, kerek arcú és lapos orrú jelent. Ha véletlenül ezt a nevet ejtették ki előttem, az olyan volt, mintha a tükörbe néztem volna.

Egész nap rosszkedvű voltam és szótlán. Amikor az ember rosszkedvű, verseket ír a menyasszonyához. Én is ezt tettem, spondeikus mértékkel és a következő kezdő sorral: »Szűzek templomában térdelsz, Agáta!«

Ezalatt az egész társaság automobil-kiránduláson volt. Sőt, azontul is, mert rég elkészültem a költészettel, amikor még mindig egyedül lézengtem a kastélyban.

Almosan és unatkozva jártam be az összes termeteket, a könyvtárt, a képtárt, a billiárd-szobát. Benéztem a vendégszobákba is, ... előbb az egyikbe. Nyitott kofferekből kihányt ruhadarabok heverték a székeken és a pamlagon. Az íróasztalon pedig...

Lám, lám!... Vajjon kinek szól ez?...

»Este 11 és 12 közt várjon. Hagyja nyitva a szobája ajtaját. Ervin.«

Biztosan Céliának szól. Ebéd alatt a derék Ervin egyebet sem tett, mint szabadkőműves jelzéseket Célia lába felé. Kezdem becsülni a poétikus lelkű Céliát... De hátha Emmának szól a levél?... Istenem, ebből egy Bataille tollára méltó dráma fog kialakulni.

Elhatároztam magamban, hogy este, vacsora közben meg fogom figyelni Ervin asztalalatti mozdulatait. Tudni akarom, kinek nyújtja át titokban a névjegyét. A kapu felől tülkölés hallatszott és én, mint veszedelemben forgó tolvaj, siettem ki indiszkrécióm színhelyéről...

Vacsoránál, mint mindig, a menyasszonyom mellett ültem; de bármily szerelmes voltam belé és bármennyire fokozta vágyaimat a pikáns névjegy, nem igen foglalkoztam Annával... Ervint figyeltem.

— Hopp! — gondoltam magamban, — Most adta át.

Csakugyan az asztal alá nyúlt kezével; én me-reven ügyeltem Céliát, aki elpirult... De nem!... hiszen Emma pirult el, a vér befutotta homlokán a halvány

szeplőket és vörös haja is egész bronzfényben égett a fejébe tódult vérlávától. Zavarban voltam. Most már igazán nem tudom, ki lehet. Ebből bohózatot fogok írni.

Elhatároztam, hogy mindenáron a dolog nyitjára fogok jönni. Fáradtságot színelve, vacsora után a szobámba vonultam. Anna kikisért a folyósóra, hogy a konvencionális titkos csókokban és a lázas ölelésekben részesítsen. Mindezeket kötelességszerűen elvégezvén, a szobámba siettem, ahol vártam.

Vártam, tizenegyig. Akkor oltották el a folyosón az összes lámpákat. Én meztláb kiléptem az ajtóm elé, melynek mélyedésében elrejtve, tágra meresztett szemmel néztem bele a sötétségbe...

A mellettem lévő vendégszoba ajtaja halkán kinyílott... Ervin széles vállának konturjait felismertem a sötétben. Ő is meztláb volt. De még így is óvatosan és lábujjhegyen lépdesett előre.

Én ugyanugy utána.

Most érkezik Célia ajtaja elé. Megáll. Tehát mégis a sovány nő... A másik pillanatban tovább lépett... Tehát Emma!... Bevallom, hogy nagyon izgatott voltam; akárcsak egy Catulle Mendés-novellát olvastam volna.

— Milyen szép az élet! — gondoltam magamban és keserű irigység fogott el.

— Milyen szép az élet! — gondoltam újból és hirtelen tágra nyílt a szám...

Ervin még csak meg sem állt Emma ajtaja előtt. Tovább lépett, az én lábam pedig mintha gyökérnek fonódott volna be a szőnyegen keresztül a folyosó parkettéjébe.

Anna ajtaja kinyílt; halkán, mint szentély ajtaja; veszélyesen, mint örvénylő sirfenék és a következő pil-

lanatban kés-zuhatagként hasított szivembe menyasszonyom hangja:

— Ervin, maga az?... Jöjjön!...

És eltűntek. És én megkuporodtam a fal mentén és leültem a földre és sokáig nem birtam gondolkozni. Valami azonban belezakatolt a fejembe, az agyvelőmbé, egy egészen buta szó, aminek semmi jelentősége e pillanatokban nem volt.

— Kulturember! Kulturember... Kulturember!...

Hiába ütöttem, verdestem a homlokomat, hogy kiűzzem agyvelőmből azt a valamit, amely összeszorítja amely észbontóan belézsongott és a szavakat, melyeknek semmi értelme sem volt. Hiába! Egyre csak hallottam:

— Kulturember...

Később már fogvacogva magam is mondtam:

— Kulturember... igen, az vagyok. És cinikus cinikus ember... hát mi történt?... semmi!

Elmult egy félóra és én mindig ott gubbasztottam a hideg fal tövében. Majdnem büszke voltam magamra.

Anna ajtaja ismét kinyílott és Ervin most már gyors és nyugodt léptekkel sietett el előttem. Arra gondoltam, hogy én nagyszerű ember vagyok; aki rájöttem arra, hogy az igazi ember lelkét nem érhetik ordenáré szerelmi tragédiák.

Lábujjhegyen igyekeztem a szobám irányában. A hall órája éjfél ütött. Feltettem magamban, hogy egy gramm fenacetin árán nyugodtan fogok aludni.

De újból ajtónyikorgás hallatszott. Gyorsan egy ablakzugba suhantam és meghuztam magam. Micsoda kísértetjárás ezen a szomorú éjszakán?... Egy alak vonult el mellettem; megismertem. A másik volt; a vállai még szélesebbek voltak az Ervinénél.

Hát ez kihez megy?... Egy pillanatig arra gondoltam, hogy ezt is meglesem. Célia-e, vagy Emma?

Nem!... Tőlem mehet, ahová akar; én bizony nem leselkedem. Mert az élet bohózatos és sablonos. Ez a másik sem megy Céliához; nem megy a vörös Emmához. Ez is a menyasszonyomhoz megy. Egész biztos.

Besiettem a szobámba, levetkőztem és két gramm brómot szedtem be. El is aludtam és azt álmodtam, hogy szomorú, szerencsétlen ember vagyok. És jött egy nagy-szakállu bölcs, aki ezt sugta a fülembe:

— Minden fölényes ember a maga düpirozottságának a kovácsa.

Jót nevettem. Azért, mert mindig nevetek, ha példabeszédeket álmodok; másodszor, mert a szakálla csiklandozta az orromat és végül, mert bagószaga volt a szájának.

A TORONYBAN

Viviani herceg a kastély könyvtárából csak azokat a könyveket szedegette elő, melyeket dédapja Párisból küldött a feleségének. Finom, aranyszegélyű lapok, fekete bőrkötésben. Az első oldalon dedikáció:

«Der Fürstin Maria! General Viviani.»

Csupa világfelforgató, istentelen könyv a tizennyolcadik századból: Buffon természetrajza, Diderot apácája, a «L'amie du peuple» egy évfolyama, Rousseau és Voltaire...

Ezeket olvasgatta a fiatal herceg harminc éves koráig; amikorára is megrögzött Voltairianus lett belőle, akárcsak megboldogult dédanyja. Azzal a különbséggel, hogy Mária hercegasszony a társadalmát előzte meg vele; István herceg csak az öreg plébánost és a saját feleségét, akit alig néhány hete hozott a kastélyba nász-utjukról.

A herceg minden este a Chatechisme chinoist olvasta fel a hercegnének, aki hüvös szigorúsággal, szótlanul hallgatta végig a vallástértő párbeszédet, aztán szobájába vonult és éjjelig térdelt az ágya fölött mosolygó istenasszony előtt.

A harmadik hónapban megérkezett a herceg öccse, aki a huszároknál szolgált Bécsben. Vasárnap volt; a hercegasszony egész napon át ájtatosságaival volt elfoglalva és korán este ágyba tért. A főhadnagy is fáradt volt a hosszú utazástól; vacsora után csak egy cigarettát szitt el István herceg társaságában s ő is visszavonult.

Éjfél után a cselédek felcsengették a herceg szobájába. A világ legnyugodtabb hangján adta ki a parancsot, hogy minden holmiját kosarakba és kofferekbe csomagolják, mert a hajnali vonattal elutazik. El is utazott.

A hercegasszony komornája másnap elmesélte a cselédeknek, hogy ennyi volt a herceg bucsuja nejétől:

— Nem tudom, mikor jövök vissza.

— Hova utazik? — kérdezte a hercegné.

— Nem tudom. Ha egy év múlva nem jelentkezném, akár személyesen, akár levélben, azt jelenti, hogy meghaltam. Ujra férjhez mehet.

A hercegasszony nyugodtan mosolygott.

— De gondoskodni fogok róla, hogy a halálomról meggyőződést szerezzen, ha netalán az Ur elszólitana az élők sorából.

Az Urat szarkasztikus hangsúlylyal ejtette ki. Aztán öcscséhez fordult:

— Meddig szándékozol itt maradni?

— Veled megyek...

Félóra múlva a hercegasszony egyedül maradt a lakosztályban és vértelen ajakkal imádkozott reggelig a Madonna képe előtt.

Másnap ő is elutazott az egész cselédséggel, a kastélyt egy öreg öreg siketnéma asszony őrizetére bízva, aki távoli rokona volt a megboldogult plébánosnak, és gyermekkorától fogva a hercegek kenyerén élt.

Harmadnap este csendes volt a levegő és hideg. A sekrestyés harangozó szuszogva haladt fel a sötét toronylépcsőkön a toronyszobába. A templomot a múlt század első éveiben építette egy Viviani, aki olasz katonából lett magyar indigénává. Tágas toronyszobát parancsolt rá az építészre, hogy a Rómából rendelt óriási harangok játéka számára bőséges resonátort teremtsen. A harangozó télen ide vitte föl ágyát titokban, — csakis lustaságból, hogy a hajnali harango-

záshoz ne kelljen félórával előbb felébrednie és teljesen felöltözve nekiindulnia a magasságnak. Az öreg plébános többször megtiltotta ezt neki, de nem volt elég erély benne, hogy tilalmának érvényt tudjon szerezni.

A toronyszobába érve, a harangozó megdörzsölte kénes gyufáját a falon. A homályos kék fény végigömlött a szobán és lidérces pislogással mutatott rá egy férfiúra, aki az ágyon ült és meg sem mozdult, amikor a sekrestyés ijedten ejtette ki a gyufát kezéből.

Ujra sötét lett. A sekrestyés nyöszörgött a félelemtől, de moccanni sem mert. A toronyszoba szokatlan romantikája rácsapott lélegzetére és szívét összelapítással fenyegette. Állati hangok szakadtak ki tüdejéből. A következő pillanatban egész világos lett a szoba.

Az idegen férfiú gyufát tartott kezében, felkelt az ágyról s az asztalon álló otromba faggyugyertyát meggyújtotta.

A sekrestyés nem mert felnézni rá, inkább leroskadtt a térdére és összetett kezekkel morzsolta ajkán vagy tizszer egymásután:

— Szent Isten! Szent Isten! Szent Isten!...

— Kelj föl, haszontalan bálványimádó, akivel csak elhitették, hogy Isten van, de nem győződött meg róla a természet adataiból...

A kezével nagyot lóditott a harangozó vállán, úgy, hogy az majdnem elesett. Aztán felrántotta a földről.

— Ismersz engem?

A reszkető paraszt hosszas habozás után merle rászögezni pillantását. Nagyot sóhajtott és félig megdöbbenve, félig hódolattal rebegette:

— A kegyelmes herceg ur!

— Na, csak hogy végre magadhoz tértél! Hát most jól hallgass ide és minden szavamra nagyon figyelj. En

többet innen nem megyek el! Érted? Itt fogok lakni. Errői pedig a világon senkinek nem szabad valamit megtudni. Mindenféle csomagokat küldtettem ide a te cimedre. Azokat fel fogod ide hozni. Mióta nem volt ebben a szobában rajtad kívül valaki?

— Nem emlékszem, hogy a Mártán kívül más ide betette volna a lábát, mint én, kegyelmes uram.

— Ki az a Márta?

— A lányom, kegyelmes uram.

*

— Mit ír a kegyelmes ur?

A férfi átkarolta a lány derekát és gyöngéden magához szorította:

— Márta, — szólt lágyan, — nem megtiltottam neked, hogy kegyelmes urnak szólíts?

A lány fürtös, szőke haja vad reszketésben simult a férfi arcához. Elfordította tekintetét róla, s forró parázsként érezte nyakán a herceg ajkát.

— Szereted ezt? — kérdezte a férfi.

— Nem tudom.

Kiszökött a herceg karjából és szégyenlősen vonogatta, huzdogálta szoknyáját meztelen lábszára fölé.

— Mások is megcsókoltak már?

— Igen, — felelte halkán a lány.

— Kicsoda?

— Sokan. A legények kint a mezőn. Este a ház előtt a padon.

— Szereted, ha megcsókolnak?

— Nem tudom.

Arcán vérvörösre festődött a rózsaszín. Keskeny dereka alatt hullámosan ringott meg széles csipője. Egész teste szégyenlősen vonaglott. Szeretett volna messze

lenni innen, de az emberi szégyenkezés mozdulni sem engedte.

— Mindegy neked, akárki csókol? — faggatta a férfi.

— Nem tudom.

Vergődött, mint egy beteg madár, amíg a férfi ismét karjába nem fogta. Ott maradt ülve a térdén és türte, hogy az ember két kezét a szive fölött kulcsolja össze.

— Elvennélek feleségül...

Kezdetben nem értette meg ezt a mondatot, a szavak belezúgtak a fejébe. Csak amikor a férfi egyre szorosabban tartotta karja közt és nyakának, hajfürtjeinek minden pontját végigcsókolta és tizedszer ismételte meg:

— Elveszlek feleségül...

... eszmélt fel aléltóságából.

— Hogy vehet el engem feleségül, — mondta a paraszt szégyenlős mosolyával. — Hisz van magának felesége...

A férfi gyengéden letette a lányt térdéről, felkelt és a keskeny, hosszú ablakhoz ment. Szótlanul nézett le a mélységbe. Hamuszinü párázásban volt a föld; a ködön keresztül házak lámpái sunyi csillogással néztek fel. Olyan volt az egész, mint egy lomhán ide-odahullámzó szörnyeteg, apró vércseppekkel kékes-szürke testén. A park évszázados fái áthajoltak a magas kerítésen a falu útjára; sovány kísértetek titkos összejövetelüket tartották a levegőben. Összebujva tanácskoztak; majd a szél elhesegette őket egymástól és halk jajveszékeléssel rebbentek szét egymás kócos haját cibálva; gerincük megroppant, fejük égnek szakadt s a levelek zizegő hangon zűr-zavaros fecsegést kezdtek el.

A leány félénken állt az ajtónál.

— Lemenjek? — kérdezte majdnem kétperces hallgatás után.

— Jer ide, — szólt a férfi vissza sem fordulva. — Látod a fák sűrűje mögött azt a holdfényű világosságot, amely épp e pillanatban bontakozott ki?

— Látom, — felelte a lány, miután arcát a gótikus ablak keskeny hasadékához szorította egészen a férfi arca mellé.

— Tudd meg, hogy ebben a pillanatban özvegy lett a hercegasszony.

A parasztlány hirtelen elkapta fejét. Másfél esztendő óta lassanként hozzászokott a furcsa ember különös viselkedéséhez, — lelkének egyszerű szerkezete valahogy hozzá tudott simulni a herceg vérben megrontott agyvelejének bonyolódottságához. Érezte, hogy egy meghasonlott, szerencsétlen nagyur pózoló szeszélye ez a visszavonulás az életből. Minden éjszaka egymás oldalán sétáltak az elhagyatott erdő avarfedett — télen hólepett utjain; sokszor megkinozta előtte érthetetlen bölcseségekkel; megtanította arra is, hogyan kell megtagadni az Istent káromlás nélkül... de sohasem beszélt hozzá a feleségéről. A faluban sokat sugdolóztak a hercegről, aki világgá bujdosott és valahol sárga vizeken bolyong emberevő vadak közt. Egyébről is sugdolóztak: a hercegasszonyról, meg a fiatal grófról, a herceg öcscséről. Márta nem törődött mindezekkel a pletykákkal, az egyszerű lelkek makacs diszkréciójával őrizte titkát. Az apja sem szólt senkinek; az mindvégig meg volt ijedve s egyébként is betömte száját a pénz, melyet a herceg időnként számára juttatott.

Most ott álltak egymás mellett s a herceg a feleségéről beszélt.

— Meghaltam számára. Mert ez az egyetlen meg-

oldás. Ő sohasem vált volna el tőlem és nekem nem volt jogom magamhoz láncolni őt.

Hozzászorította fejét az ablaknyíláshoz és halkan, mintegy maga elé mondta:

— Szabadulás!... Szabadulás!

Márta nem értett ebből semmit. Borzongás futott végig testén; hirtelen arra gondolt, hogy ez az ember egyszer elmegy tőle és többet soha sem látja. Félve gondolt arra, hogy ez a kis szoba, melynek néma sötét-ségét a hosszú estéken keresztül úgy megszerette, üresen marad, száz apró emléknek kongó koporsójául. Önkéntelenül megkapta a férfi kezét, lehajolt és megcsókolta. A herceg magához szorította a lányt:

— Akarsz most a feleségem lenni?

A leány szomoruan rázta a fejét. De a férfi észre sem vette ezt.

— Jer! Lemegyünk a templomba, odatérdelünk az oltár elé a hideg kőre és az istenember szépséges asszonyanyja előtt becsülettel megfogadjuk, hogy amig élünk, egymáséi leszünk.

Megfogta a félaléltságban engedelmes lány kezét és kivitte a szobából. Halkan mentek le a lépcsőkön, melyek a sekrestyébe vezettek. Kicsi falusi templom volt alacsony ablakokkal. A fiatal hold sápadt fényhasábbal mutatta az utat az aranyozott kendővel letakart oltár felé. Szűz Mária arca az olajnyomatu kép vásznán elfehéredett a hold világos ecsete alatt. Ugy nézett le rájuk vértelen mosolygásával, mint beteg lelkek ápoló-istenasszonya.

— Térdeljünk le, — mondta a férfiu.

Letérdelt s a leány akaratlanul roskadt mellé.

— Te szimboluma minden erénynek, — kezdte a férfiu, — aki egy embernek voltál anyja és istennek lettél volna szülője; figyelj reánk, a végtelen természet-

nek két szomoru, félig-meddig eltaposott szegény férgére! Kezedbe adjuk sorsunkat, — a multat és jövőt és fogadalmat teszünk neked, hogy szent pogányságban, igaz tisztaságban fogjuk megőrizni szívünkben egymás képét; mert úgy érezzük, hogy szeretjük egymást és egymásnak vagyunk teremtvé. Ha ez az érzésünk hazudott nekünk, úgy tiszta szívvel fogunk ismét eljönni hozzád, hogy feloldj minket fogadalmunktól. Ámen!

— Ámen! — sugta alig hallhatóan Márta.

Felkeltek a hideg kőről, megfogták egymás kezét és mint két ártatlan gyermek indultak el a lépcsők felé. Szótlanul haladtak egymás oldalán, amíg a toronyszobába nem érkeztek. Ott a férfi megcsókolta a leány homlokát, Márta visszacsókolta a férfit — a száján.

*

A férfi lesoványodott és arca sárgás redőkbe rán-cosodott a toronyszoba fojtogató börtönében. Csak a szeme mondott ellent ennek a testi elfajulásnak. Derüs, boldog szemek voltak, melyeket azonban Márta jelenlétében megzavart egy idegenszerű átszellemültség. Az este jelentette számukra a szabadulást. Mint könnyelmű szerelmesek szöktek meg a szobából, cipőjüket levetve futottak le a lépcsőn, egymás kezét megfogva haladtak a temető keresztjei között ki az erdőbe. Amikor a sűrű faóriások mindentől, még az áruló holdvilágtól is elrejtették őket, táncolni kezdtek a fűben, nagyokat kacagtak és csókolóztak. Ha valaki ilyenkor megleste volna őket, azt hihette volna, hogy az erdő két szelleme kergeti egymást tréfás játékban.

A sekrestyés egyre részegesebb lett s a plébános elcsapatással fenyegette. Harangozni már hónapok óta nem ment a toronyszobába s helyette Márta végezte el kora hajnalban és a vecsernye idején a harangozás

műveletét. Ilyenkor a férfival együtt rángatták a kötelet, s mint két gyermek, nagyokat kacagtak, ha a kötél a nehéz harang egész súlyával dobálta őket a levegőben; sokszor belekapaszkodtak a kötélbe, felhúzták térdüket és meghimbáltatták magukat a légben. Az volt a mulatság, amikor a fejük, vagy a testük egymáshoz ütődött s ha ajkukkal közben érintkezni tudtak, boldogan nevettek egymásra, míg kacagásukat gömbölyű testébe temette a harangszó hömpölygő bugása.

Egy délelőtt nagyokat szökdösve a lépcsőn, rohant fel a toronyba Márta. Berontott az ajtón és még lihegve a futástól és ijedtségtől, kiáltott rá a meglepett férfira:

— Te, István, ma esküszik!...

A férfi szívéhez szoritotta kezét. De nyugodt hangon szólt:

— Itt esküszik a templomban?

— Igen, — hadarta még mindig lihegve a leány, — a plébános ur mondta. És azt is mondta, hogy én kongassam az esküvői harangokat. Addig kongassam, míg nincs vége az esküvőnek. Mondta, hogy szépen, lágyan szóljon a harang és nagyon vigyázzak, mert még soha a kegyelmes urék idehaza nem esküdtek... És nem lesz jelen senki a nagyurak közül, csak a plébános ur, meg a parasztok...

Elhallgatott, leült az ágy szélére a herceg mellé és tágra meresztett szemével ijedten nézte.

— Te, István, — sugta, — mi nagy bünt követünk el. A legnagyobbat! Másokat is kárhozatba kergetünk vele...

— Kit? — kérdezte sötéten a férfi.

— A kegyelmes asszonyt, meg a fiatal kegyelmes urat!... István, én nem birom ezt ki, — én inkább

levetném magam erről a toronyról... István, én meg szeretnék halni!...

Görcsösen fogózkodott meg a férfi derekában, egész teste megrázkódott, odaszorította fejét a herceg melléhez és zokogott... A férfi nem tudott mit csinálni vele, csak tartotta fejét a kezében és egész idő alatt maga elé meredt.

Amikor a leány valahogy kisírta magát, még jó ideig némán ültek egymás mellett, halálos szomorúsággal és halálsejtésekkel a szívében.

— Menj le, — szólt a férfi. — Eredj ki az erdőbe, a magányosságba, a senki világába. Ott, ahol nincs semmi, csak az Isten van... Maradj ott egész estig, ne tartózkodjál a faluban és mire beáll a sötétség nyugalma, a te szíved is megnyugszik... Akkor jer vissza hozzám.

— Nem lehet, — mondta fejét szomorúan lehajtva a lány. — Nekem kell megkongatnom a harangokat, úgy parancsolta a plébános ur.

— Menj csak! Majd én harangozni fogok! Szépen, lágyan, ahogy esküvőhöz illik s ahogy a plébános ur parancsolta...

A leány hosszasan nézett rá, nem mert ellenkezni. Tudta, hogy a legcsekélyebb ellentállás nagy lelki megrázkódtatást szokott okozni a férfinál.

Elment.

Es délután, amikor a templomban jelen volt a falu népe és hosszú fehér fátyolában féhéren térdelt a kegyelmes asszony vőlegénye oldalán az oltár előtt, szépen, lágyan megszólalt a harangok muzsikája. A régi orgona sipjai bársony hangon reszkettek bele az érces zugásba. Az öreg plébános áldólag tárta ki karját.

Egyszerre csak rettenetes disszonancia. Jajveszékeltő kongás, tompa bugás, mintha valaki a kezével ütögette

volna a harang hátát, — egyszer mély, érces felhördülés, a másik pillanatban élesen panaszkodó bongás; a hangok öblösen dagadó hullámába apró, gyors reszketések futottak bele, keserű kacagások egy tompa feljajdulásba, aztán mintha a harang nyelve percekig odatapadt volna a harang szájához és beleszívta volna magát husos testébe... egy végső felhördülés és aztán semmi...

— Félreverik a harangot!... tűz van! — ordított magán kívül a nép és eszeveszettül rohant kifelé. Egy-mást lökdösték, taposták; az asszonyok a hajukat tépdesték, gyermekeiket dobálták le karjaikról és mire a fékevesztett tömeg kiért az utra, kezdetben észre sem vették azt a felismerhetetlen hustömeget, mely az utca kövezetén feküdt százszoros halállal a testén, összetapodva, szétroncsolva, eltiporva...

A torony ablakában tépett ruhadarabok lebegtek; a szél ünnepi lobogóként lengette széles ívekben ide-oda, hogy nagy távolságban, az erdő mélyén egy megrettent lelkű leány szíve halálosan összeszoruljon ettől a látványtól.

AZ ELSŐ PORTRÉ

—Lássa, — szólt hozzám Kenessey Bálint, a rajztanár, — mi mind a ketten bukott emberek vagyunk. A tehetségesek elrugtak maguk mellől s mi hanyatthomlok zuhanunk lefelé. Ön még kapaszkodik vissza, de mit ér vele! Sziklákba vagdossa a körmeit s azok szakadoznak le az ujjairól. Én végigterültem a völgyben s nyugodtan heverek a földön. Nem vágyódom felfelé. Megélek.

Csakugyan igaza lehetett a rajztanárnak. Mert már ott tartottam, hogy ez a magával való összehasonlítás sem igen fájt nekem. Valamikor egy műteremben kopogtattunk a halhatatlanság kapuin, szidtuk az öregeket és kacérkodtunk a dicsőséggel. Lassanként feloszladtunk a semmibe, azzal a különbséggel, hogy Bálint belenyugodott, míg én tovább folytattam a meddő munkát. Utánoztam a különféle iskolákat, aszerint, amint egyik vagy másik emléke ülte meg az agyamat, aztán semmi... Az emberek, a barátaim a fülembe ordították: »Pusztulj! tehetségtelen ember vagy!« Én nem hittem nekik... Ma már kezdek kételkedni önönmagamban...

— Tanuljon tőlem, — folytatta Kenessey. — Én már meghaltam, de épp azért nincsenek fájdalmaim. Megnősültem, pont. Aki megnősül, annak pont! Ne hagyja magát fojtogatni a tehetségesektől. Azok rossz emberek. Aki tehetséges, az rossz ember. Maga nem való közéjük. Magának van szive. Lássa én megnősültem, én most boldog ember vagyok!

Mindezt szurósan, majdnem megvetőleg mondta. Kicsit mégis boszantott a dolog, mert mintha kis jóakarát is lett volna benne. Tehát meggyőződés volt! Magához akart lerántani. Mit akar tőlem ez az ember!... Magához akar alázni, pedig az százszorta elkeserítőbb, mint ha mások elrugnak maguktól... Mert az ilyenben jóakarát is van.

— Bátran meglátogathat! Kap jó ebédet, bort is kap... Mióta nem ivott jó bort? Nono! Csak ne szégyenkezzék! Én tudom, hogy az efféle kis piktorok nem igen jutnak jóféle borhoz... Legfeljebb szilvóriumot iszik...

Elsápadtam a méregtől. Gorombáskodni kezdtem:

— Menjen a pokolba! Mit akar tőlem? Kell is nekem a maga bora! Ugy látszik, az irigység beszél magából! Mert tudja, hogy művész vagyok!

Éreztem, hogy cseppet sem voltam meggyőző és csupán olyas valmit mondtam ezzel, mintha azt mondtam volna: »ma szép idő van!« Nevetni kezdett. Nem rosszindulatulag, szívből kacagott, talán azért, mert ostobát mondtam, talán azért, mert ki akart engesztelni.

— No jó, jó! Nem kell haragudni. Az ember csak beszél valmit, ha találkozik az ismerősével.

Kedélyeskedni kezdett:

— Hát szép idők is voltak azok régen. A józsefvárosi kiskorcsma... persze maga nem is tudja, hogy az Ilonkát feleségül vettem...

Eszembe jutott Ilonka. Vörös haju lány volt, modell. Nappal az ateliében volt, este velünk jött a józsefvárosi korcsmába. Amikor modellt állott, lebontotta a haját, amely a térdéig ért. Hófehér testére a haján megtört nap vörös foltokat és vonalakat rajzolt, a térdén alul pedig egy sárgás-vörös folt volt az egész láb-szár. Nem volt több tizenhat évesnél, most lehetett harminc.

— Még most is szép asszony. Magáról sokszor beszélünk. Emlékszik-e, hányszor volt jelenetünk maga miatt. Egyszer épp akkor toppantam be a műterembe, amikor magát megcsókolta... Ne szakítson félbe! Tudom, hogy nem volt semmi maguk közt, de én féltékeny voltam. Hát amikor összeveszttem vele és két napra eltűnt. Maga sem jött haza két napig. Persze, akkor sem történt semmi hütlenség, csak ugratni akartak...

Fürkészőleg nézett rám, mintha most is a lelkembe akarna behatolni. Ugy látszik, nem volt egészen nyugodt a lelkiismerete. Szerette volna, ha még most, tizenöt év múlva is, megnyugtatnám a féltékenységet. Engem azonban csakugyan nem érdekelt a dolog s őszintén megvallva nem igen emlékeztem bizonyos részletekre, amelyek akkor, amikor két napig nem kerültem a műterembe, történtek.

Boszankodni kezdett. Láttá, hogy nem bírok felmelegedni s rosszkedvű maradok.

— Vacsorázott már? — kérdezte. — Ne sértődjék meg... de nagyon-nagyon szeretném, ha most eljönne hozzánk. Ilonka boldog lesz, hogy egyik régi jó ismerősét viszontláthatja. No, ne bolondozzék, jöjjön!

Megfogta a karomat s erőszakkal cipelt magával... Az utcán valósággal feltűnést keltett, ahogy vonszolt néhány lépésnyi távolságig s én végül engedtem.

Négyszobás lakásban lakott. A szobák sok izléssel voltak butorozva, csak épp valami felfuvalkodottság látszott meg rajtuk. Róluk olvastam le, hogy mért vagyok itt. Bálint a tehetős módját akarja előttem fitogtatni. A falak tele voltak aggatva azokkal a portrékkal, amelyeket Bálint valaha és most is a feleségéről és másokról pingált.

A vörös nő eleinte sehogy sem akart rám emlékezni s aztán is nagy önmérséklettel örvendett a vi-

szontlátásnak. Hideg volt és egész vacsora alatt közömbösen nézett rám sárga szemeivel.

Bálint ellenben kezdett felmelegedni; bort ivott. A száraz ravaszsága feloldódott benne s ostobaságokat beszélt.

— Mintha idegenek volnátok, úgy ültök itt egymás mellett. Mintha nem az Ilonka portréjával szereztél volna első, — majdnem egyetlen sikeredet... Persze te jobban megláttad rajta a piros napfoltokat, mint én, de ha nem csalódom, az angolok szemével nézted, a preraphaeliták piros napsütéses képein át... Én még akkor keveset láttam belőlük... Most azonban egész gyűjteményem van a leggyönyörűbb fametszetekből...

Még csak nem is szégyeltem magam, ahogy ezt az alávalóságot a szemembe vágta; annyira részeg volt, — a felesége pedig, ahogy ott ült mellettem öregén, hervadtan, megüvegesedett ostobaságával a szemén, teljesen közömbös volt előttem...

— Ha akarod, — folytatta Bálint, — megmutatom neked a legszembeket. Majd behozom őket...

Nem voltam kíváncsi rájuk, de hiába szabadkoztam, Bálint felkelt s a szalonba ment. Az ajtót betette maga mögött.

A vörös asszony megfogta a kezemet. Meghökkenve néztem fel rá. Mit akar?... A szemében felolvadt az iménti merevség. Vajjon mit akarhat?...

— Nem kellett volna idejönnöd! — sugta. — Többet soha ne jer!...

Azt hittem megőrült.

— Ugy-e, nem gyűlölsz most már, mert az övé lettem!...

Magához rántott és megcsókolt. Öreg volt, az arca ráncos, a teste hervadt. Én ijedten ugrottam fel a székről. Ő gyengéden nézett rám. A férj belépett, né-

hány könyvvvel a kezében. Semmit sem vett észre. Az asszony arca ismét megmerevedett...

Aztán távoztam. Az utcán sokáig gondolkoztam, tünődtem az egész jelenet fölött. Eszembe jutott az a két nap is, amelyet tizenöt év előtt együtt töltöttünk egy budai szállodában. Istenem! egy modellel, aki még viruló szépsége korában sem jelentett egyebet előttem, mint kétnapos szórakozást. A harmadik napon még csak annyi szenzációja sem maradt lelkemben ennek a szerelemnek, hogy a barátom menyasszonyáról volt szó. A harmadik napon vége volt a dolognak. Örökre vége! És ez az asszony tizenöt éven keresztül mint véres tetemet hordta magában ezt a szerelmet.

És hordja ezentul is. És most, hogy nincsen a közelemben és nem fogom többé látni magam előtt, úgy tűnik föl előttem, mint az anya, aki elrejtí halott magzatát, hogy el ne vigyék tőle. Egy vérszinű asszonyt látok, aki égő parazsat szorít a kezében és az arca olyan nyugodt, mintha meghalt volna.

A NAGY SZERENCSE

A nagy szerencse sokáig váratott magára. Ketten is vártak rá. Szívós makacssággal, dacosan és azazal az akarattal, amellyel elfeledett emlékeket szoktunk visszaidézni, vagy amellyel hívni szoktuk a démont, hogy jöjjön, és halált adjon.

Én csak magamról beszélek. Lehet, hogy mások is úgy vannak vele. Lehet, hogy mások is beülnek szomorú alkonyatkor a szobájukba és odaszoritják agyukat a nagy semmihez, a kemény rettenetes semmihez, a végtelen semmihez, s titokban nagy szót sugnak belé: Akarom!...

Két nő volt. Az egyik már évek óta a haldoklás nagy és szomorú változataitól gyötrődött. Örökösen fázott és borzongott, siratta a multat és átkozta magát azokért a gyönyörökért, amelyeket ő maga nyújtott s amelyeket apró pénzen váltott fel. Mikor már a csókos ajakról lefoszlik a nedvesség, olyankor tapadna szívesen oda egy gyönyörhöz, amelynek soha sincs vége. De már késő. Az egyetlen, ami még a multból visszamaradt lelkében, az egy erős akarat volt: bizni. Bizni a lehetetlenben, akarni az el nem érhető, a nagy szerencsét. Ez volt az anya.

A leány még csak el sem kezdte. Olyan volt, mint a fiatal virágszál: törékeny és esetlen. Mint az egynapos kutyakölyök, csak a bolyhos fejét szoritotta oda az anyja fonnyadt kebléhez, de még vak volt és nem látta azokat a barázdákat, amelyeket vad éjszákák vájtak a fekete asszony szeme alá. Egyelőre még

mit sem vett át az anyai örökségből: nem a háborgó érzéseket, a polygamikus hajlamokat, nem a mohóságot a ma kiaknázására, nem a perzselő álmokat, a futó vágyódásokat, nem a nagy önfeláldozásokat olcsó csókokért, nem a könnyelműséget, nem az égő és kialvó szemeket... Mindezekből semmit. Csak az ideiglenes örökségét vette át. A várásra való akaratot.

Lefeküdni napvilágos napon az ágyba, belenézni a semmibe, nem látni a verőfényt, az eget, és oda-szorítani az agyát a kemény végtelenhez, hogy azt mond-hassa:

Akarok! akarok! boldog akarok lenni!

Nagyon szegények voltak. Az öreg, fekete nő egy napon utolsó keresetét kereste meg. Megérezte, hogy ezentul nincs több, mert másnap hazahozatta kis leányát a vidéki parasztszaládtól s elkezdte nevelni. A keservesen összegyűjtött kis pénzösszegeből futja néhány esztendeig. Aztán pedig ki tudja, mi lesz. Bizonyára a nagy, a gyönyörű valami, amelynek el kell jönnie. Pedig nem jött.

Már csak a morzsák maradtak meg. A másnap egyre sötétebben fenyegetett és nagy fekete árnyakat vetett maga elé.

A fekete asszony felvette azt a fakó crépe de chine ruhát, amelyet négy év előtt még mindenki viselt, de ma már divatját multa, az utolsó ruhadarabot, amely az éjszakákból maradt rá. Varrt egy elég testhez álló battisztruhát a leánynak s egy őszi délután kimentek az utcára. Bejárták a forgalmas utcákat. A fekete asszony kacérkodott jobbra, balra, de valahányszor alkalmas férfi jött velük szembe, összezsugorodott a maga élettelen mivoltába s büszkén rámosolygott a leányára.

A kutyakölyök ellenben nem látott semmit. Ő sétálni akart. A séta neki művészet volt, szép gyönyörű-

séges művészet, táncoló napsugarakkal, izgalmas illatokkal, amelyek a járókelők ruhájáról ömlöttek orrába, ragyogó kirakatokkal, s a szabad levegő édes ízével. Egyéb semmi.

Az anya látta ezt s titokban megtelt keserőséggel. Ez a leány ostoba, mint a tej, amelyet a parasztasszony emlőjéből szivott. Ez a leány nem érdemli meg, hogy csupa ragyogás, hogy tiszta és ártatlan. Így gondolkozott az anya s nyakatekert gondolkozásának meg volt a maga alapja. Kezdett félni a holnaptól. Kezdett félni a mától. De még volt benne annyi anyaság, hogy nem szólt a leánynak és nem akart árulója lenni a tizenhat éves leány biztonságának.

Egyszer aztán beütött a válság. Vacsora nélkül feküdtek le s mindketten éhesek voltak. A leány gyanutlanul panaszkodott, az asszonyt ellenben előntötte a mérég.

— Hagyj békében, — dörmögte, — ostoba vagy és lelketlen!

A leány nem értette. Tágra nyitott szemmel bámult a sötétségbe. A fekete asszony folytatta:

— Ha kis eszed volna, már rég tul volnánk a nyomoruságon! Mit ér, ha becsületes maradsz... te koldus...

A kutyakölyök megijedt az asszonytól, aki még tovább dörmögött, s reszketve fordult a falhoz. Egész éjjel nem aludt, s mire beállt a reggel, felnyitlt a szeme. Egyszerre öreg lett és a szeme alatt ráncos.

Már korán reggel felöltözött és igazította a tükör előtt a kalapját.

— Hová méssz? — kérdezte az öreg, aki még sokáig az ágyban szándékozott heverni.

— Megyek; megkeresem a férjemet!...

Félóra mulva kint sétált a Stefánia-uton. A gya-

logjárón rajta kívül még csak egy sánta ur bicegett; közvetlen előtte. Még nagyon korán volt s csipős tavaszi szél csapkodta az arcát. A sánta meghallotta szoknyájának suhogását és megfordult. Megállott és jól belenézett az arcába. A leány leült egy padra. A sánta elbicegett mellette, megint az arcába nézett s aztán eltűnt a fák között.

Negyedóra mulva visszaérkezett, egy kétlovas magánfogat döcögött mellette. Látszott, hogy a kocsi és a sánta egymáshoz tartoztak. A leány érezte, hogy most, most csak akarnia kell. Az arcát egészen pirosra ütötte a szél, de ahogy ránézett a sánta férfira, elsápadt a nagy erőmegfeszítésben, hogy meghódítani akarja az idegent. Ijedten rezzent össze. A férfi megállott előtte és szólott hozzá:

— Kisasszony vár valakit?

— Nem, — felelte a lány dacos hangon.

— Megengedi, hogy mellé üljek?

A leány nem válaszolt, meg sem moccant. A sánta intett a kocsisnak, aki megállította a lovakat; leült a leány mellé.

— Megfázik, — kezdte aztán, — szólok a kocsisnak, hogy hozza ide a takarómat.

— Nem fázom.

— Akarja, hogy hazavigyem?

— Köszönöm.

Tíz perc mulva kimérten biccentett a fejével, kissé felemelte szoknyáját és ellebegett. A sánta sokáig nézte...

Másnap reggel ugyanabban az időben ismét találkoztak. A férfi köszönt, a leány fogadta. Megint arra a padra ültek s most már mindenféléről beszélgettek. A sánta elmondta, hogy három háza van Budapesten, fogatot tart és automobilt akar vásárolni. Nagyon lágyan, kellemes hangon beszélt és mindig udvarias volt.

Özvegy anyján kívül senkije sincs s eddig nem szeretett senkit. Nősülni nem akar, mert nincs leány, aki önzetlenül szeretni tudjon egy sánta embert, pénzért pedig nem akar asszonyt venni.

A leány nem mondott el magáról semmit. A csábítás ösztöne megsugta neki, hogy a nyomorék ember lelkét megbolygatta. Érezte, hogy csak akarnia kell s néhány nap múlva mindent megtehet vele. Bucsuzáskor már kezét fogtak egymással. Odahaza a leány azt mondta a fekete asszonynak:

— Megjött a nagy szerencse! Férjhez fogok menni.

Az öregbet beteggé tette a meglepetés. Az arca vonaglott, szeme alatt mélyre vágódtak a gyűrűk és ijedten nézett a leányra.

— Kihez? — kérdezte reszkedve.

— A gazdag Kolber Lőrinczhez, a sánta milliomoshoz.

Többet a világért sem mondott volna, pedig az öreg majd megverte, hogy nem elégítette ki kíváncsiságát.

Minden reggel hat órakor ott ült a városligeti padon s várta a férfit, aki hamar megérkezett. A második hét végén a sánta már így szólt hozzá:

— Elveszlek feleségül. Szóltam is az anyámnak. Ő nem bánja. De azért gonosz dolgokat mondott nekem. Ugy-e, nem a pénzemért szeretsz?

A leány a szájával nem tudott hazudni. Nagyon gyengéden nézett a nyomorékra, mosolygott és megsimogatta a kezét. A szemével, a mozdulataival már nagyszerűen hazudott.

— Azt mondta az anyám, hogy tegyelek próbára. Ha fél évig hű maradsz hozzám, önzetlenül hű... akkor nem bánja. Azt is akarja az anyám, hogy...

Megakadt a szava és piros lett, mint a rák.

— Mit akar?

— Azt akarja, hogy... de ne haragudjál... azt akarja, hogy hozzak bizonyítványt... tudod, tudakozódott utánad és megtudta, hogy az anyád...

— Mit akar? — kérdezte ráncos homlokkal a leány.

— Azt akarja, hogy hozzak neki orvosi bizonyítványt az ártatlanságodról.

Látta, hogy a leányt elfutotta a düh. Elkezdett hadarni.

— Félév múlva pedig boldogok leszünk. Addig türeink és várunk. Megládd, megládd, nem lesz semmi baj. Csak nagyon, nagyon boldogok leszünk. Én megmondom a háziorvosunknak, hogy fel fogod keresni. Ugy-e, nem haragszol, te édes, te kis feleségem?

— Majd elmegyek, — szolt a leány dacosan s bucsuzott.

Odahaza az anyja boldogan várta, kezében egy nagy virágbokrétát tartott.

— Egy liberiás inas hozta. A vőlegényed küldi. Végre! Végre! eljött a nagy szerencse!

A leány fogta a bokrétát és odacsapta a falhoz. A fekete asszony rémülten nézte ezt.

— Mi bajod? Megörültél?

— Nem kell! Te meg ne törődj vele! Mi közöd hozzá!

Sirni kezdett, közben elég nyugodtan kihuzta fürteiből a kalaptüket s a kalapot utána dobta a virágnak. Aztán elmondta a reggel történeteket; ott ahol anyjáról volt szó, keserű guny és szemrehányás keverődött a hangjába. Az öreg fellélekzett.

— El fogsz menni, mert ártatlan vagy.

— Nem vagyok ártatlan — felelte dacosan a leány.

De azért másnap délután elment az orvoshoz.

Még fiatal ember volt. Nem ösmerte a leányt, aki nem mutatkozott be neki s sejtelve sem volt arról, miért jött.

A leány kacéran mosolygott rá.

— Doktor ur, engem ide küldtek, tetszik tudni...

Az orvos kezdte érteni a dolgot. Bizalmasan megcirógatta az arcát, a kezét, karon fogta és leültette a pamlagra. Mellé ült.

— Szép vagy, kicsikém; tetszel nekem.

Nem vette észre, hogy a leány szája keserű gyűlölettel rándult meg.

Engedte, hogy az orvos lesegítse a kalapját és aztán átkarolja. Az orvos felkelt, az ajtóhoz lépett és kétszer megfordította a zárban a kulcsot.

Mikor a leány távozni készült, mindketten sápadtak voltak. Az ajtónál az orvos meg akarta csókolni, de az visszalökte.

— Ne bántson, — szólt fátyolozott hangon. — Utálatos!

Az meglepetten nézett rá. A leány hangja kissé felderült:

— Küldjön egy bizonyítványt Kolber Lőrincnek arról, hogy ártatlan voltam.

Az orvos ijedten nézett rá. Megcsunyult, ajka kiszáradt, a szeme kialudt s alatta a haldoklás barázdái látszottak.

Átvette az egész anyai örökségét.

Nyár se volt még. De azért ráfeküdt a városra a fojtogató álmoság. Az aszfalt fekete olaja felbomlott az utakon és szagával elöntötte egész Budapestet.

Torday Ákos távozott a kávéházból, amelynek ajtajánál még hallotta barátai bucsuszavát, amit utána kiáltottak:

— Jó utat, Ákos!

Sietett haza. Még csomagolnia kellett. A tíz órai gyors fogja elvinni testét-lelkét az unalmas városból. Az utcán gondterhes kopottság sétált. Szürke férfiak és kövér nők. A házak ablakaiból sötét, vad mozdulatlanság nézett rá. Mindenünnen csak nagy szegénység és szomorúság meredt felé, mintha kergetné ez is el a városból, amelyből oly boldogan távozik vakációra.

A garzonlakásban fülledt volt a levegő. Attól, hogy a takarítónő reggel megszokásból becsukta az összes ablakokat. Ákos lassan csomagolt. Műélvezettel. Gondosan hajtogatta simára nadrágait, óvatosan helyezte el a kabátokat, az ingeket; s amikor a koffer sarkaiba beszorította cipőit, vigyázott, hogy puhán heverjenek a lágy szövetek közt. Tudott annak is örülni, hogy formás, fekete és sárga kedvencei oly jó helyen lesznek utazás közben.

Kellemes hangulat ömlött közben végig a lelkén. Arra gondolt, hogy mindjárt felszólítja a házmestert, kocsit hozat. Kétfogatut, puha kerekűt. A csomagjai tornyosan hevernek majd a bakon s ő elomlik a lágy kocsipamlagon...

Azok közé az emberek közé tartozott, akik háromszor is átéli, átélvezik az eseményeket. Megelőzve azokat, előre megfürödnek gyönyörükben, vagy fájdalomokban s utóbb még egyszer végigéli azokat emlékekben.

Igy élt majdnem negyven esztendeig. Mindig ifjan és kényelmesen. A nagy lassuságtól nem is vette észre, hogy megöregedett. Néha, amikor előntötte a langyos magány, csudálkozva gondolt arra, hogy ő mért nem játszik gyermekjátékokat, úgy, mint harminc évvel ezelőtt. A leányismerőseivel csak flörtölt, arra sosem gondolt, hogy nősülnie kellene. Időnként szerelmes is volt, ugyanazzal az édeskés, félig fájó, félig mulatságos boldogsággal, amelylyel tizenhétéves korában kezdte.

És most, hogy néhány hétre felszabadult a munka nyüge alól, a kötelesség láncai lehullottak kezéről, a felelőtlenség, a féktelen szabadság, a gondolatlanság élvezete fogta el. Ezt a négy hetet hónapokkal ezelőtt átélte már az agyában és fokozódó izgalommal élvezte ki már télen a nyári szabadság minden gyönyörűségét...

Ama osztrák fürdők egyikébe utazott, amelyek említésénél platánsétányok, ezüstös hidak, sötétkék tavak, büszkén megformált, — de kacagó szavu — uri lányok, előkelő ismerkedések és az élet legszebb hangulatai játszódnak le képzeletünkben.

Eleinte kis csalódás érte. Amikor megérkezett, még nagyon kevesen voltak a fürdön. A szezon még nem kezdődött meg s a szállodában, ahol megszállott, csak egy család lakott. Egy dús gazdag bécsi gyáros, a feleségével és tizenhat esztendőös leányával.

Torday bemutatkozott. Kirándult velük, csónakázott a leánnyal és nyolc nap múlva a legbizalmasabb emlékeiket is elmondták egymásnak.

Beszédült teljesen ennek a nyolc napnak az édes

űrességébe. Titkos kézszorítások séta közben, szemjátékok az asztalnál és forró lélekzetváltások esti suttogásoknál. Ilyenkor aranyporos szőke haja volt a lánynak s ajka-metszése azoké az istennő-szobroké, akiket titokban úgy vágyunk megcsókolni, de ha megtennők, elborzadnánk a szentségtöréstől.

A padra babérfák és mirtusok hajoltak. Valahonnan a görög szigetekről hozhatták ide őket. Talán a kecskével játszó szőrös szatirt is, amelynek árnyéka épp a lábaik előtt nyújtózkodott álmosan a holdas éjszakában.

A leány azt kérdezte tőle:

— Hány éves?

— Harmincnyolc.

Majdnem szégyelve mondta ezt és ijedten rezzent össze, amikor a leány kacagását hallotta. Faggatni kezdte. Mért nevetett? Mért kérdezte, hány éves? És mért nevetett, amikor megmondta?

A leány csak ennyit felelt:

— Furcsa...

— Mi furcsa?

Felkeltek, karon fogták egymást és szótlánul sétáltak a finoman csikorgó, kavicsos uton. A templom hangja tizenegyszer kondult. A szálloda felé haladtak. A leány vezette a férfit. A hidon kellett keresztülmenniük. A hid előtt a leány oldalt fordult és rálépett a virágos gyepre, amely a tavat szegélyezte.

Még egy lépés és mindketten bent vannak a zöld vízben!... Torday türte. Szó nélkül odament volna most, ahová a leány vezeti.

Egy pillanatra összenéztek és hirtelen megálltak. A leány kacagni kezdett és kitépte karját a férfiéből. Visszafutott, fel a hidra; ott megállott s áthajolt a palánkján. Nézte a parton mozdulatlanul álló embert és gunyosan kiáltotta feléje:

— Hogy lehet valaki olyan öreg?...

Aztán elfutott.

Torday sokáig nem tudott elaludni. Egész idő alatt arra gondolt, hogy el fogja venni feleségül ezt a furcsa leányt és nagyon boldoggá fogja tenni. Nyugtalanul fetrengett ágyán, mert nem tudott betelni az elképzelt boldogsággal. Holnap megkéri a kezét, aztán megtartják az eljegyzést. Ősszel megesküsznek, nászutra mennek. És vele lesz ez a leány, mindig csak vele. Végigsimogatta kezét az elképzelt alakján, csókolta a haját és vele volt, mindig csak vele... Ez a szokatlanul érdekes leány! Aztán újra előlről kezdte. Holnap megkéri a kezét...

Másnap és harmadnap a család ismerősei érkeztek meg Bécsből. Fiatal emberek, fiatal leányok. Husz évesek, tizennyolc évesek. A szezon megkezdődött, a fürdő élénk lett.

Eddig együtt szoktak reggelizni a terraszon. Ezentul máskép lett. Kezdetben mindenféle rokoni és családi megbeszélések akadályozták meg Tordayt, hogy csatlakozzék ismerőseihez. Később a leány már korán reggel kirándult barátnőivel és rokonaival. Az esték sem voltak többé oly bizalmasak, mint eddig. A fürdő nyilvános szórakozásai, a zajos reunionok elfoglalták az embereket. Mindenki csak a nagy általánossággal törődött, az egymásra utalt társaságban csak — mindenki — volt; — valaki nem létezett senki számára.

Tordayt elfogta az önönmagától meggyötört szerelmesek keserősége. Azokra az estékre gondolt, amikor a terraszon egyedül ültek és ő a szavak szépségével, a kora fölényével tudta lebilincselni a leányt. Hány pillanatja volt azoknak az estéknek, amikor a magáénak mondhatta ezt a szőke, — számára exotikus szépséget.

Azok a fiatal emberek, akik most körülrajongták a leányt, oly furcsául idegenek voltak számára. Boszantotta, hogy keveset törődnek vele, bármilyen barátságosan viselkedett velük szemben. Sohasem vonták be a maguk fiatalos játékaikba, mulatozásaikba, azzal a félig megvető, félig tiszteletteljes közömbösséggel viseltettek iránta, amelylyel az egymáshoz szokott társaság idege-
nekkel szemben szokott...

A leánynyal a tóparti jelenet óta nem tudott négy-
szemközt találkozni.

Kereste a terraszon, a tó körül, a sétányokon. Mindenütt megtalálta, de soha a maga számára.

Az eszplanádon, a nagy tereken, ahol délelőttönként hangverseny volt, a kirándulásokon, az esti sétákon egyre többen zsongták körül a leányt, aki fiatalságában és szemrevalóságában pompázott. Tordayt, aki egyébként gondolkozó lény volt, elfogta az élet semmitmondó keserősége. Önmaga előtt zsugorodott össze, ahogy az igénytelenség, az élet alacsonyrendűsége verte.

Egy este ugyanazon a padon ült egyedül, amely előtt babérlombok és mirtusok hajoltak a kecskés szatirra.

Sötét volt. És valahonnan felcsendült a leány mosolygó szava. Hallotta:

— Ferenc, te oly mulatságos vagy!

— És nem vagyok kedves? — hallatszott egy férfi-
hang.

— De! Az vagy. Édes. Megcsókolhatsz...

Aztán csend. Majd újból:

— Az a magyar ur sokat foglalkozott velem.
(Nevetés.)

— Az öreg ur?

— Nem nagyon öreg még, csak harmincnyolc. (Ne-
vetés.)

Torday visszafojtotta lélekzetét. Kik ezek?... Mit akarnak tőle? Miért bántják?

Vaskos, láthatatlan kéz markolt a szívébe és szorította. A husz évesek!

Feje leszakadt a mellére, az ajka öregesen fonnyadt meg a széleken lefelé görgülve. Harmincnyolc éves volt! Megöregedett.

És minden vonalon diadalmasan nyomultak előre a fiatalok, akik gyermekes gyűlölettel néztek az ő agg-ságára.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

A KALAND

Az udvari tanácsos el volt ragadtatva. Azt hitte, egyéni látások borzongatták meg. Azt hitte, aesztetikai hangulatok fogták el.

Nagy csend estéje volt és a tó föléről aranyzöld csillogás zavargatta a homályt. A sűrű erdőkben tola-kodó, vékony holdsugarak szorongtak a fák között, néha-néha betűzve a tó vizébe.

Az udvari tanácsos a szivarját szivta és nézte a tavat és az erdőt; hallgatta a csendet. A tóról apró ködök Jánosbogár szárnyakkal lebegtek fel hozzá, de ő nem látta; az erdő éjszakájából hideg suhogások kö-zeledtek feléje, ő nem hallotta. És azt hitte, egyéni lá-tásai vannak, pedig vak volt. Előkelő szeretett volna lenni, pedig közönséges volt. Hódítani akart; mellette ült a szőke, nagy kék szemű és széles ajku asszony, a sötét szájugokkal, érezte az ambraillatot, mely az asszony ruhájáról, testéről áradt felé és nem tudott egyebet, mint nézni és rágni a szivarját.

A pármái szálló földszinti erkélyén ültek és a szobából kihallatszott az alvó férj nehéz sóhaja.

Az asszony Stendhalra gondolt és Sanseverina her-cegnőre, kit annyian szerettek és aki oly szomorú érzé-kiséggel szeretett ebben a városban. Divat volt akkor a társaságokban Stendhalt olvasni s a Sas-utcai bankár-feleség vágyat érzett Olaszország után, honvágya tá-madt elmenni oda, ahol a Vannina Vanninik éltek, a fan-tasztikus Ernő fejedelmek, akik XIV. Lajost utánozták és Montespanokat, Maintenon asszonyokat tartottak. A

Colonnákra és Orsinikre gondolt, akik éjnek idején se-lyem kötélhágcsókon léptek föl a várkisasszonyok ab-lakaihoz. Csupa szerelem, csendes, szent szerelem, tele érzékiséggel, finom és szomorú érzékiséggel...

Az orvos délre parancsolta az urát a melle miatt. Kapóra jött a dolog. Leutaztak Pármába. Az udvari ta-nácsos elkísérte őket. Az urát gyűlölte a betegsége miatt, az udvari tanácsost pedig a piros, egészséges arca miatt.

És az udvari tanácsos ott ült most mellette a földszintes erkélyen, a kis kerti tó fölött. Rég tudta, hogy ez az ember el akarja csábítani az urától, de nem félt tőle. Utálta, mert ő is a Sas-utcában la-kott, egy társaságból való volt vele és a férjével, nem volt hozzá idegen; ha akarta, minden nap láthatta és mert a férje nyugodtan aludt a szobában, bár tudta, hogy künn vannak ketten az erkélyen.

Az első emeleti erkélyről lehajolt egy sötét árnyék és nézte őket. Aztán kihuzott a gomblyukából egy hervadt rózsát és bedobta a tóba. Az udvari tanácsos megijedt, az asszony összerezte.

— Ki volt az? — kérdezte halkan, alig hall-hatóan.

Az udvari tanácsos kinyújtotta fejét az erkélyen, megfordította a nyakát és nézett.

— Valami szerelmében csalódott olasz lehet, — mondta aztán visszapihenve székébe. — Egy rózsát do-bott a vízbe.

Az asszony kíváncsian hajolt ki.

— Nézze, — szólt, — épp ide uszott az erkély alá. Egész felüdült a friss vízben. Kedvem volna fel-emelni.

A másik pillanatban már mélyen lehajolt s a meztelen karját megfürösztötte a hideg medencében, ame-lyet a szállodatulajdonos naponta frissített fel a víz-

vezeték vizével. Aztán megfogta a rózsát és felrántotta magához.

— Dobja vissza Anna! — szólt boszusan az udvari tanácsos. — Mit fog az odafenn gondolni?

Anna megszagolta a rózsát, aztán könnyelműen és meggondolatlanul nézett fel az emeleti erkélyre. Ugy tűnt föl előtte, mintha egy árnyék meghajtotta volna magát.

Az udvari tanácsos boszankodott. Látta a holdas homályban, amint az asszony visszaülve székébe, az ajkához szorította a nedves rózsát és belehelte a szagát. Gunyosan szólt:

— Ki tudja, kié lehetett? Tán egy olasz hercegé, aki a szeretőjétől, a hercegnőtől kapta.

Amikor erre sem felelt az asszony s még csak rá sem nézett, az udvari tanácsos felkelt székéről.

— Jó éjszakát! — mondta.

S kezet csókolt. Az asszony is felkelt. Lábujjhegyen, hogy a bent alvó férj fel ne ébredjen, az ajtóig kísérté, aztán visszatért az erkélyre.

A holdat egészen eltakarták a felhők s a mendence vize nem csillogott többé. Sötét volt s egy pillanatilag hallani lehetett a nagy csendet. Egyszerre megváltozott minden. Fentről zörej és suhogás hallatszott, aztán egy karcsu árnyék ott lebegett a tó fölött a levegőben. Az asszony az erkély mélyén állt és rémülten, visszafojtott lélekzettel nézte. Segítségért akart kiáltani, de mintha lidérc szorította volna a keblét, csak a száját, meg a szemét tudta tágra nyitni, hang nem jött ki ajkán.

A másik pillanatban az árnyék eleresztette valamihez kapcsolt karját s lent volt az erkélyen... Előbb körültekintett, aztán meglátva az asszony szilhuettjét a háttérben, lassan közeledett feléje... Anna kezdett ma-

gához térni, az érzékei még szilaján hajtották benne a vért, de már félt és a szava is megtért.

— Kicsoda ön? Mit akar? — kérdezte olaszul az idegent...!

Most már egészen ott állott mellette. Érezte a férfias leheletét és arcának bársonyos feketeségét.

Türte, hogy az idegen megfogja a kezét és megcsókolja. Aztán hirtelen elkapta. A férfi letérdelt és átkarolta a térdét.

— Azt akarja, hogy segítségért kiáltsak? — suttogta az asszony. — Kicsoda ön? Hogy merészel idejönni. Tudja meg, hogy ott van benn a férjem. Azonnal távozzék, mert felébresztem!...

Az idegen felkelt és még közelebb simult az asszonyhoz. A sötétben úgy tűnt fel, mintha mosolygott volna. Karjával a szoba felé mutatva, szólt:

— Megöljem?

Az asszony csak a fejével intett, hogy:

— Igen.

Most már egészen magánkívül volt és teljesen az idegen hatalmában. Boldognak érezte magát, hogy itt van a közelében ez a láthatatlan idegen, akinek csak érezte a közelségét. Azt hitte, álmodik. Ha most bemenne és törrel agyonszurná a beteg férjét!

Az idegen egyre mosolygott. Megfogta az asszony kezét és készítette, hogy kövesse. Az erkély oldalsó párkányán, amely a tó köves partjára épült, átemelte az asszonyt, aztán ő is utána ugrott.

A kertre leereszkedett a fiatal nyár meleg és szép álma.

Harmatos reggel lett.

Az udvari tanácsos korán felkelt s lesietett a kertbe. A tó mögött a fák közt elrejtve fehér padon ült egy férfi. Az udvari tanácsos kíváncsi volt megtudni,

hogya ki lehetett. Amikor egész közel ért hozzá, megismerte. Egy trieszti ösmerőse volt. Annak a cégnek az utazója, mely céggel összeköttetésben volt...

— Hát maga hogy került ide?

— Üzleti ügyekben vagyok itt, — felelte a deresedő, kissé elhízott utazó. — De mindjárt el is utazom. — A legközelebbi vonattal.

— És ebben a szállodában lakik?

— Igen, ott fenn az első emeleten, amelynek erkélye ide látszik.

Különösen és szemtelenül mosolygott. Az udvari tanácsos meghökkenve nézett rá. Eszébe jutott a tegnapi éjszakai rózsajelenet. De különös ösztön fogta el, hogy többet ne kérdezzen és többet ne beszéljen...

Elbucsuzott a trieszti kereskedőtől.

Épp ebben a pillanatban az asszony nyitott ablak mögött mosolyogva álmodott Vannina Vanniniről, aki megcsókolta a beteg karbonarit.

Önzálog Széchenyi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

TARTALOM

Tekla	3
Fiatal becsület	13
Klotho	18
Emma asszony vendégei	28
Húsz éves találkozó	35
Folt az éjszakában...	43
A férj...	51
Viatka és a többiek	57
Az utolsó jelenet	66
A gyertyák	72
Dagon, az ördög	79
A menyasszonyom...	84
A toronyban	92
Az első portré	103
A nagy szerencse	108
Harmincnolc	115
A kaland...	121

Országos Széchényi Könyvtár

A Modern Könyvtár eddig megjelent számai:

1. Th. Mann: A boldogság akarása (Elbesz.) Gömöri J. ford. 40 f.
2. Pikler Gy. dr.: A lelki élet alaptörv. Az eszmélet helye a természetben 40 f.
3. Kosztolányi D.: A szegény kisgyermek panasza 40 f.
4. Frank Wedekind: Hőstenor. (Színmű) Bánóczy L. ford. 40 f.
5. Schwarz G. dr.: Jogi napikérdések. 40 f.
6. Szini Gy.: Studiumok 40 f.
7. Nádai Pál: Bágyadt mosolygás (Tárcák) 40 f.
8. Szini Gy.: Vándortáska 40 f.
9. Bergson: Bevezetés a metafizikába. Fogarasi B. ford. 40 f.
10. Peterfi Andor: A sátor alatt. 40 f.
- 11-12. Garvay A.: Becstelen. (Színmű) 60 f.
13. Bíró Lajos: Kis drámák 40 f.
14. Carducci: Kötteményei. Zoltán V. ford. 40 f.
15. Hildebrand: A forma problémája a képzőművészetben. Wilde J. ford. 40 f.
- 16-17. Nagyapó: Mesék unokáimnak 60 f.
18. Szederkényi Anna: A kőfalon túl (Színmű) 40 f.
- 19-20. Cholnoky Viktor: Beszélgetések 60 f.
21. Maeterlinck: - Szent Antal csodája. (Legenda) Cholnoky V. ford. 40 f.
22. Ego: Kleinmann Márta. (Kis regény) 40 f.
23. Révész B.: A völgyben. (Elb.) 40 f.
- 24-25. Ibsen: Rosmersholm (Színmű) Balogh V. ford. 60 f.
26. Csokonai Vitéz Mihály: A özvegy Karolyóné. Gerson du Malheureux. (Két vigjáték) 40 f.
- 27-28. Garvay Andor: A pénz. Egy szobakönyha. (Két színmű) 60 f.
- 29-30. Karin Michaelis: A veszedelmes életkor. Szederkényi A. ford. 60 f.
- 31-33. Reinitz Béla: Dalok Ady Endre verseire 80 f.
34. Schnitzler: Mici grófnő (Színmű) Gömöri J. fordítása 40 f.
35. Kapos A.: A tanító. Horváth A.: Pompeji utolsó éje. (Két színmű) 40 f.
- 36-39. Tolstoj: Az életről. Nagy Sándor fordítása 1 kor.
40. Nagy Sándor: Az élet művészetéről 40 f.
- 41-44. Dosztojevskij: A nagybácsi álma. (Reg.) Szabó E. ford. 1 kor.
45. Bíró Lajos: A sajtó 40 f.
46. Ostwald: Nagy emberek. Fogarasi B. ford. 40 f.
- 47-48. Schnitzler: Anatol (Színmű) Bíró L. és Gömöri J. ford. 60 f.
49. Kafka Margit: Csónka Regény és Novellák 40 f.
50. Köhler T.: Egyveleg. Elb. 40 f.
- 51-52. Lenkel Henrik és Szilágyi G.: Májusi fagy. (Színmű) 60 f.
53. Harnack: A szerzetesség (Ideáljai és története) Bence J. ford. 40 f.
54. Kosztolányi D.: Ősi koncert. Kártya 40 f.
55. Strindberg: Számum. Gömöri J. ford. Martleben: A Lori. Bálint L. ford. Heltjermans: Ahásvér. Katona G. ford. 60 f.
- 56-57. Bernstein: Utánam... (Színmű) Bíró Lajos fordítása 60 f.
- 58-59. Marguerite Audoux: Marie Claire. (Regény). 60 f.
60. Révész Béla: A lárvá mögött (Elbeszélések). 40 f.
61. Kunfi Zs.: A mások ut. 40 f.
- 62-64. Szabó Ervin: A tőke és a munka harca 80 f.
65. Semlyő Z.: Az átkozott költő. 40 f.
- 66-67. Alice Hegán Rice: A bagdadi vőlegény (Színmű) Cholnoky V. ford. 60 f.
68. Wied: Circus mundi (Elb.) Zoltán Vilmos fordítása 40 f.
69. Ritók Emma: Négyen a tűz körül. (Elbeszélések) 40 f.
70. Bíró Lajos: A császár és más férfiak (Elbeszélések) 40 f.
- 71-73. Méray-Horváth Károly és a magyar politika 80 f.
74. Csáth G.: Zeneszerző portrék 40 f.
- 75-76. Bíró L.: Szolgák országa. (Reg.) 60 f.
77. Nagy Lajos: Az asszony, a szeretője, meg a férje. (Elb.) 40 f.
78. Simándy Lajos: Az örök küzdelem (Színmű) 40 f.
- 79-81. Tolstoj: A Kreutzer-szonáta (Regény) Somogyi B. ford. 80 f.
- 82-83. Tolstoj: Az élő holttest. (Színmű) Pásztor Árpád ford. 60 f.
84. Schnitzler: Eleven órák. (Két színmű) Harmos I. ford. 60 f.
- 85-88. Neményi Bertalan: A magyar nép állapota és az amerikai kivándorlás 1 kor.
- 89-90. Anatole France: Epikuros kertje. Helvét G. ford. 60 f.
- 91-92. Balzac: Alarcos szerelem (Regény) Zoltán V. ford. 60 f.
93. Hauptmann: Elga (Színmű) Németh Á. ford. fordítása 40 f.
94. Alba Nevis új versei: Egy szerelmes lány könyvéből. 40 f.
- 95-97. Kosztolányi D.: Bolondok. (Elb.) 80 f.
- 98-99. Maeterlinck: Aglavaine és Sélyszette (Színmű) Bárdos A. ford. 40 f.
100. Romain Rolland: Beethoven élete. Mikos L. ford. 40 f.
101. Papini: Válogatott elbeszélései. Zambra Alajos ford. 40 f.
- 102-103. Strindberg: Pajtások: (Színmű) Harmos I. ford. 60 f.
- 104-105. Szilágyi Géza: Könyvek és emberek (Tanulmányok) 60 f.
106. Ostwald: A tudomány. Kelen F. fordítása 40 f.
107. Gellért Oszkár: Grűntemény verseiből 40 f.
- 108-112. Karinty Frigyes: Igy irtok ti. 1 K 20 f.
- 113-115. Capus: A nyílsebzette madár (Színmű) Adorján A. ford. 80 f.
- 116-117. Bang: Élet és halál. Telekes Béla fordítása 60 f.
118. Kanizsa F.: Büntársak. (Elb.) 40 f.
- 119-120. Gauguin: Noa-noa. Majthényi Gy. fordítása 60 f.
121. Courteline: Bouabouche és négy kis bolondok. Kosztolányi D. ford. 40 f.
122. Szemere György: A siralomházban (Színmű) 40 f.
- 123-125. Haraszti Gyula dr.: Arany János 80 f.
126. Csécsy I.: Az élet felé. Elb. 40 f.
127. Reichard Piroška: Az Életen kívül 40 f.
128. Haraszti Gy. dr.: Madách Imre. 40 f.

- 129—131. Földes Imre: Nincs tovább (Szinmő) 80 f.
- 132—133. Csáth Géza: Schmith nézenekálása (Elbeszélések) 60 f.
- 134—135. Nansen: Mária (A szerelem könyve) Roboz A. ford. 60 f.
- 136—137. Ifj. Hegedűs Sándor: A kalandor (Szinmő) 60 f.
- 138—139. Shaw: A sors embere (Szinmő) Hevesi S. ford. 60 f.
140. Shaw: Blanco Posnet árultatása. (Szinmő) Hevesi S. ford. 40 f.
- 141—142. Nansen: Boldog házasság. (Reg.) Kosztolányi D. ford. 60 f.
- 143—149. Schiller Ottó: Bevezetés a biológiai osztályába. 1 K 60 f.
150. Peterdi Ander: A pacsirta énekel. 40 f.
151. Goldziher Ignác: Az iszlám újabb alakulása. 40 f.
152. Pathella mester. (Bohózat a XV. századból) Szerzője ism. Ford. és színpadra átdolg.: Hevesi S. 40 f.
- 153—155. Ibsen: Hedda Gabler (Szinmő) Telkes B. ford. 80 f.
- 156—157. Schnitzler: Kődsz lelkek (Elbeszélések) Roboz A. ford. 60 f.
- 158—159. Heine: Atta Troll. (Nyáréji álom) Karinthy F. ford. 60 f.
160. Anatole France: Történet egy szerencsés emberről, aki néma asszonyt vett feleségül (Bohózat). — Egyéb novellák. Adorján A. fordítása 40 f.
- 161—163. Calderon: Urak és kemorok (Szinmő) Kosztolányi D. ford. 80 f.
- 164—166. Kormányzóságom története. (Utópia) Braun R. ford. 80 f.
167. Strindberg: Julia kisasszony (Szinmő) Bálint L. ford. 40 f.
168. Thomas Mann: Tristan (Regény) Kosztolányi D. ford. 40 f.
169. Bán Ferenc: A tizenkettedik. (Elbeszélések) 40 f.
- 170—173. Knut Hamsun: Pán. (Regény) Bán Ferenc ford. 80 f.
174. Lengyel Géza: A csodátérő könyv. (Elbeszélések) 40 f.
- 175—177. Szilágyi Géza: Versek 60 f.
- 178—179. Anatole France: Crainquebille (Szinmő) 40 f.
180. Max Burkhardt: Clo múltósága (Szinmő) Adorján A. ford. 20 f.
181. Hofmannsthal: A balga és a halál. (Szinmő) 20 f.
182. Karinthy Frigyes: Ballada a néma férfiakról. (Elbeszélések) 20 f.
183. Biró Lajos: A jövő országútján. (Elbeszélések) 20 f.
- 184—186. Szomorú Emil: Komédia. (Elbeszélések) 60 f.
- 187—188. Berde Mária: Versek. 40 f.
189. Lőrinczy György: Dejanira és más novellák. 20 f.
- 190—191. Szederkényi Anna: A csodálatos anget. (Elbeszélések) 40 f.
- 192—193. Schnitzler: A pástorfurulya. (Műbész.) Telkes B. ford. 40 f.
- 194—196. Ibsen: Kis Eyolf. (Szinmő) Csullement E. ford. 60 f.
197. Fehér S.: A mester (Elb.) 20 f.
- 198—200. Vojnovich Ivó gróf: A napraforgós hölgy. Egy velencei álom. Márkus L. ford. 60 f.
- 201—203. Lukács György: Easztóliai kultúra. (Tanulmányok) 60 f.
- 204—205. Kálnoki Izidor: Négylábúak és több-lábúak (Elbeszélések) 40 f.
- 206—209. Jacob Wassermann: Nagy Sándor Babylonban. (Reg.) Franyó Z. ford. 80 f.
- 210—211. Nagy Endre: A póli győze. (Elbeszélések) 40 f.
- 212—214. Hauptmann: És Pippa táncol! (Mese az üvegutáról) Németh A. ford. 60 f.
- 215—216. Kosztolányi Dezső: Beteg lelkek. (Elb.) 40 f.
- 217—220. Hartleben: Farsangbűbű. Katona G. ford. 80 f.
221. Balázs Béla: Történet a Lógedy-utcsról, a tavasztól, a haláltól, és a messzeségről 20 f.
- 222—224. Biró Lajos: A háború. (Szinmő) 60 f.
- 225—226. Krudy Gyula: De Ronch kapitány csodálatos kalandjai. 40 f.
- 227—229. Balzac: Chabert ezredes. (Regény) Mikos L. fordítása. 60 f.
- 230—231. Lagerlöf: Legenda a karácsonyi rézsárról. (Elb.) Altai M. ford. 40 fillér.
232. Garvay Andor: Vissók (Szinmő) 20 f.
- 233—236. Földi Mihály: Péterko, Szepi meg a többiek. (Elb.) 80 f.
- 237—242. Ibsen: A trónkövetelő. (Szinmő) Puskás Endre ford. 1 K 20 f.
- 243—244. Lukatos László: A francia menyasszony. (Elb.) 40 f.
245. De Amicis: Lelki erő. (Elb.) Elek A. ford. 20 f.
- 246—247. Kafka M.: Utolszor a lyrán. Versek. 40 f.
- 248—252. Lázár Béla dr.: Színei Merae Pál. A pleinair festés előfutára. (Négy műmelléklettel) 1 kor.
- 253—255. Garvay Andor: Bent az erdőben. (Dráma) 60 f.
- 256—258. Varjas Sándor dr.: Az álomról. (Freud álomelmélete) 60 f.
259. Knut Hamsun: New-Foundland sátonyain. (Elb.) P. Ábrahám Ernő fordítása. 20 f.
- 260—265. Karinthy Frigyes: Budapesti emlékek. (Az író arcképével.) 1 K 20 f.
- 266—267. Németh Andor: Veronika tükre. (Legenda.) 40 f.
- 268—271. Émile Boutroux: A természettörvény fogalma a jelenkor tudományában és filozófiájában. Fogarasi Béla fordítása. 80 f.
- 272—276. Laurids Bruun: Van Zanten boldog évei. (Szerelmi regény Pellé szigetéről) Zoltán Vilmos fordítása. 1 kor.
- 277—281. Jules Renard: A smokk. (Humoros regény) Kosztolányi Dezső fordítása. 1 kor.
- 282—284. Stendhal: San Francesco a Ripa. Vannina Vannini. A láda és a kísértet. (Elb.) Moys Tamás fordítása. 60 f.
- 285—286. Bacskányi János: Költemények. (Jubiláris kiadás) Sajtó alá rendezte és a bevezető tanulmányt írta Váry Rezső. 40 f.
- 287—288. Szilágyi Géza: Ez Pest! 40 f.
- 289—291. Miklós Jenő: Este. (Elb.) 60 fillér.
- 292—295. Bródy Miksa: Klotho. (Elb.) 80 fillér.
- 296—297. Győri Ernő: Aldott legyei te. (Drámai színjáték három felvonásban.) 40 fillér.
- 298—299. Nagy Lajos: Mariska és János. (Elb.) 40 f.
- 300—301. Balázs Béla: Dialogus a dialogusról. 60 f.
- 302—304. Somlyó Zoltán: Sötét baldachin. (Versek.) (Karinthy Frigyes rajzával és előszavával.) 60 fillér.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

